

TAMPERE

Maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy

Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelma sekä
hoito- ja käyttösuunnitelma

Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelma sekä hoito- ja käyttösuunnitelma

Julkaisija: Tampereen kaupunki
Vastuhenkilö: Kaupunginpuutarhuri Timo Koski, puh. 050 345 7568
Kirjoittajat: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy / Matti Liski ja Katri Tikkanen
Taitto: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Valokuvat: Nykytilan valokuvat: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, ellei toisin mainita
Historialliset valokuvat: Museokeskus Vapriikki, Siiri-kuvapalvelu
Pohjakartat ja ilmakuvat: Tampereen kaupunki, kartat.tampere.fi
Etukannen kuva: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy
Takakannen kuva: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy / Matti Liski ja Katri Tikkanen

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	7
2. MAISEMAN JA PUISTON HISTORIAA	9
Lielahden rustholli, 1682-1872	9
Huvila- ja kartanoaika 1872-1913	10
Teollisuusympäristön kehitys, 1913-2008	16
Teollisuusalueesta liikekeskukseksi	18
Hiedanranta – kehitys kaupunginosaksi	18
3. ALUEEN NYKYTILA JA KUNNOSTUSTARPEET	21
3.1 Maanomistus-, kaavoitus-, selvitys- ja suunnittelutilanne	21
3.2 Topografia ja maaperä	22
3.3 Luonto	23
3.4 Puuston yleiskunto ja kokonaisrakenne	27
3.5 Arvot ja ominaispiirteet	29
3.6 Nykyinen käyttö	30
4. YLEISSUUNNITELMA	33
4.1 Yleiset tavoitteet	33
4.2 Toiminnot	34
4.3 Reitit	34
4.4 Kasvillisuus	36
4.5 Tasauksen ja kuivatuksen periaatteet	37
4.6 Rakenteet	38
4.7 Kalusteet ja varusteet	42
4.8 Valaistuksen periaatteet	45
4.9 Opasteet	46
5. TOIMENPIDEKORTIT	48
1. Vaahterakujanne	50
2. Tapahtumanurmi	52
3. Kartanon päärakennuksen ympäristö	54
4. Kartanopuiston ydinalue	56
5. Pysäköintialue	59
6. Kallioinen rantarinne	60
7. Puustoinen rantarinne	62
8. Rantaniitty	64
9. Leikkipaikka	66
10. Syötävä puisto	68
11. Jukolan ja suunnittelukonttorin ympäristö	69
12. Pohjoisosan reunaniitty	70
LÄHTEET	72

Suunnittelualueen rajaus, pohjakuva yhdistelmä vuoden 2018 kantakaupungin ilmakuvasta ja värillisestä ilmakuvakoostannista. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy, ilmakuvat Tampereen kaupunki.

1. JOHDANTO

Lielahden kartano- ja tehdasalue on maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö, jonka ytimen muodostavat kartanon päärakennus ja sitä ympäröivä puistoalue. Hiedanrannan uuden kaupunginosan yleissuunnitelmassa kartanopuisto jää tiiviin kaupunkirakenteen keskelle muodostaen yhden alueen keskeisistä kaupunkipuistoista. Lielahden kartanolla ja kartanopuistolla on suuri merkitys uuden kaupunginosan identiteetin kannalta alueen ankkuroimisessa Tampereen historiaan.

Lielahden kartanopuiston nykyinen hahmo on peräisin 1800-luvun loppupuolelta, nykyisen päärakennuksen rakentamisen yhteydestä. Kartanolle rakennettiin maisematyylinen puisto kaartuvine käytävineen ja vapaamuotoisine istutussommitelmineen sekä laaja kortteleihin jaettu hyötytarha, jonka keskellä sijaitsi puutarhurin asunto ja laidalla kasvihuoneet. Luonnonkaunis niemi ja upeat näkymät Näsjärvelle muodostivat maisemapuistolle otollisen kehyksen.

Kartanopuisto on säilynyt melko hyvin alkuperäisessä hahmossaan, vaikka hoidon puutteen vuoksi puiston käytäväverkosto, laiturit ja hyötypuutarhan piirteet ovat hävinneet. Viheralueen kunnostus on aloitettu hyötypuutarhan paikalta, jonne on rakennettu väliaikainen nk. Syötävä puisto.

Kohteeseen on tehty kaavan laatimiseen tähtäävässä yleissuunnitelmavaiheessa erilaisia kulttuurihistoria- ja viherympäristöselvityksiä, jotka toimivat myös tämän työn lähtöaineistona.

Suunnittelua varten alueen nykytila on kartoitettu ja sitä on peilattu alueen historiallisiin vaiheisiin. Tämän pohjalta on määritelty suunnittelualueen tavoitetila. Tavoitteena on, että kartanopuiston historialliset piirteet ja puutarhataiteelliset arvot säilyvät. Alueelta on laadittu yleissuunnitelma ja sen pohjalta hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa esitetään käytännön toimenpiteet tavoitetilanteen saavuttamiseksi hoidon ja maisemarakentamisen keinoin.

Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelma ja hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu Tampereen kaupungin kaupunkiympäristön palvelualueen toimeksiannosta. Työtä on valvonut ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut kaupunginpuutarhuri Timo Koski. Ohjausryhmään on lisäksi kuulunut maisema-arkkitehti Anna Levonmaa ja rakennuttajahortonomi Teemu Kylmäkoski.

Suunnitelma on laadittu Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy:ssä kesän 2019 ja kevään 2020 välisenä aikana. Työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehdit Matti Liski ja Katri Tikkanen.

*Von Nottbeckin kartano järveltä kuvattuna. Ajoittamaton kuva
1880-luvulta. VK*

2. MAISEMAN JA PUISTON HISTORIAA

Lielahden kartano ympäristöineen on käynyt läpi suuria maisemallisia muutoksia 1900- ja 2000-luvuilla. Vanha kylä- ja viljelymaisema on kehittynyt omana aikanaan edistyneestä maatalousmaisemasta teollisuusmaisemaksi. Myöhemmin kasvava liikerakentamisen ja kaupan alue on kehittynyt aivan kartanon kupeeseen. Maiseman historiaa on tutkittu alueelta laadittujen selvityksiä ja inventointeja lähtötietona käyttäen (mm. Heiskanen & Luoto 2016, Raninen 2015, Heiskanen & Putsela 2006). Lisäksi alueen kehityksen hahmottamisessa on hyödynnetty historiallisia valokuvia sekä vanhoja kartoja ja piirustuksia.

Lielahden rustholli, 1682-1872

Varhaisin maininta Hiedanrannan alueella sijainneesta Lielahden kylästä on vuodelta 1540. Kylässä oli tuolloin seitsemän yksittäistä taloa, joista kolme oli merkitty veronmaksukyvyttömiksi, ns. autioiksi. Kylä on todennäköisesti sijainnut kapealla Näsijärveen työntyvällä niemellä, Possijärven ja Ollinojanlahden rajaamalla alueella. Mahdollista on myös, että kylän asutus on sijainnut hajallaan laajemmalla alueella. Vuonna 1676 kylän neljä jäljellä olevaa taloa yhdistettiin rustholliksi eli ratsutilaksi, joka suoritti veronsa varustamalla ratsumiehen Ruotsin suurvallan käymiin sotiin. Ratsutilaan liitettiin perintötiloja myös 1800-luvun puolen välin jälkeen. Entisen Lielahden kylän maomaisuus keskittyi yhdelle tilalle, mikä on myöhemmin helpottanut niin kartanon muodostamista yhtenäisine tiluksineen kuin myös tehtaan ja tehdasyhdyskunnan perustamista. Tilalla on ollut historiansa aikana useita aatelisia omistajia.

Lielahden rustholli ympäröitynä 1600-luvun maakirjakartassa.

Lielahden rustholli vuoden 1847 pitäjänkartassa. Lielahden rusthollista koilliseen on Niemen rustholli.

Nottbeckien puinen kartano Lielahdessa. Valokuva 1880-luvulta. VK.

Nottbeckien vanhan huvilan päärakennus, kuva 1880-luvulta. VK

Huvila- ja kartanoaika 1872-1913

Lielahden ratsutila ei ole varsinainen kartano, mutta sitä alettiin yleisesti kutsua Lielahden kartanoksi sen siirryttyä von Nottbeck -tehtailijasuvun omistukseen. (Sittemmin kartano-termi on vakiintunut ja sitä käytetään myös tässä raportissa.) Finlaysonin tehtaan johtaja Wilhelm von Nottbeck osti rusthollin todennäköisesti yksityishuvilakseen Klas Alfred Stjernvallin leskeltä Selma Aurora Stjernvallilta 1860-70-lukujen vaihteessa. Omistajanvaihdoksen tarkka ajankohta vaihtelee eri lähteiden mukaan vuosien 1869, 1872 ja 1873 välillä.

Tilan käytöstä on vain vähän tietoja 1870- ja 1880-luvuilta. Niemen kärjessä, kartanon nykyisessä puistossa, on ollut puinen huvilarakennus 1880-luvulla. Sveitsiläistyylisen huvilan itäkulma on sijainnut kartanopuiston nykyisen näköalapaikan kohdalla. Näköalapaikalla nykyisin oleva luonnonkivimuuri on todennäköisesti osa huvilan vanhaa kivijalkaa. Huvilarakennuksen päädyissä on ollut koristeelliset puuleikkaukset ja sen keskeltä on kohonnut torni. Historiallisen valokuva-aineiston perusteella huvila näyttää koostuvan kahdesta erityyppisestä osasta, mikä viittaa siihen, että huvila on mahdollisesti rakennettu kahdessa vaiheessa. Kartanopuistossa säilynyt luonnonkivistä ladottu rantaan johtavaa polkua tukeva pengerrys on peräisin puisen huvilan ajalta. Valokuvien perusteella huvilan edustalla oleva ranta näyttää olleen, pengerryksiä lukuun ottamatta, luonnontilaista kalliota. Rakennuksen lähiympäristö on erotettu rantavyöhykkeestä metallisella aidalla. Huvilan pohjoispuolella on ollut puistomainen sisääntuloalue. Huvilan koillispuolella sijainneen laiturin päässä on ollut uimahuone. Puisen huvilan rakentamis- tai purkamisajankohdasta ei ole tarkkoja tietoja, mutta epäillään, että se purettiin uuden tiilisen päärakennuksen rakentamisen yhteydessä 1890-luvulla. Myöskään ei tiedetä, kuinka laaja huvilaan liittynyt puisto tai puutarha on ollut ennen uuden päärakennuksen rakentamista.

Wilhelm Fredrik von Nottbeck peri Lielahden kartanon isältään 1890-luvun alkupuolella. Hän alkoi kehittää sitä suurtilaksi liittämällä sen tiluksiin maita lähitiloista ja -kylistä, rakennuttamalla kartanolle uuden päärakennuksen ja kookkaan tiilinavetan sekä tilan yksityisen rautatien, joka liittyi vastarakennettuun Tampere-Pori-rataan. Lielahden perustettiin myös von Nottbeckien kappeli ja yksityinen hautausmaa. Lielahden kartano oli aikansa maanviljelyn edelläkävijöitä moderneine viljelyteknologioineen. Kartanon huippuaikoina 1800-luvun lopulla siellä vierailivat mm. Venäjän kruununprinssi Vladimir sekä Suomen kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov.

Kartanon uusi päärakennus rakennettiin vuosina 1893-94. Se on aikaisempaa puuhuvilaa kauemmaksi rannasta rakennettu, 1800-luvun lopun kertaustyyliä yhdistelevä kaksikerroksinen punatiilinen rakennus. Lähteistä riippuen sen suunnittelijana pidetään joko Wilhelm von Nottbeckin puolisoa Maria Lydia von Nottbeckia tai saksalaista tuntematonta arkkitehtia. Rakennuksen tunnetuissa alkuperäisissä piirustuksissa sen sijaan esiintyy vain helsinkiläisen G. E. Berggrenin nimi. Maria Lydia von Nottbeckin laatimat piirustukset ovat hävinneet.

Rakennuksen pääsisäänkäynti aukeaa länteen. Pääsisäänkäynnille johtaa tie etelän suunnasta, historialliselta Teivaalantieltä. Kartanon pohjoispuolella on ollut kaksi pihapiiriä, jotka on myöhemmin purettu. Ilmeisesti näihin pihapiireihin kuuluivat kartanopuistossa säilyneet tiilinen makasiini, puinen mankelihuoneeksi kutsuttu talousrakennus sekä osittain säilynyt maakellari. Päärakennuksen idän puoleinen terassi aukeaa kartanopuistoon.

Kartanopuiston nykyinen muoto on luultavasti von Nottbeckien ajalta. Historiallisesta kartta-aineistosta ja valokuvista voidaan huomata puistossa olleen nykyistä

Kuva yllä: Lielahden kartanon uusi päärakennus. Etualalla kartanon hyötytarhaa. Kuva William Lomax v. 1895-1904. VK

Kuva oikealla: Kartanopuiston näköalatasanne kuvattuna vuonna 1925. Taustalla puistossa säilyneet luonnonkiviportaat, jotka johtavat näköalatasanteelta puistokäytävälle. Käytävä kiertää tammea, joka kasvaa edelleen puiston ydinalueella. Portaiden reunoilla on kasvanut pioneita. Tammen viereisellä nurmialueella on ollut pyöreä perennaistutus. Puistossa käytettiin valkoiseksi maalattuja puisia kalusteita: etualalla on pöytäryhmä ja tammen takana puistosohva. Kuva Kalle Kurki. VK

Kuva vasemmalla: Kartanon terassin kiviportaat ja ruukkuistutuksia 1920-luvulla. Voimakas myrsky on riepotellut kartanopuistoa. Kuvaaja Kalle Kurki. VK

Yllä: Kolmesta erillisestä valokuvasta koottu panoramakuvasta kartanopuistosta 1930-luvulta. Kuvassa keskellä on puustoisien kartanopuiston kehystämä päärakennus, jonka torni kohoaa maamerkiksi Näsijärven maisemassa. 1960-luvulle saakka kartanolle saavuttiin etelästä (kuvassa oikealta) puukujanteen reunustamaa tietä pitkin. Päärakennuksen edustalla on kartanon hyötytarha, jonka läpi johtaa käytävä kartanon pääsisäänkäynniltä tenniskentälle. Tenniskentän pohjoispäädyssä on sittemmin purettu kasvihuone. Oikealla nk. Bobrikovin mökki, jonka takana järvelle työntyä puunuittolaituri, möljä. Kuvassa oikealla ovat nykyiset Jukola ja suunnittelukonttori. Rivin jatkeena on niin ikään säilynyt tiilinen makasiini. Kaksi muuta taustalla näkyvää, kartanon pihapiiriin kuulunutta rakennusta on purettu. Äärimmäisenä vasemmalla oleva, kartanopuiston niemää pohjoisesta rajannut Ollinojanlahti on alkanut liettyä umpeen. Kuva Kalle Kurki. VK

Vasemmalla: Ote yllä olevasta panoramakuvasta kartanon päärakennuksen eteläpuolelta. Kuva on yksi harvoista historiallisista valokuvista, joissa kartanopuiston käytäväverkosto näkyy. Hiekkakäytävät mutkittelevat matalaksi leikattujen nurmialueiden ja melko tiheässä kasvavien puustopuiden lomassa. Käytävien varsille ja risteyskohtiin on tehty pensasistutuksia. Näköalatasanteelle johtavan kaartuvan käytävän sisäpuolella oleva maakivi on säilynyt paikoillaan, mikä on edesauttanut vanhojen käytävlinjausten paikantamista päärakennuksen eteläpuolella. Kuva Kalle Kurki. VK

huomattavasti tiiviimpi, mutkitteleva polkuverkosto. Kaarevamuotoiset polut yhdistivät kartanon päärakennuksen lähiympäristön näköalapaikkaan ja rannassa sijaitsevaan laituriin. Näköalapaikan läheisyydessä on säilynyt luonnonkiviset portaat. Kartanon puiston länsipuolella on ollut laaja hyötypuutarha, jonka keskellä puutarhurin mökki sijaitsi. Hyötypuutarhan yhteydessä on ollut 1930-luvun lopulle saakka myös kasvihuone, joka purettiin uuden tehdasrakennuksen laajennuksen alta. Kasvihuoneen vieressä oli kartanon tenniskenttä. Kartanopuistoa halkoo vanha vaahterakujanne, joka on reunustanut kartanolle johtavaa tietä. Kartanon puiston ydinalueella on ollut hiekkapäällysteisiä puistokäytäviä, jotka rajaavat lyhyeksi leikattuja nurmialueita. Kartanon päärakennuksen edustalla on luonnonkiviverhottu suihkulähteen allas. Näköalapaikalla on ollut neliskulmainen, hiekkapintainen kenttä, jota on käytetty oleskeluun. Puiston kasvillisuus muodostui istutetuista puustopuista, luonnonpuustosta, käytävien varsilla kasvavista yksittäispensaista ja pensasryhmistä sekä näyttävistä perennaistutuksista.

Suihkulähteen ympärillä on todennäköisesti ollut kesäkukkaistutukset. Kartanopuistoon on kesäisin tuotu ruukuissa myös eksoottisempia kasveja, mm. sinisarjoja ja traakkipuita.

Nottbeckit luopuivat Lielahden kartanosta vuonna 1904. Kartano myytiin turkulaiselle kauppiaille K. J. Dahlströmille, jonka aikana kartano oli asuinkäytössä. Maa- ja karjataloustoiminta supistui. Dahlström luopui kartanosta jo vuonna 1910. Tällöin Tampereen kaupunki harkitsi ensimmäisen kerran sen hankkimista omistukseensa. Hankkeesta kuitenkin luovuttiin ja sen sijaan kaupunki osti lähempänä keskustaa sijaitsevan Hatanpään kartanon. Lielahden kartano siirtyi lopulta Osakeyhtiö Lielahden -nimiselle yhtiölle. Suurtila hajotettiin ja siitä irrotettiin palstoja, pientiloja, maatiiloja ja huvilatontteja. Tilan irtaimisto huutokaupattiin.

Yllä: Myrskyn jälkiä Lielahden kartanopuistossa kuvattuna heinäkuussa 1925. Puistossa on kasvanut kookkaita mäntyjä ja koivuja. Kuva Kalle Kurki. VK

Oikealla: Lielahden kartanon päärakennus kuvattuna huhtikuussa vuonna 1921. Nykyisen Maria Lydian polun varrelle on aseteltu valkoisia puistosohvia. Pääsisäänkäynnin eteen on pysäköity auto. Etualalla oleva hyötytarha odottaa kevättöitä. Kuva Axel Tammela. VK

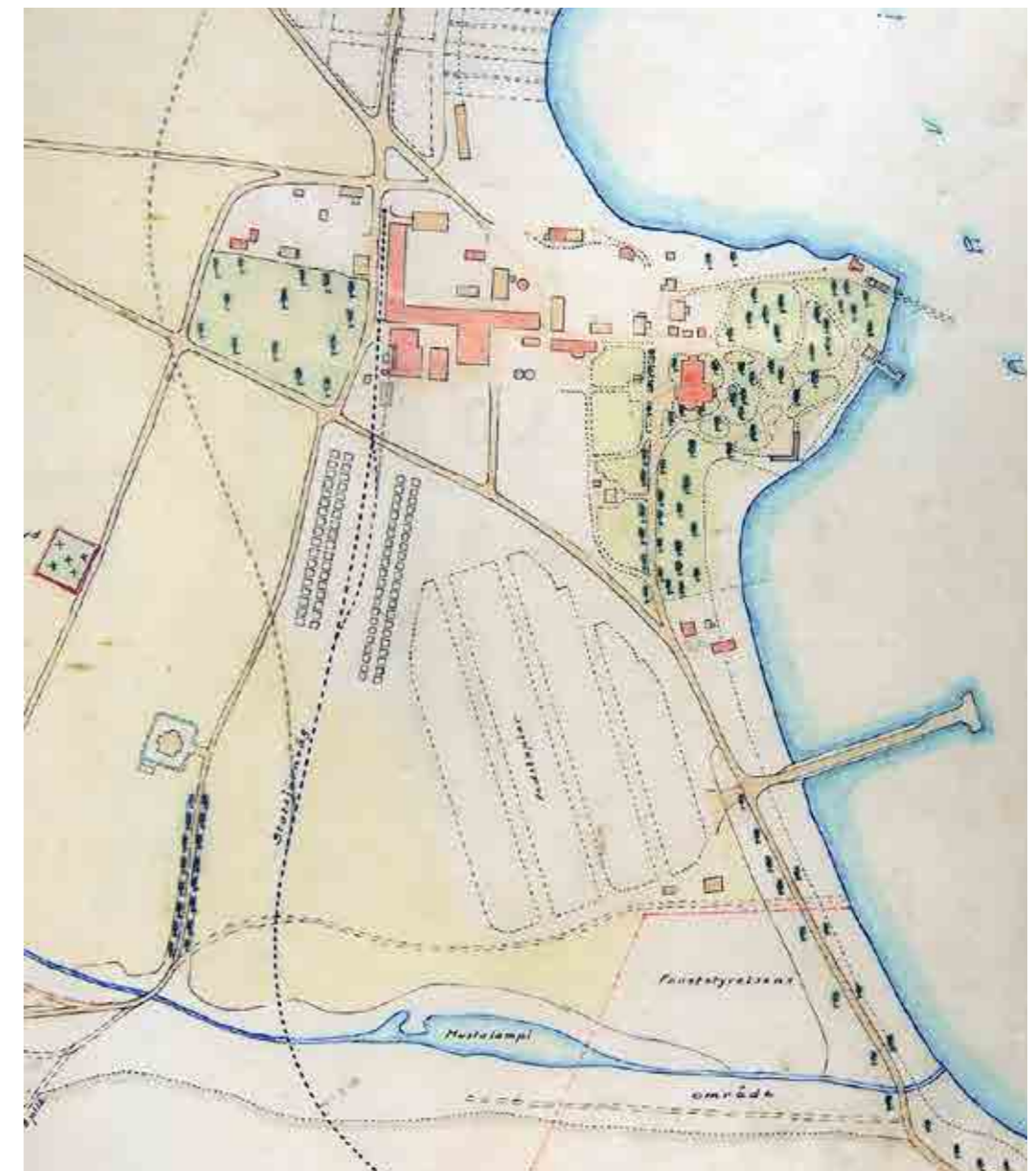
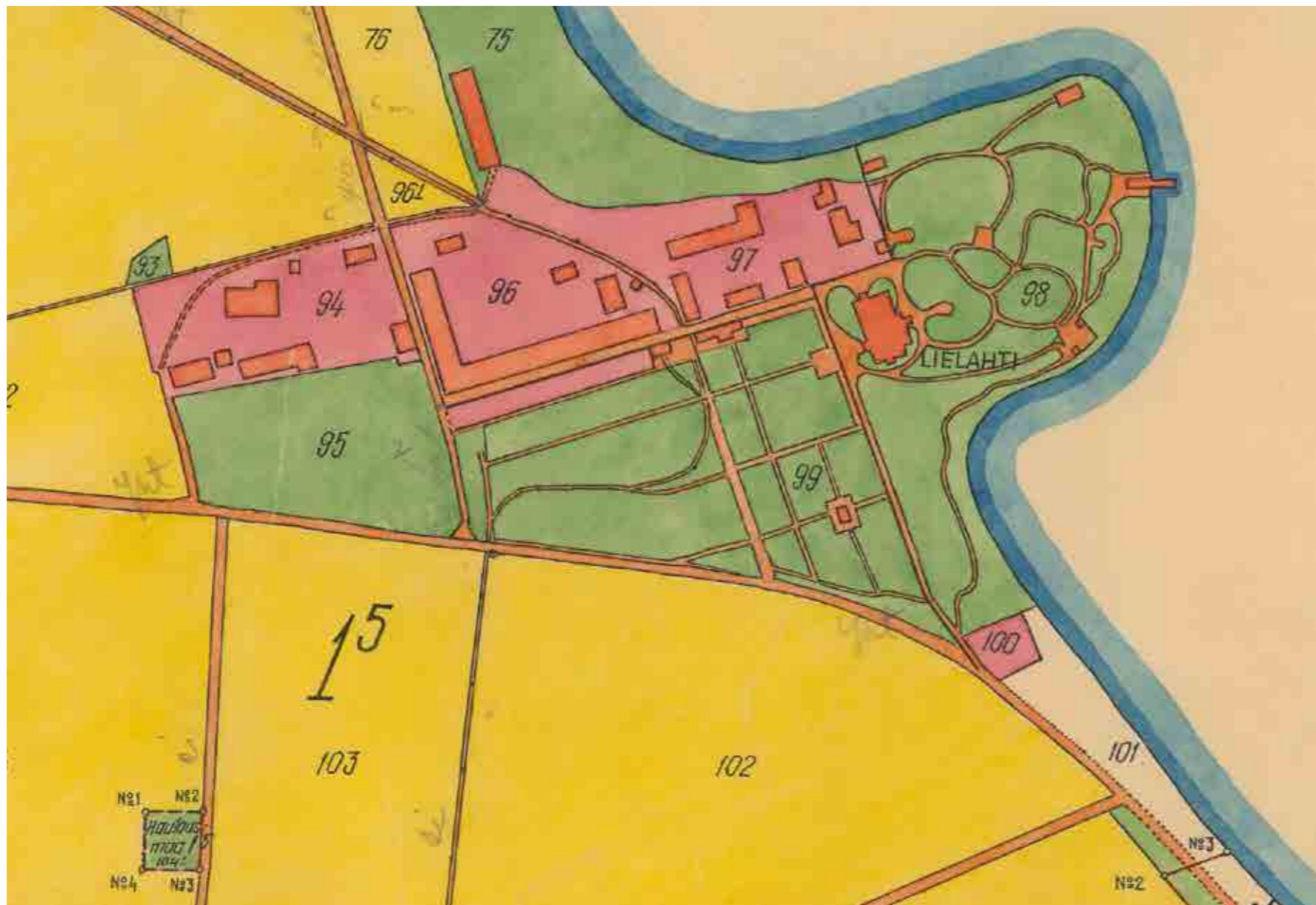

Ylin kuva vasemmalla: Suunnittelukonttori/ virkamiestalo nykyistä vaatimattomammassa asussa 1800-1900-lukujen vaihteessa. Valokuvan tiedoissa rakennuksen nimi on Enqvistin sosiaalikonktori. Vanhan kartta-aineiston perusteella rakennus on alun perin ollut osa avointa nelöpihamaista talousrakennusten muodostamaa kokonaisuutta. Se muutettiin 1910-1920-luvulla kahden virkailijaperheen asunnoksi ja myöhemmin tehtaan toimistoksi. Kuva Reino Branthin n. 1900-1929. VK

Ylin kuva oikealla: Enqvistin huutokauppa 1930-luvun alussa. Kuvassa oikealla oleva portaikko johtaa nykyiseen suunnittelukonttoriin. Portaikko on myöhemmin poistettu. Kaksi taustalla näkyvää rakennusta on purettu. Taustalla vasemmalla Ollinojanlahti ja Niemi. Kuva v. 1932-33. VK

Alin kuva vasemmalla: Puutarhurin mökki, ns. Bobrikovin mökki, edusti samaa tyyliä nykyistä tiilistä päärakennusta edeltäneen puisen huvilan kanssa. Alun perin puutarhurin asuntona ollut rakennus purettiin kartanopuiston lounaisosasta vuonna 2003. Kutsumanimensä mökki sai, kun siellä yöpyi vuoden 1899 kartanovierailunsa aikana Suomen kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikov, joka piiloutui vartioituun mökkiin mahdollisilta vainoajiltaan. Kuva Reino Branthin 1956. VK

Vasemmalla: Ratsastaja virkamiestalon pihalla 1930-luvulla. Kuvassa näkyy rakennuksen itäpätyyn tehty kahden kerroksen korkuinen ulokemainen laajennus. VK

Yllä: Ote kartasta "Lielahden yksittäis-rustitilan kaikista tiluksista Ylöjärven pitäjässä, Pirkkalan kihlakuntaa ja Hämeen lääniä". Mittaus tehty vuonna 1910 ja tilalohkominen osiin vuonna 1913. Kuvan karttaote on jäljennös vuodelta 1957. Kartan numerointi (Heiskanen, Luoto 2016): 99. Puutarha, 98. Puisto, 97. Tontti, 96. ja 96'. tontti ja puutarha, 95. Kraemerin puisto, 94. Tontti, 75. Rantaluhta. Vasemmassa alakulmassa Nottbeckien hautausmaa. Kartanpuiston käytäväverkosto on esitetty kartassa melko yksityiskohtaisesti.

Ylhäällä oikealla: Kartta Lielahden tehdasalueesta vuodelta 1916. Viheralueina kartasta korostuvat kartanon päärakennusta ympäröivä kartanopuisto ja hyötynuutarha, tehdaskompleksin länsipuolella oleva Kraemerin puisto sekä avoimen viljelyalueen keskellä oleva, pieni puistomainen hautausmaa (merkintä punaisella reunaviivalla). Tampereen suunnasta kartanolle saavuttiin rannassa kulkevaa vanhaa Teivaalantien tielinjausta pitkin. Kartanpuiston eteläpuolelle, möljän yhteyteen levittäytyi laaja puunpinoamis- ja kuivatus alue (vedstaplar). Signeerannut F.F.F. M-Realin piirustusarkisto. TKA.

Alhaalla oikealla: Ote yläpuolen kartasta. Kartanpuiston puustoa, käytäväverkostoa ja rakenteita on esitetty viitteellisesti. Yksityiskohtina erottuvat mm. kartanon pääsisäänkäynnille johtava, pohjois-eteläsuuntainen puukujanne, suihkulähteen allas sekä näköalatasannetta rajaava muurirakenne.

Teollisuusympäristön kehitys, 1913-2008

Vuonna 1913 kartanon maa-alueet siirtyivät puunjalostusta harjoittavan Enqvist-yhtiön omistukseen. Alue vastasi sijainniltaan sekä vesi- ja rautatieyhteyksiltään hyvin aikakauden puunjalostusteollisuuden tarpeisiin. Tehtaan omistama alue laajeni vuonna 1916, kun J. W. Enqvist Oy osti myös Niemen kartanon maat. Maahankinnoista alkoi alueen kehitys tehtaaksi ja sen yhdyskunnaksi. Tehtaan ja tehdasyhdyskunnan suunnittelusta vastasi tamperelainen arkkitehti Birger Federley, joka jatkoi työtään Lielahdessa aina vuoteen 1932 saakka.

Aiemmin yksityishuvilana ja asuinkäytössä ollut kartanon päärakennus muutettiin tehtaan pääkonttoriksi. Konttoritilat sijaitsivat yläkerrassa ja alakerta oli varattu tehtaan johdon asunnoiksi. Kartanon entisen navetan ja tallin paikalle rakennettiin sulfiittiselluloosatehdas. Tehtaan yhteyteen rakennettiin työväen asuntoja. Rantaan, portinvartijan talon viereen kartanopuiston eteläpuolelle, rakennettiin pumppuasema vuonna 1914. Kartanon eteläpuolelle perustettiin 1920-luvulla nk. möljä, eli uppotukkien nippunostolaituri. Se koostuu täyttömaasta ja betonikärjestä sekä kärjen betonipilareista, jotka ovat luultavasti peräisin tukkinosturista. Lielahden asema rakennettiin vuonna 1927 palvelemaan sulfiittiselluloosatehdasta.

Tehdastoiminta muokkasi voimakkaasti entistä maatalousmaisemaa. Kartanon päärakennuksen tornin sijaan alueen hallitseviksi maamerkeiksi muodostuivat korkea tehdasrakennus piippuineen. Kartanon eteläpuoliset pellot muutettiin puunvarastointialueiksi. Tukkeja uitettiin Näsijärveltä kartanon niemen etelä-

puolelle. Niemen pohjoispuoleiseen lahteen johdettiin tehtaan jätevesiä ja hiljalleen lahti liettyi umpeen.

Vuonna 1930 tehdas siirtyi Enqvist-suvulta ranskalaisen yhtiön omistukseen. 1930-luvun alussa, sotavuosina ja niitä seuranneina pulavuosina tehtaan uudisrakentaminen oli vähäistä. Lielähti liitettiin osaksi Tampereen kaupunkia vuonna 1950, jolloin alueella alettiin laatia asemakaavoja. 1950-luvulla sellutehtaan tuotanto kasvoi, silloisia tuotantotiloja laajennettiin ja tehdasalueen rakennuskantaa täydennettiin uusilla rakennuksilla. Lielahden väkiluku oli noussut tasaisesti tehtaan perustamisesta alkaen ja valtaosa asukkaista sai elantonsa tehtaalta.

Vuonna 1965 A. Serlachius Oy osti tehtaan oman teollisuustuotantonsa laajennusalueeksi. 1970- ja 1980-luvuilla alueelle rakennettiin massiivinen Takon aaltopahvitehdas, muovitehdas ja koteloitehdas. Tehdasalue sai uuden pääsisäänkäynnin, kun nykyinen, Lielahdenkadusta alkava Tehdaskartanonkatu rakennettiin.

Sulfiittisellun keitto lakkautettiin Lielahdessa vuonna 1985, mutta vanhoissa tehdasrakennuksissa jatkettiin tämän jälkeen ligniinin ja kumihierteen tuottamista. Sellun tuotannon loppumisen jälkeen alkoi hidaskas tehdastoimintojen alasajo. Tarpeettomia tuotantotiloja purettiin ja säilyneitä rakennuksia käytettiin lähinnä varastotiloina. Kartanoalueen viimeinen tehdas lopetti toimintansa vuonna 2008, minkä jälkeen Lielahden alun perin kartanon talouspihalta alkanut tehdastoiminta oli päättynyt.

Yllä: Tehdasalueen kartta vuodelta 1913. Oskar Sundberg. M-Realin piirustusarkisto. TKA

Alla: Lielahden kartanon päärakennus. Kuva Jussi Kangas 1950. VK

Hiedanrantaa 1930-luvulla. Kuvaaja E. M. Staf. VK

Lielahden sellutehdas Kerholalta (pohjoisesta) päin kuvattuna. 1937-1950. VK

Lielahden tehtaan aluetta 1930-luvulla. VK

Puun uittoa Enqvistin tehtaalle. Kuva Reino Branthin 1955. VK

G. A. Serlachius Oy:n Lielahden sellutehdas, ilmakeku vuodelta 1970. Yksityiskohtana kuvan oikeassa reunassa näkyy kartanon laiturin päässä oleva, punaiseksi maalattu sauna/uimahuone. Kuva Scan-Foto, entinen Studio B. Möller. VK

Teollisuusalueesta liikekeskukseksi

1980-luvulla tapahtunut kaupan ja liikenteen murros alkoi muokata Lielahden maisemaa. Liikenneverkko kehittyi ja kaupan suuryksiköitä alettiin sijoittaa kaupungin laidalle, uusien liikenneyhteyksien varrelle. Lielahden alkoi keskittyä kaupallisia palveluita, joista ensimmäisiä oli 1983 kolmostien varteen avattu City-market. Muut kaupalliset palvelut seurasivat perässä ja Lielahdesta kehittyi 1980-, 1990- ja 2000-lukujen aikana huomattava vähittäiskaupan keskus tehdastoinnin jäädessä pienempään rooliin.

Hiedanranta – kehitys kaupunginosaksi

Tampereen kaupunki osti entisen Lielahden tehdasalueen vuonna 2014-2015. Hiedanrannaksi nimetyn uuden kaupunginosan kehittäminen asuin- ja työpaikka-alueeksi alkoi vuonna 2015. Hiedanrantaan kaavallaan noin 20 000 uutta asukasta. Tampereen kaupunki järjesti Hiedanrannan kansainvälisen ideakilpailun vuonna 2016. Kun kilpailun tulokset julkistettiin vuoden 2017 alussa, voittajaa ei valittu, vaan toisen palkinnon jakoi kaksi ehdotusta. Voittajatoiden pohjalta on jatkettu Hiedanrannan alueen suunnittelua.

- Korttelialue
Block area
- Puistoalue, puistokäytävä
Park, park path
- Raitiotie
Tram line
- Raitiotiepysäkki
Tram stop
- Pääpyöräilijä
Main cycling route
- Katu
Street
- Kävelypanoteininen alue
Pedestrian-friendly area
- Torit, aukot
Squares
- Mahdollinen täyttöalue
Possible fill area
- Säilytettävät rakennukset
Preserved buildings
- Mokuoste
Traffic island

Hiedanrannan hyväksymätön alustava yleissuunnitelma.

Santalahden satama
Santalahdenniemi

VAAKKOLAMMI

TÖHLÖPPI

Santalahden satama
Santalahdenniemi

Littotunneli
Log-flouing tunnel

Satama
Marina

JÄRVIKAUPUNKI
LAKE CITY

JÄRVIKAUPUNKI
LAKE CITY

Mökin ranta
Mok water-
hole

Uimaranta
Beach

O-katualue
Waste fibre area

Uimaranta
Beach

SELLUPUISTO
SELLIHUJUNTO PARK

LIELAHDEN
TEHDAS
THE FACTORY

KESKUSPUISTO
CENTRAL PARK

LIELAHTI

KESKUSTA
CENTRAL

HIEDANRANTA
CENTRE

EPIÄNHARJU

NAASJÄRVI

3. ALUEEN NYKYTILA JA KUNNOSTUSTARPEET

3.1 Maanomistus-, kaavoitus-, selvitys- ja suunnittelutilanne

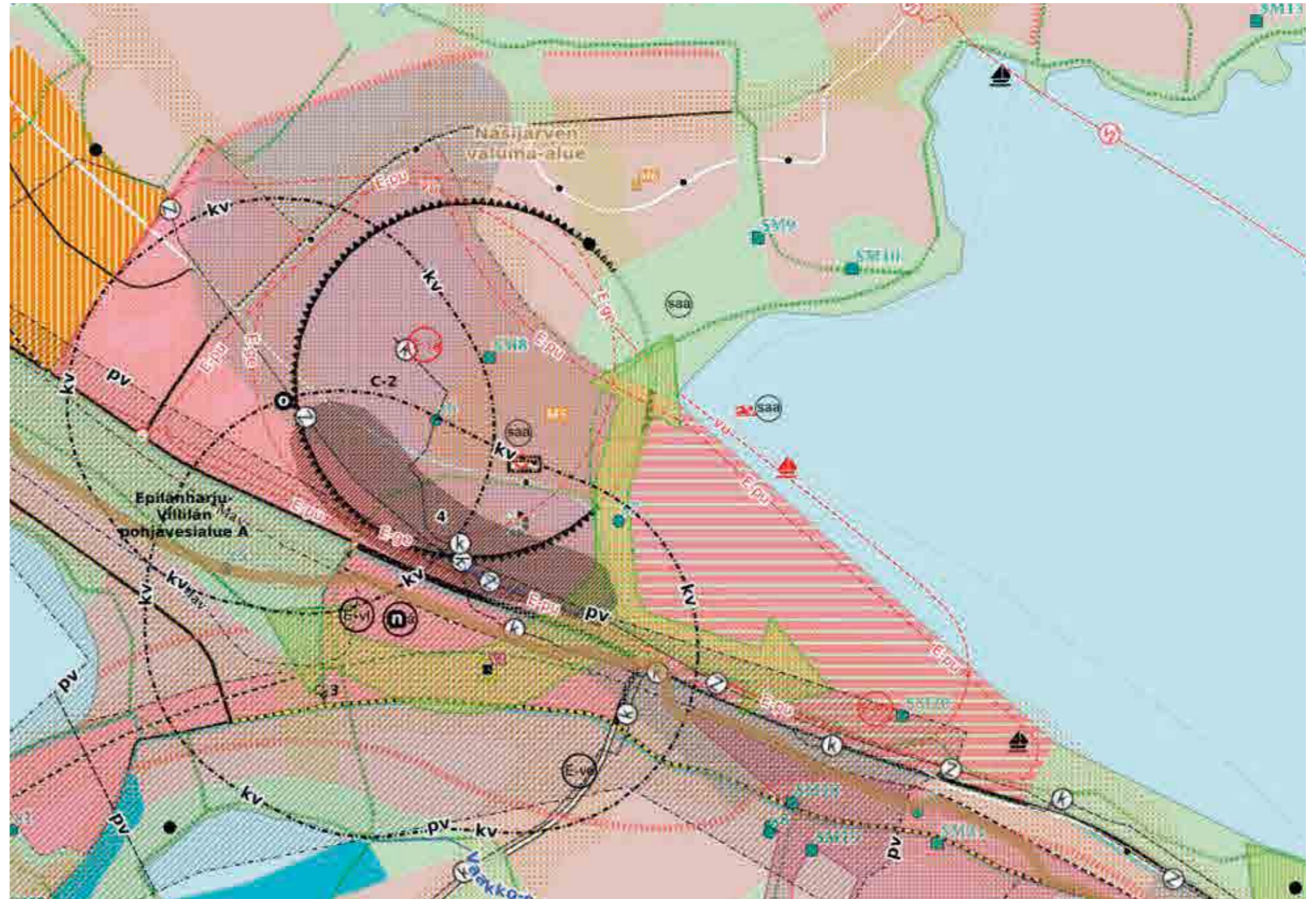
Lielahden kartanoalue on maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä Tampereen Lielahdessa.

Tampereen kantakaupungin yleiskaavassa 2040 kartanopuisto on merkitty maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti huomioitavaksi kulttuuriympäristöalueeksi. Puistoalueen läpi kulkee myös ohjeellinen viherverkoston yhteystarve. Hiedanrannan alue on kokonaisuudessa merkitty laajentuvaksi keskustaksi, keskustatoimintojen alueeksi, aluekeskukseksi sekä kasvun ja elinvoiman vyöhykkeeksi.

Kartanopuiston alue on siirtynyt Tampereen kaupungin omistukseen vuonna 2014. Tampereen kaupungin kaavoitusohjelmassa kohde ”Hiedanranta I Hiedanrannan tehdasalue ja sen pohjoispuolinen asuinalue” on osa tavoitteellista vuoden 2021 ohjelmaa (Kaavoitusohjelma 2020-2014). Alue sisältää myös Lielahden kartanon puistoinen. Alueella nykyisin voimassa oleva asemakaava on vuodelta 1984. Asemakaava on laadittu tilanteessa, jolloin kartanoalue oli vielä yksityisomistuksessa.

Kartanopuisto kuuluu Hiedanrannan alueeseen, johon suunnitellaan uutta keskustamaista kaupunginosaa. Alueen suunnittelu käynnistyi kansainvälisellä ideakilpailulla vuonna 2016. Kilpailun voittajat julkistettiin tammikuussa 2017. Parhaillaan on käynnissä Hiedanrannan alueen yleissuunnittelu. Hiedanrannan alueesta on laadittu kunnallistekniikan yleissuunnitelma vuonna 2018.

Alueelle on tehty rakennetun ympäristön selvitys, maisemaselvitys sekä eliöstö- ja biotooppiselvitys vuonna 2016 ja arkeologinen inventointi vuonna 2015. Kartanopuiston alueella on tehty myös puiden kunto-tutkimus vuonna 2017.

Ote kantakaupungin yleiskaavasta 2040.

Kartanopuisto viistoilmakuvassa vuodelta 2015. Kuva Blom Kartta Oy

3.2 Topografia ja maaperä

Kartanopuisto erottuu ympäröivästä tehdasympäristöstä kallioisena ja puustoisena, Näsijärveen työntyvänä niemellä. Kartanon päärakennus on tasossa n. +106 mmpy ja korkeusero Näsijärven keskivedenpintaan (+95,6 mmpy) on yli kymmenen metriä. Suunnittelualan korkein kohta on Kartanonkujan länsipäässä, noin +107,5 mmpy. Kartanopuiston ranta-alueilla on Lielahden jyrkkäpiirteisimmät maastonmuodot, paikoitellen maasto laskee lyhyellä matkalla jopa 5 metriä. Puiston jyrkille rantavyöhykkeille on rakennettu pengerryksiä ja tukimuureja, joiden avulla puistonkäytäviä ja rakenteita on sovitettu jyrkkäpiirteiseen maastoon. Kauempana rannasta maastonmuodot ovat loivempia.

Suunnittelualan maaperä on pääosin kartoittamaton geologian tutkimuskeskuksen aineistoissa. Rantavyöhyke kartanon itäpuolella on kalliomaata. Vanhemmissa maaperäkartoissa kartanon niemi on kalliosta rantavyöhykettä lukuun ottamatta hietaa. Kartanopuiston ympäröivät alueet ovat savea ja hiesua. Maaperältään kartanoa ympäröivät alueet ovat aikoinaan olleet viljelyyn hyvin sopivia. Kartanopuiston rakentamisen yhteydessä alun perin luonnontilaiseen kalliiseen niemeen on mitä todennäköisemmin tuotu paljon maata muualta puistokäytävien rakennusmateriaaliksi sekä puiden, pensaiden ja nurmien kasvualustaksi.

Kartanoalue puistoinen on alun perin rajautunut Näsijärven kolmesta ilmansuunnasta, etelästä, idästä ja pohjoisesta. Kartanopuiston pohjoispuolella, nykyisen Sellupuiston kohdalla ollut lahti on hiljalleen hävinnyt. Lahtea käytettiin sellutehtaan jätevesialtaana 1980-luvun lopulle saakka. Jätevesialtaan lisäksi sellun tuotannosta syntyneitä kuitupitoista lietettä pääsi myös Näsijärveen. Vuonna 1984 tehdyissä tutkimuksissa kuituliete ulottui yli 500 metriä järvelle päin silloisen jätevesialtaan padosta (Niemenrannan osayleiskaava 2009). Lietekerrostuma oli enimmillään yli 10 metriä paksu. Altaiden vesipinta on pienentynyt koko 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alkuvuosina lahti oli kuroutunut jo kokonaan umpeen. Kartanopuiston rannoilla Näsijärven vedet ovat edelleen uimakelvottomia kuitulietteen takia.

3.3 Luonto

Lielahden kartanopuiston luontoarvoja on kartoitettu vuonna 2016 laaditussa Hiedanrannan eliöstö- ja biotooppiselvityksessä (Korte 2016). Selvitys on alun perin laadittu Lielahden alueesta järjestetyn suunnittelukilpailun lähtötiedoiksi. Sen tietoja on käytetty myös Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelman sekä hoito- ja käyttösuunnitelman lähtötietoina ja selvityksessä mainituista, Lielahden kartanopuiston aluetta koskevista luontotiedoista on laadittu seuraava yhteenveto:

Lielahden kartanopuisto on ainutlaatuisessa maisemassa sijaitseva, biotoopeiltaan ja kasvilajistoltaan monipuolinen ympäristö. Puiston yli satavuotisen kartanohistorian vuoksi sillä on luontoarvojen lisäksi merkittäviä kulttuurihistoriallisia arvoja. Monet luontoarvot ovat syntyneet ihmistoiminnan vaikutuksesta. Alueesta tekee erityislaatuisen myös se, että siellä esiintyy melko pienellä alueella sekä lehtoisuutta että kuivaa ja karua rantakallioympäristöä. Kartanopuisto on määritelty luonnonoloiltaan yhdeksi Hiedanrannan arvokkaimmista osakokonaisuuksista perusteena harvinainen kenttäkasvillisuus, erityinen puusto ja rantapuusto, arvokkaiksi elinympäristöiksi luokiteltavat niityt, rehevän lehtomainen ei-luonnontilainen avainbiotooppi sekä lintulajisto. Lisäksi puisto on ympäristönsä ainut lepakkojen esiintymispaikka.

Suunnittelualueella ei ole luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia avainbiotoopeihin kuuluvia elinympäristöjä. Sen sijaan kartanopuistosta on kartoitettu avainbiotoopiksi luokiteltavia, ei-luonnontilaisia metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä. Näitä ovat rehevät lehtomaiset alueet kartanon itäpuolella sekä kartanon eteläpuolisella jyrkillä rantarinteillä. Kartanon itäpuolella oleva, tuore vuohenputkityypin lehto on harvennettu puistomaisen avaraksi. Jyrkällä rantarinteillä olevan, tuoreen vuohenputki-lillukka-typin lehdon puustoa on harvennettu ja lehdon yleisilme on avara. Lehtomaisuus jatkuu varsinaisten selvityksessä rajattujen kohteiden ympärillä, minkä johdosta kartanopuiston lehtomaiset alueet muodostavat lähes yhtenäisen alueen kartanon ympärille.

(On kuitenkin huomiotava, että kartanopuiston luokitteleminen metsäluonnon avainbiotoopeihin on keino-tekoista. Kartanopuisto tulisi nähdä omanlaisenaan kulttuuribiotooppina. Lehdosta puhuminen on suorastaan harhaanjohtavaa, sillä kyseessä on nimenomaan täysin ihmisen muokkaama kartanopuiston alue. Oikeampi termi olisi kartanopuisto, jonka kasvuolosuhteet ovat lehtomaiset.)

Avainbiotooppikohteiden lisäksi eliöstö- ja biotooppiselvityksessä on mainittu elinympäristöjä, jotka on määritelty luokkaan 'muut huomiotavat kohteet'. Kohteet ovat vanhoja niittyjä ja ketomaisia alueita, jotka ovat ominaisuuksiltaan ympäristöstään poikkeavia. Selvityksen mukaan nämä kohteet saattavat sisältää lajistollisia arvoja. Suunnittelualueella sijaitsee näistä kohteista yksi, laajahko niittymäinen alue Sellutehtaan ja kartanon välissä. Alue kattaa Maria Lydian polun länsi- ja pohjoispuolen sekä Tehdaskartanonkadun pohjoispuolen. Kasvillisuus muodostuu viljelyperäisistä lajeista, joista osa saattaa olla peräisin kartanon jo hävinneestä hyötypuutarhasta. Selvityksen laatimisen jälkeen aluetta on kuitenkin muokattu voimakkaasti, ja sen luonne luonnontilaisen kaltaiseksi muovaantuneena niittynä on lähes hävinnyt. Alueen eteläosaan on rakennettu uusi kaupunkiviljelyalue Syötävä puisto ja kasvihuoneita. Jukolan piha-alue on kunnostettu sorapinnaksi ja nurmikoksi. Tehdaskartanonkadun pohjoispuolella maastoa on muokattu alueinfran asennustöiden yhteydessä.

Suunnittelualueelta ei ole kartoitettu yhtään avainbiotoopiksi luokiteltavaa vanhaa metsää, mutta selvityksessä on nostettu esiin huomion arvoisia erityisen puuston alueita, joihin Lielahden kartanopuiston puusto kuuluu. Se muodostuu luontaisista sekä istutetuista puulajeista. Mainittavia puita ovat näyttävät luontaiset männyt ja koivut sekä istutetut vaahterat, tammet ja metsälehmukset, valkosaarnet, puistolehmukset, lehtikuuset, pihtakuuset, okakuusi, tuija ja hopeapaju.

Lielahden kartanon alue on luokiteltu kasvistoltaan arvokkaaksi osa-alueeksi. Luokittelun ensisijaisina kriteereinä on ollut lajiston harvinaisuus ja keskittyminen

Kartanopuiston itäosan rantavyöhykkeen kasvillisuutta. Etualalla yksi kartanopuiston komeista maisemamännistä.

Jyrkkää rantakalliota näköalapaikan eteläpuolella.

yhdelle alueelle sekä kasvilajien edustavuus kulttuurihistoriallisessa merkityksessä. Kasvilajisto on kartanopuiston kulttuurihistoriallisesti arvokas ominaisuus.

Kartanon alueelta ei ole inventoitu kasvilajeja, joilla on luonnonsuojelullinen status. Huomionarvoisia ovat edellä mainitut viljellyt puulajit. Pensaista on mainittu punalehtiruusu. Huomionarvoista luontaista kenttäkasvilajistoa ovat keltakurjenmiekkä, lehtoleinikki, kevätlehtoleinikki, keltamaksaruoho, kesämaksaruoho ja pölkkyruoho. Puolikulttuurilajistosta on nostettu esiin kierumatar, ruiskaunokki, jänönsalaatti ja imeläkurjenherne. Kulttuurilajistoa ovat lehtoängelmä, rohtovirmajuuri ja kevät-esikko. Imeläkurjenherne on luultavasti siirtynyt kartanopuiston pohjoisosaan Niemen alueelta siirrettyjen maamassojen mukana, kun entistä lieteallasta on täytetty.

Alueelta on tehty linnustokartoitus vuoden 2015 kesällä. Linnustollisesti arvokkaaksi alueeksi on mainittu Lielahden kauppakesittymän ja Näsijärven välinen alue, johon myös kartanopuisto kuuluu. Kartoituksessa myös kartanopuiston pohjoispuolella oleva, entisen lietealtaan kohdalla oleva täytemaakumpu arvioitiin linnustollisesti otolliseksi. Kartanopuiston alueelta havaittiin haarapääsky (silmälläpidettävä laji) ja leppälintu (Suomen erityisvastuulaji). Haarapääsky pesii tiilisen makasiinirakennuksen seinustalla. Muita harvinaisia kartanopuistossa tavattuja lintulajeja ovat tikli ja viitakerttunen. Alueella tavatut lintulajit ovat tyypillisimmillään avoimissa tai puoliavoimissa ympäristöissä, jotka voivat olla myös rakennettuja. Tällaisia ympäristöjä ovat selvityksen mukaan kesannot, niityt, hakamaat, joutomaat, pihat, puutarhat, puistot, peltojen reunamat, rantaniityt, suot ja viljelyalueet. Viitakerttunen viihtyy tätä puustoisemmassa kulttuuriympäristössä, kun taas haarapääsky on kaupunkiympäristössä viihtyvä laji.

Lielahden kartanopuisto on lepakoiden esiintymispaikka ja se on arvotettu luokkaan II kuuluvaksi lepakoiden ruokailualueeksi tai siirtymäreitiksi. Luokan II kuuluvalla alueella suositellaan vahvasti, että alueen arvo lepakoille huomioidaan maankäytössä (Eurobats-sopimus). Kartanopuiston alueella tavataan pohjanlepakkoa. Niitä lentää kartanopuistoon ruokai-

lemaan ympäröiviltä alueilta, lisäksi kartanopuistossa saattaa olla lepakoiden levähdyspaikoiksi tulkittavia piiloja. Lisääntymiskoloniaa kartanopuiston alueella ei havaittu. Kartanopuiston arvo lepakoille muodostuu vanhasta, puoliavoimesta puustosta, jonka seassa lepakot mielellään saalistavat. Myös kartanoalueen vanha rakennuskanta todennäköisesti suosii pohjanlepakkoa. Lielahden lepakkotilanne on kartoitettu kesän 2015 aikana.

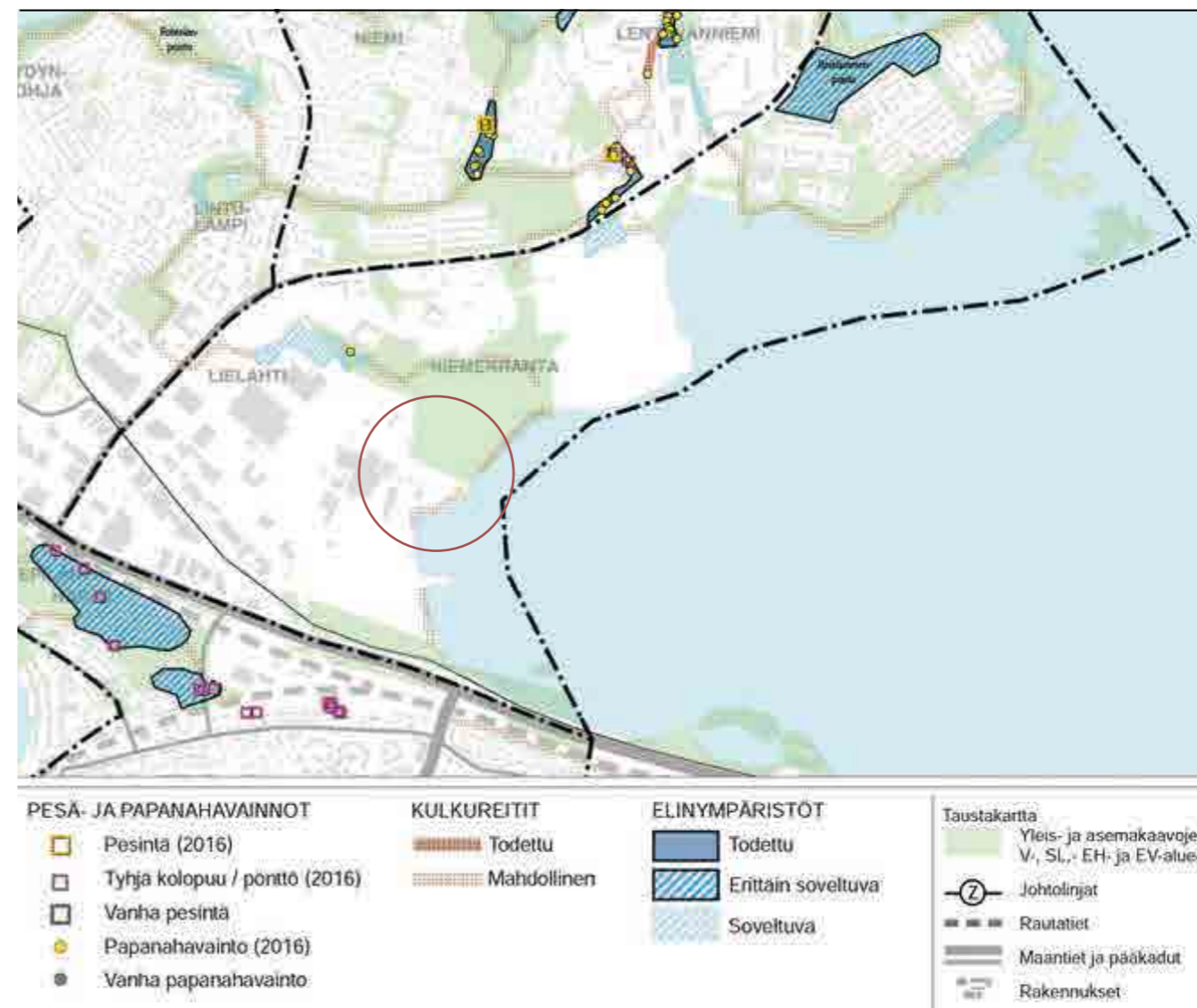
Kartanopuiston alueelta ei ole tehty hyönteisselvitystä. Eliöstö- ja biotooppiselvityksen mukaan alueen potentiaalisimpia mahdollisia arvohyönteiskohteita ovat laajimmat kuivahkot niityt ja kedot.

Kantakaupungin liito-oravaselvityksessä (2016) kartanopuiston rantavyöhyke on inventoitu mahdolliseksi liito-oravan kulkureitiksi.

Ote Kantakaupungin liito-oravaselvityksestä 2016. Kartanopuiston ranta on mahdollinen liito-oravan kulkureitti.

Viereinen kuva: Lielahden kartanopuiston alueen puistomaisessa ympäristössä viihtyy monia lintulajeja. Vasemmalla Suomen erityisvastuulaji leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*). Kuva: Wikimedia Commons.

Kuva oikealla: Kartanon vanhat rakennukset tarjoavat piilo- ja pesäpaikkoja alueella esiintyvälle eläimistöille. Tiilisessä makasiinirakennuksessa pesii haarapääsky.

Monet kartanopuiston luontoarvoista ovat syntyneet ihmistoinninan vaikutuksesta. Kartanopuistoon istutetut puut ovat osa huomionarvoista erityisen puuston aluetta. Arvokkaaseen puustoon kuuluu sekä istutettuja että luontaisia puuyksilöitä. Myös kartanopuiston arvo lepakoille muodostuu vanhasta, puoliavoimesta puustosta, jonka seassa ne mielellään saalistavat.

Kuvaparissa tammi ja näköalatasanne kuvattuna näköalatasanteen suunnasta vuonna 2019 (ylinnä) ja vuonna 1925 (alinna). Historiallinen kuva on ote sivun 11 valokuvasta. Kalle Kurki. VK

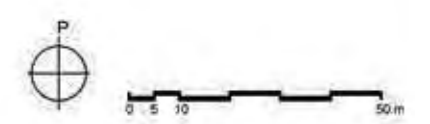

PUUSTON KUNTO:

- kuntokartoitettu puu:
- -hyvä
 - -kohtalainen
 - -huono
 - seuranta, 10 vuotta
 - seuranta, 5 vuotta
 - poistettava, 5 vuotta

Puuston numerointi 2017
kuntokartoituksen mukainen

Puuston kuntotutkimuksen tulokset. Puunhoito Antti Virkin tutkimustulokset koostanut kartalle Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

3.4 Puuston yleiskunto ja kokonaisrakenne

Lielahden kartanopuiston puusto muodostuu vanhoista puistoon istutetuista jalopuista sekä puistomaisen väljästi kasvavasta luonnonpuustosta. Keskeinen aihe on kartanopuiston läpi kulkevaa käytävää reunustava vaahterakujanne. Vanhat kujannepuut ovat osittain säilyneet, osittain kujannetta on täydennetty uusilla puilla. Puiston täysikasvuinen puusto on pääosin melko hyväkuntoista, vaikka joukossa on myös huonokuntoisia puuyksilöitä.

Istutetun puuston lisäksi kartanopuistossa kasvaa puustoa paikalle kylväytyneenä. Osa kylväytyneistä puista on vanhempaa perua, kuten rantavyöhykkeen luonnonpuusto, kartanopuiston kasvittuneen käytäväverkoston alueella kasvavat haavat sekä entisen tenniskentän reunaan kylväytynyt koivurivi. Osa on uudempaa, kuten puiston koillis- ja eteläosassa kasvavat nuoret tammet. Nuori lehtipuuvesakko kasvaa voimakkaasti alueilla, joissa ei leikata nurmea tai niitetä säännöllisesti.

Puistoon on tehty uusia istutuksia 2010-luvulla. Edellä mainittujen vaahterakujanteen täydennysistutusten lisäksi on puiston eteläosaan, Syötävän puiston alueelle, istutettu erilaisia hedelmäpuita. Pysäköintialueen ja Maria Lydian polun väliin on istutettu koivuja ja palsamipihtoja kesällä 2019.

Kartanopuiston puustolle on tehty kuntotutkimus kesäkuussa 2017 (Virkki 2017). Kuntotutkimuksessa tutkittiin 101 puuta: tammia, vaahteroita, saarnia, lehmuksia, koivuja, mäntyjä sekä yksi okakuusi ja hopeasalava. 56 puuta arvioitiin kunnoltaan hyväksi, 36 kohtalaiseksi ja 3 huonoksi. Seitsemän puuta arvioitiin poistettavaksi.

Nurmialueilla kasvavissa puissa on nurmikon hoidon yhteydessä aiheutuneita tyvi- ja juuristovaurioita. Lisäksi nurmialueiden maaperän havaittiin tiivistyneen, minkä arvioitiin heikentäneen puiden elinvoimaa. Vaahterakujanteen vaahteroiden tyvialueella on tehty puiden kuntoa heikentänyttä maantäyttöä vähintään kahdesti. Viimeisin täyttömaa on tuotu puiden tyvelle Maria Lydian polun varren uuden nurmikon perustamistöiden yhteydessä kesällä 2017.

Kartanonkujan lehmuksia.

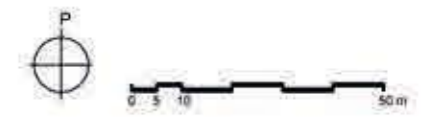
Näyttävä tammi kartanopuiston ydinalueella.

Alueella kasvaa useita iäkkäitä maisemamäntyjä.

Lielahden kartanopuiston kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot ja ominaispiirteet. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

3.5 Arvot ja ominaispiirteet

Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö, Lielahden kartano ja tehdasalue.

(Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016 inventointi)

Kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä rakennus

Kartanon 1800-luvun lopun kertaustyyliä yhdistelevä punatiilirunkoinen päärakennus on valmistunut vuonna 1893. Suunnittelijana pidetään Maria von Nottbeckia. Kartanon rakennutti Wilhelm von Nottbeck alun perin yksityispalatsiksi. Rakennus oli G.A. Serlachius Oy:n Lielahden tehtaan konttorirakennus.

HISTORIAALLISET ARVOT

Nottbeckin kartanomiljö, tehtaanomistajasuvun rakennuttama edustusasuntokokonaisuus.

Kokonaisuuteen kuuluu myös Nottbeckien hautakapeli ja hautausmaa, joka sijaitsee noin 500m kartanon päärakennuksesta länteen. Kartanolla on monivaiheinen historia yksityishuvilana ja tehtaan pääkonttorina. Nottbeckien kartano puistoineen muodostaa vanhempaa historiaa edustavan kokonaisuuden Lielahden ja Hiedanrannan maisemassa, jota pääasiassa hallitsee 1970-luvun jälkeinen rakentaminen ja maankäyttö.

PUUTARHATAITEELLISET ARVOT

Englantilaistyylinen maisemapuisto 1890-luvulta.

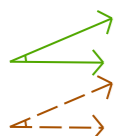
Melko hyvin alkuperäisessä hahmossaan säilynyt puistokokonaisuus. Maisemapuiston tyylin mukaisesti puistoon rakennettiin näköalapaikkoja ja puuston lomassa kiemurtelevia käytäviä.

KAUPUNKIKUVALLISET ARVOT

Kaukomaisemassa vihreänä erottuva niemi

Kartanopuisto on Näsijärven rannalla oleva maiseman kiintopiste, jonka vehreä julkisivu näkyy Paasikiventielle, järvelle ja keskustan suuntaan.

Merkittävä näkymälinja/sektori

Merkittävä hävinnyt näkymälinja/sektori

Näsijärvelle avautuvilla näköaloilla on puistossa keskeinen merkitys. Merkittäviä ovat myös puiston sisäiset pitkät, puurivien reunustamat näkymälinjat.

KASVILLISUUSARVOT

Maisemallisesti arvokas puistopuu

- Vanhat tammet
- Vanhat lehmukset
- Vanhat mänyyt

Maisemallisesti arvokas puurivi

-Vaahterakuja

Kartanopuiston osa-alueet

Kartanorakennusta ympäröivä maisemapuisto

Hyötypuutarha
Talouspiha

Kartanopuiston vanha käytävälinjau

Purettu rakennus

Säilyneet rakenteet

1. Suihkulähteen rakenteet
2. Graniittiportaat
3. Näköalapaikan muuri ja kaide
4. Luonnonkivimuuri

-Rantaan laskeutuva pengerretty luiska on rakennettu nykyistä kartanorakennusta edeltäneen puuhuvilan edustalle. Luiska näkyy 1800-luvun valokuvassa.

5. Laituri

-Vanhan laiturin rakenteet. Laituri sijaitsi puretun asuinrakennuksen edustalla ja sen päässä on ollut uimahuone.

Vanha rantaviiva

Sijainti viitteellinen

Teivaalantien vanha tielininjau

Teivaalan ja Lielahden vanhan kylätontin välinen tielininjau näkyy ensimmäisen kerran kartalla vuonna 1739, mutta on todennäköisesti ollut käytössä jo aikaisemmin. Tiestä on jäljellä sen itäpäätä, josta on tunnistettavissa kolmostieltä vanhan vedenpuhdistuslaitoksen etelänurkalle ulottuva osuus. 1700-luvulta peräisin olevat tien rakenteet ovat hävinneet uudempien tierakenteiden alle. (Heiskanen, Niukkanen 2016)

3.6 Nykyinen käyttö

Kartanopuisto on osa merkittävää Hiedanrannan virkistysalueiden kokonaisuutta, johon kuuluvat myös Sellupuisto ja Näsijärven rantavyöhyke. Näsijärven rantoja seurailevan rantareitin käyttäjät kulkevat myös kartanopuiston läpi.

Rakentuvan Hiedanrannan tilat ovat houkutelleet alueelle erilaisia väliaikaisia toimijoita. Hiedanrannan henki on vahvasti yhteisöllinen. Aiemmin Väliaikainen Hiedanranta -nimellä kulkenut asukasvetoinen toiminta on siirtynyt osaksi Tampereen kaupungin kulttuuripalveluita. Hiedanrannassa järjestetään runsaasti kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaa, kuten teatteriesityksiä, kirpputoreja, sekä skeittitapahtumia. Myös kartanon tiloja käytetään kulttuuritapahtumien ja esitysten pitopaikkana. Kartanon päärakennuksessa toimii kartanokahvila.

Kartanopuiston vieressä, Hiedanrannan pajan ja vedenpuhdistuslaitoksen välissä on kesällä 2019 valmistunut Hiedanrannan yhteisöllinen sauna ja terassi. Sauna on maksuton ja avoin kaikille. (AL 30.7.2019). Kartanon entisen hyötypuutarhan paikalla on kesällä 2019 rakennettu kaupunkiviljelyalue, nk. Syötävä puisto. Syötävässä puistossa ei ole omia palktoja, vaan viljelyalue on osa kaikille avointa yhteisöllistä puistoaluetta. Kuka tahansa voi osallistua puiston hoitoon ja siellä järjestettäviin tapahtumiin. Puiston kasvien hoitoa ja sadonkorjuuta ohjaa Pirkanmaan Martat (tampere.fi).

Kesällä 2019 kunnostetun Jukolan ensimmäisessä kerroksessa on Hiedanrannan historiaa, nykyhetkeä ja tulevaisuutta esittelevä innovaatiotila. Innovaatiotilaa käytetään myös Hiedanrannan kehittämiseen liittyvään kokous- ja työpajakäyttöön (Tampereen kaupunki 7.11.2019). Vuoden 2020 alussa Jukolan vieressä olevaan Virkamiestalon ei toistaiseksi ole tiedossa kaupungin sisäistä tai ulkopuolista vuokralaista. Virkamiestalon vesikaton ja seinien lahovaurioiden korjaus käynnistettiin syksyllä 2019.

Hiedanrannan puutarhajuhlat 2019, kuva: Tampereen kaupunki, Aliisa Piirla

Hiedanrannan yhteisöllisen saunan rakennustöitä 2019, kuva: Tampereen kaupunki, Eija Jokinen

Hiedanrannan puutarhajuhlat 2018, kuva: Tampereen kaupunki, Samuli Halén

Hiedanrannan puutarhajuhlat 2018, kuva: Tampereen kaupunki, Samuli Halén

Kartanon päärakennus ja kartanopuistoa kuvattuna kesällä 2019.

*Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelma.
Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.*

MERKINTÖJEN SELITYKSET

	SÄILYVÄ LEHTI- / HAVUPUU
	TOISTAISEKSI SÄILYVÄ LEHTIPUU
	ISTUTETTAVA LEHTI-/HAVUPUU
	SÄILYVÄ NYKYINEN PENSASALUE
	ISTUTETTAVA YKSITTÄISPENSAS
	ISTUTETTAVA PENSASALUE
	ISTUTETTAVA PERENNA-ALUE
	UUSI KAUSH-ISTUTUS, ISTUTUSRUUKKU
	OLEVA / KUNNOSTETTAVA NURMI
	UUSI NURMI
	OLEVA / KUNNOSTETTAVA NIITTY
	UUSI MAISEMANIITTY
	SÄILYVÄ LUONTAINEN POHJAKASVILLISUUS
	OLEVA VILJELYPALSTA
	UUSI TURVA-ALUSTA
	AVOKALLIO
	MAAKIVI
	OLEVA KÄYTÄVÄ, KIVITUHKA
	OLEVA ASFALTTI
	UUSI ASFALTTI
	PALAUTETTAVA KARTANOAIKAINEN / UUSI PERUSTETTAVA KÄYTÄVÄ, KIVITUHKA
	KUNNOSTETTAVA MUURI
	KUNNOSTETTAVAT KARTANOPUUTARHAN LUONNONKIVIPORTAAT
	KUNNOSTETTAVA KARTANOPUUTARHAN LUONNONKIVIMUURI / -KIVIPENGERRYS
	MAAPENGERRYS
	UUSI MATALA SUOJA-AITA
	UUSI LEIKKIPAIKAN AJTA
	UUSI PENKKI / PUUNYMPÄRYSPENKKI
	UUSI PÖYTÄPENKKI
	OLEVA VALAISIN- / SÄHKÖPYLVÄS, erillisen valaistus suunnitelman mukaan
	UUSI PUISTOVALAISIN, erillisen valaistus suunnitelman mukaan
	UUSI TAPAHTUMASÄHKÖ, erillisen suunnitelman mukaan
	SIIRRETTÄVÄ TAI UUSITTAVA OPASTEKYLTTI
	UUSI ROSKA-ASTIA
	UUSI JÄTEAITAUS, MAASÄILIÖT
	UUSI RUNKOLUKITTAVA PYÖRÄTELIN, 2 PAIKKA / TELINE
	UUSI KAUPUNKIPYÖRÄASEMA, 10 PAIKKA
	OLEVA KAIVO
	SÄILYVÄ OJA / HULEVESIPAINANNE
	VESIALUE
	POIKKILEIKKAUSKUVANTO
	MAHDOLLINEN UUSI TONTIN RAJA
	SUUNNITTELUALUEEN RAJA

4. YLEISSUUNNITELMA

4.1 Yleiset tavoitteet

Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelman ja hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteena on:

- kunnostaa vanha kartanopuisto alkuperäistä, 1800-1900-lukujen vaihteen sommitelmaa mukaillen.
- säilyttää kartanopuiston historialliset piirteet ja puutarhataiteelliset arvot.
- säilyttää kartanopuiston vanhaa puustoa.
- säilyttää ja korostaa kartanon ja siihen liittyvän puiston historiaa alueen voimavarana.
- vaalia kartanoalueen rakennusten ja puiston muodostaman kokonaisuuden historiallisia piirteitä olennaisena osana nykyisen sekä tulevaisuudessa rakentuvan Hiedanrannan ja Lielahden alueen identiteettiä.
- kehittää kartanopuistoa Hiedanrannan yhtenä keskeisistä kaupunkipuistoista, joka vastaa käyttäjien tarpeisiin tulevaisuuden tiivistyvässä kaupunkirakenteessa.
- liittää alueen toiminnot ja reittiverkosto osaksi laajempaa alueellista kokonaisuutta.
- taata alueen turvallinen virkistyskäyttö.
- edistää yhteisöllistä toimintaa kartanopuiston alueella.
- palauttaa kartanopuisto kokonaisuudessaan hoidon piiriin.

4.2 Toiminnot

Kartanopuisto kunnostetaan oleskelu- ja virkistyskäyttöön. Kartanopuiston ydinalueilla toiminnot painottuvat rauhalliseen oleskeluun. Käytävien varrelle, käytävien solmukohtien pienille aukioille ja suihkulähteen äärelle asennetaan penkkejä. Näköalatasanteelle asennetaan piknikpöydät. Kartanon terassin on jatkossakin mahdollista toimia ulkoterrassina esimerkiksi kahvilayrittäjälle. Kartanopuiston historiaan voi tutustua puiston historiasta kertovien info- ja valokuvataulujen avulla.

Grillipaikka siirretään pois päärakennuksen edustalta. Mikäli kartanopuiston alueelle halutaan jatkossa grillausmahdollisuus, sijoitetaan grillipaikka Syötävään puistoon.

Pitkän tähtäimen tavoitteena on perustaa uimaranta kartanopuiston eteläosaan. Tämä vaatii rannan puhdistamista ja veden laadun parantumista.

Kartanopuistoa käytetään jatkossa erilaisten yleisötaphtumien järjestämispaikkana. Tapahtumajärjestelyt keskitetään kartanon länsipuolen puistonurmelle, entiselle hyötytarhan ja tenniskentän alueelle. Näin vähennetään kartanon päärakennuksen itäpuolella olevan kartanopuiston ydinalueen tapahtumien vuoksi aiheutuvaa kulumista. Suunnitelmassa osoitettu uusi tapahtuma-alue sijaitsee Maria Lydian polun ja Kartanokujan sujuvien huoltoyhteyksien varrella. Tapahtuma-alue on lyhyen matkan päässä niin kartanon päärakennuksesta, Jukolan ja Virkamiestalon sekä Hiedanrannan pajan tiloista.

Tapahtuma-alueelle sijoittuvat kartanon päärakennuksen jätehuolto, kiinteä yleisö-wc ja kaupunkipyöräasema. Alueelle perustetaan tapahtumakäyttöä varten vesipiste ja tapahtumasähkö. Tapahtumien aikaan wc-palveluiden ja jätehuollon kapasiteettia kasvatetaan tapahtumien ajaksi paikalle tuotavilla bajamojoilla ja jäteastioilla. Puistokäytävien rajaamat kaksi nurmialuetta perustetaan kokonaan vahvistettuna, jotta ne kestävät tapahtumien aikaisen kulutuksen.

Suunnittelualan eteläosaan perustetaan uusi leikki- paikka. Tavoitteena on, että leikki- paikka toteutetaan vuoteen 2025-2030 mennessä.

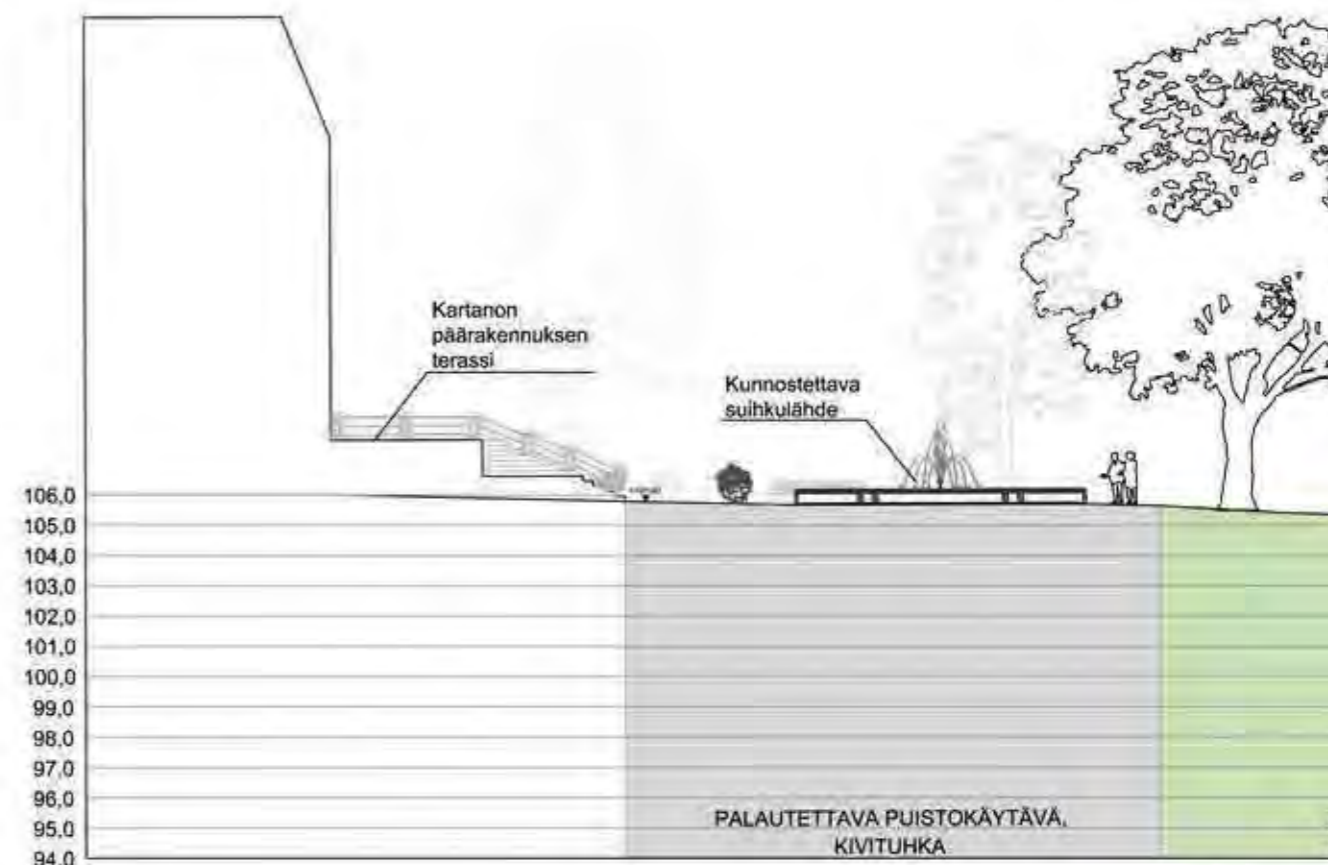
Entinen Bobrikovin mökin ympäristö säilyy kaupunkiviljelyalueena, ns. Syötävänä puistona. Viljelyalueen keskellä olevaa aukiota voidaan käyttää pienimuotoisten tapahtumien järjestämiseen. Syötävään puistoon on mahdollista siirtää sen eteläpuolelta, uuden leikkipaikan kohdalta poistettavia kasvihuoneita.

Ajo kartanopuiston alueelle tapahtuu pohjoisen suunnasta Tehdaskartanonkatua pitkin. Pysäköinti osoitetaan nykyiselle pysäköintialueelle kartanon talousrakennusten pohjoispuolelle.

4.3 Reitit

Reittien kunnostuksen tavoitteena on kartanopuiston alkuperäisen käytäväverkoston palauttaminen. Käytävät perustetaan likimain vanhoille paikoilleen. Suunnitelmassa esitettyjen reittilinjausten paikkoja tarkistetaan, mikäli työmaan aikana löytyy vanhojen käytävien rakenteita. Vaahterakujanteelta Niemen rantaraitille perustetaan rannan suuntainen pääreitti, joka kulkee puiston näköalatasanteen kautta. Toinen puiston uusi pääreitti perustetaan kiertämään kartanon päärakennusta. Pääreittien käytävät perustetaan kolme metriä leveiksi. Puiston muut palautettavat reitit perustetaan 2,0-2,5 metriä leveiksi. Suora yhteys pysäköintialueelta puistoon sekä osa kaarevien käytävien välisistä yhdyskäytävistä perustetaan kapeammiksi, noin 1,5 metriä leveiksi. Rantarinteissä kulku ohjataan poluille. Polut päällystetään kivituhkalla noin metrin levyisiksi. Vanhat kivipengerrykset kunnostetaan polkujen kohdalla.

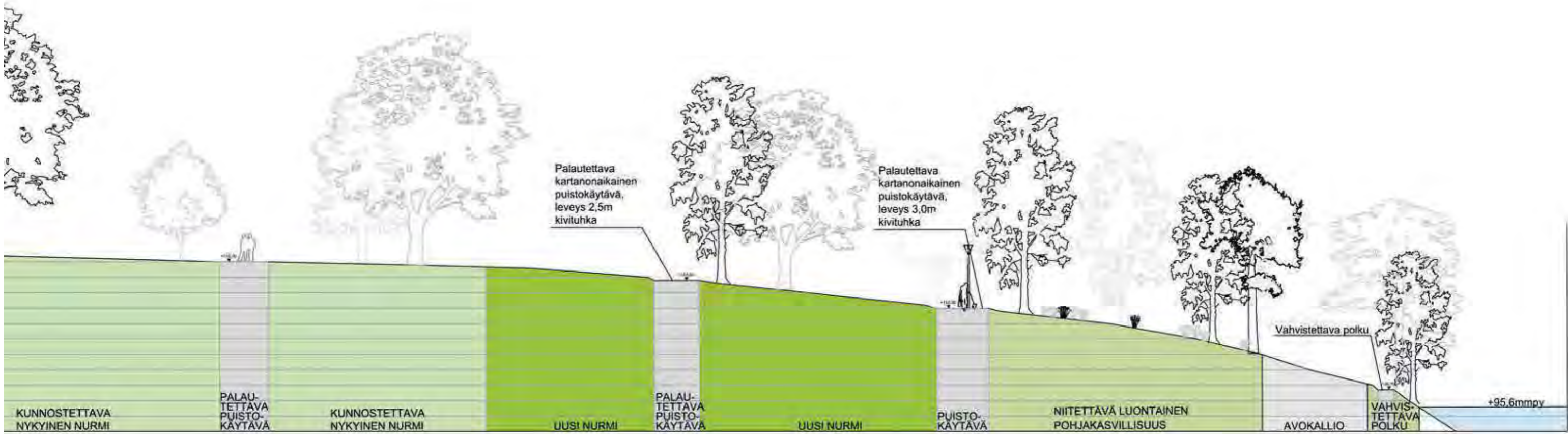
Tapahtumanurmen molemmille puolille perustetaan uudet 2,5 metriä leveät puistokäytävät. Lisäksi perustetaan näitä yhdistävä uusi käytävä päärakennuksen sisäänkäynnin jatkeelle. Kaikki palautettavat reitit ja polut perustetaan niin, että ne mukautuvat mahdollisimman hyvin olemassa oleviin maastonmuotoihin. Kaikki uudet käytävät ja polut perustetaan kivituhkaintaisiksi.

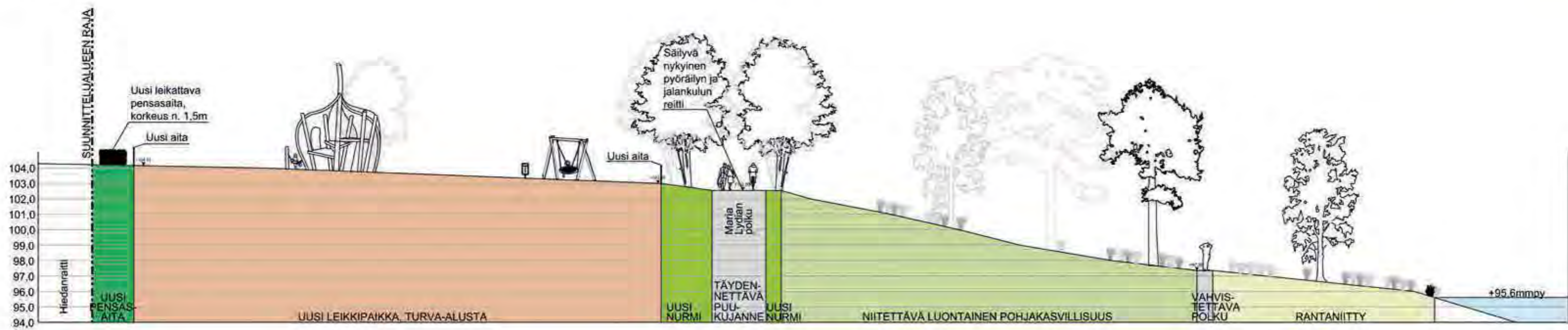
Säilyviä puistoreittejä ovat Maria Lydian polku ja Kartanonkuja. Kartanonkuja linjataan suoraan niin, että käytävän reuna on tasaisen suora, eikä tee mutkaa suunnittelukonttorin kohdalla.

Talvikunnossapidettäviä reittejä ovat Tehdaskartanonkatu, Maria Lydian polku, Kartanonkuja sekä kartanon päärakennusta kiertävä puistokäytävä. Tulevaisuudessa talvikunnossapidon piiriin voidaan liittää myös rannassa kulkeva puiston pääreitti.

Nykyiset ja kunnostettavat reitit liittyvät Lielahden ja Hiedanrannan laajempaan alueelliseen reittiverkoston. Suunnittelualan länsipuolelle, Hiedanraitin ja Treduntien kautta, on linjattu yksi uusista Hiedanrannan pyöräreittiverkoston pääreiteistä. Kartanopuiston läpi kulkeva rantareitti on osa Näsijärven rannan virkistysyhteyttä.

Leikkaus A-A 1:250. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Leikkaus B-B, 1:250. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Kartanopuistossa olevat maakivet otetaan esiin. Kivien ympärille tehdään uudet perannaistutukset.

Päärakennuksen ja makasiinin seinustalla kasvavat villiviinit säilytetään.

4.4 Kasvillisuus

Nykyiset vanhat puistopuut säilytetään mahdollisuuksien mukaan. Huonokuntoisten, poistettavien puiden tilalle istutetaan korvaavat taimet. Tarvittaessa huonokuntoisten puiden elinvuosia jatketaan hoitoleikkauksin tai latvustuennalla. Uuden elinvoimaisen jalopuuston kehittyminen varmistetaan täydennysistutuksilla sekä suosimalla vesakon harvennuksessa paikalle kylväytyneitä tammia.

Kaikki poistettavat puut poistetaan kantoineen. Monimuotoisuuden lisäämiseksi kartanopuistosta kaadettuja järeitä runkoja sijoitetaan lahoppuiksi niittyalueille. Poistettavat haavat kaulataan 2-3 vuotta ennen niiden kaatamista vesakon kasvun hillitsemiseksi. Rantavyöhykkeellä myös muu lehtipuuvesakko poistetaan hoidon alkuvuosina useammin, noin kolme kertaa kasvukaudessa, jotta sen kasvu saadaan hallituksi.

Nykyiset, suunnitelmassa säilyväksi osoitetut pensastutukset hoitoleikataan ja tarpeen mukaan rajataan pienemmälle alueelle. Säilyviltä pensasalueilta poistetaan muu kasvillisuus ja pensaiden juurille levitetään haketta. Poistettavaksi merkityt pensaat poistetaan juurineen.

Kartanopuistoon palautetaan sinne aikaisemmin ominaisia koristepensastutuksia. Pensaita istutetaan kartanopuiston käytäväverkoston varrelle koristeistutuksiksi sekä rajaamaan kulkua. Nurmialueella olevien maakivien juurelle tehdään perennaistutukset. Suihkulähteen ja päärakennuksen väliin perustetaan ovaalin muotoiset pensastutukset. Näille pensasalueille asennetaan suihkulähteen huoltokaivon tuuletusputkien maanpäälliset osat. Kartanopuiston ja pysäköintialueen väliin istutetaan näkösuojaksi korkeita pensaita. Leikkipaikan reunaan istutetaan uusi pensaita erottamaan leikkialue pyöräilyn ja jalankulun reiteistä. Köynnöksistä päärakennuksen ja makasiinin seinustoilla kasvavat villiviinit säilytetään.

Kartanon päärakennuksen sisäänkäyntien yhteyteen perustetaan perennaistutukset. Kartanopuiston ydinosaan palautetaan perennapenkit kiviportaiden

reunoihin ja nurmialueelle portaiden ylätasolle, vanhoissa valokuvissa näkyville paikoille. Istutuksissa käytetään kestäviä perinneperennoja ja sipulikasveja. Kausi-istutukset toteutetaan ruukkuihin sisäänkäyntien edustalle. Istutusurnat on mahdollista asentaa myös näköalatasanteen kaiteen kulmapylväiden päälle. Istutusten lajikohtainen suunnittelu on erillinen toteutussuunnittelukohde.

Kartanopuiston nykyiset nurmet kunnostetaan. Nurmen korjattavista kohdista kuoritaan pois nykyinen nurmi ja pintamulta. Mahdolliset kuopat ja painuneet alueet tasoitetaan maa-aineksella. Tasatun pohjamaan päälle levitetään nurmen kasvualustaa. Korjattavilla nurmialueilla käytetään ensisijaisesti kartanopuistosta talteen otettua, vanhaa nurmen seuloitua kasvualustaa. Kartanopuiston ydinalueen koillispuolelle perustetaan uusi nurmi. Uuden nurmen alueelta kuoritaan pintamaa ja kivet, kannot ja juuret poistetaan. Maanpinta tasataan pohjamaalla. Tasatun pohjamaan päälle levitetään noin 200 mm kerron uutta nurmen kasvualustaa ja kylvetään nurmi. Tapahtuma-alueen nurmi-alueet perustetaan uudelleen vahvistettuna nurmena.

Niittynä hoidetaan rantarinteet sekä Tehdaskartanonkadun ja Maria Lydian polun pohjoispuoli (kunnossapitoluokka A3, maisemaniitty). Rantarinteillä nykyistä pohjakasvillisuutta aletaan hoitaa niittämällä. Maria Lydian polun pohjoispuolelle vuonna 2019 perustetun niityn kasvuunlähtö varmistetaan ja tarvittaessa niitylle tehdään paikkauskylvöjä. Niittyaluetta laajennetaan koilliseen niin, että koko Maria Lydian polun ja Sellupuiston reunassa olevan ojan välinen alue on hoidettua niittyä. Kartanopuiston eteläosan rantavyöhykettä hoidetaan rantaniittynä. Rantaniityn ja Sellupuistoon rajautuvan laajennettavan niityn hoito aloitetaan poistamalla niitettäviltä alueilta kivet, kannot, vesakko ja niittoa haittaavat kuopat. Nämä niittyalueet voidaan hoitaa koneellisesti. Mahdollisesti kartanopuiston eteläosan rannan ja rantarinteen niittyjen hoito voidaan toteuttaa jatkossa laiduntamalla. Rantarinteillä niitto tehdään käsin. Ranta-alueiden niitossa säästetään arvokkaat ruohovartisten kasvien esiintymät.

Suunnittelualueella ei esiinny Tampereella hallitsemattomasti luontoon ryöstäytyneitä haitallisia vieraskasvilajeja. Mahdollinen hallitsemattomasti luontoon leviävä kasvilaji on kurtturuusu (*Rosa rugosa*), jota kasvaa vaahterakujanteen ja vedenpuhdistuslaitoksen välisellä nurmialueella. Suunnittelualueen eteläosan rantarinteessä kasvava viitapihlaja-angervo (*Sorbaria sorbifolia*) on määritelty tarkkailtavaksi tai paikallisesti haitalliseksi vieraskasvilajiksi ja sen torjuntaa alueella suositellaan (Maa- ja metsätalousministeriö 2012, 53). Uusien haitallisten vieraslajien leviäminen kartanopuiston alueelle torjutaan. Mahdollinen haitallisia vieraslajeja sisältävä niittojäte hävitetään erikseen.

4.5 Tasauksen ja kuivatuksen periaatteet

Kuivatus toteutetaan avo-ojin ja painantein. Osa pihan hulevesistä sekä kattovedet johdetaan nykyisiin sadevesikaivoihin. Maria Lydian polkuun liittyvän uuden pääpuistokäytävän alitse rakennetaan uusi rumpu.

Hiedanrannan hulevesien hallinnan yleissuunnitelmassa (Sitowise 2018) Ollinojan valuma-alueen uusi päähulevesireitti on linjattu puiston pohjoispuolelle. Hulevedet johdetaan Näsijärveen purkupuutuksessa. Possinojan valuma-alueen hulevedet purkavat Näsijärveen suunnittelualueen ulkopuolella, Möljän eteläpuolella.

Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelman ja hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä ei ole kartoitettu tai otettu kantaa alueella mahdollisesti sijaitseviin pilaantuneisiin maihin. Mahdolliset pilaantuneiden maiden käsittelyyn liittyvät toimenpiteet suunnitellaan erikseen.

Näkymä kartanopuiston eteläosan ranta-alueelta kohti Tampereen kaupungin silhuettia.

4.6 Rakenteet

Kartanopuiston alkuperäiset rakenteet kunnostetaan. Kunnostus tehdään rakenteiden alkuperäistä asua kunnioittaen nykyajan turvallisuusnormit täyttäväksi.

Huonokuntoinen suihkulähteen allas ja putkisto puretaan ja rakennetaan uudelleen erillisen suunnitelman mukaan. Suihkulähteen reunojen alkuperäiset luonnonkivet otetaan talteen ja puhdistetaan. Vanhojen kivien näkyvissä osissa säilytetään patinoitunut pinta. Vanhat kivet asennetaan takaisin paikoilleen suihkulähteen uudelleen valettuun betoniseen altaaseen. Allas valetaan nykyistä syvemmäksi niin, että sen vesisyvyys valmiissa rakenteessa on noin 30 cm. Altaan keskelle asennetaan uusi suutin, jonka vesisuihku on mallia ”tulivuori”.

Nykyinen näköalapaikan haurastunut betonikaide puretaan. Kaiteen alla oleva luonnonkivipenger säilytetään ja sen päälle valetaan uusi betoninen kaide erillisen kunnostussuunnitelman mukaan. Kaiteen jalusta ja pylvää valetaan nykyistä korkeammiksi ja pylväiden väliin asennetaan metalliset, pystypienaiset kaideelementit. Betonisten kulmapylväiden päälle voidaan halutessa asentaa koriste- tai istutusuurnat.

Kaikki rantavyöhykkeen vanhat luonnonkivipengerit puhdistetaan kasvillisuudesta ja pengerrysten romahtaneet osat ladotaan uudelleen. Näköalapaikalta rantaan johtavan polun kivipengerryksen romahtaneet kivet asennetaan takaisin paikoilleen ja penkereen päälle asennetaan metallinen suojakaide. Suojakaide asennetaan myös vanhan laiturerakenteen länsipuolella olevaa oleskelu-/näköalapaikkaa reunustavan kivipengerryksen päälle. Suojakaiteet ovat erillinen toteutussuunnittelukohde.

Rannassa olevan laiturerakenteen turvallisuus varmistetaan. Toistaiseksi laiturin jäänteet säilytetään sellaisenaan. Tulevaisuudessa vanha laituri voidaan kunnostaa uimalaituriksi tai vaihtoehtoisesti rantaan rakennetaan uusi uimalaituri. Tämä vaatii ranta-alueen puhdistamista nollakuidusta ja uppotukeista. Uimalaiturin kunnostuksesta tai uuden laiturin rakentamisesta laaditaan erilliset toteutussuunnitelmat, kunhan hanke tulee ajankohtaiseksi.

Kunnostettavat alkuperäiset rakenteet, 1:500.
Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

1. SUIHKULÄHDE

2. KIVIPORTAAT

3. NÄKÖALATASANNE JA KAIDE

4. LUONNONKIVIPENGERRYS, ITÄ

4. LUONNONKIVIPENGERRYS, LÄNSI

5. LAITURIN PERUSTUKSET

6. LUONNONKIVIMUURI

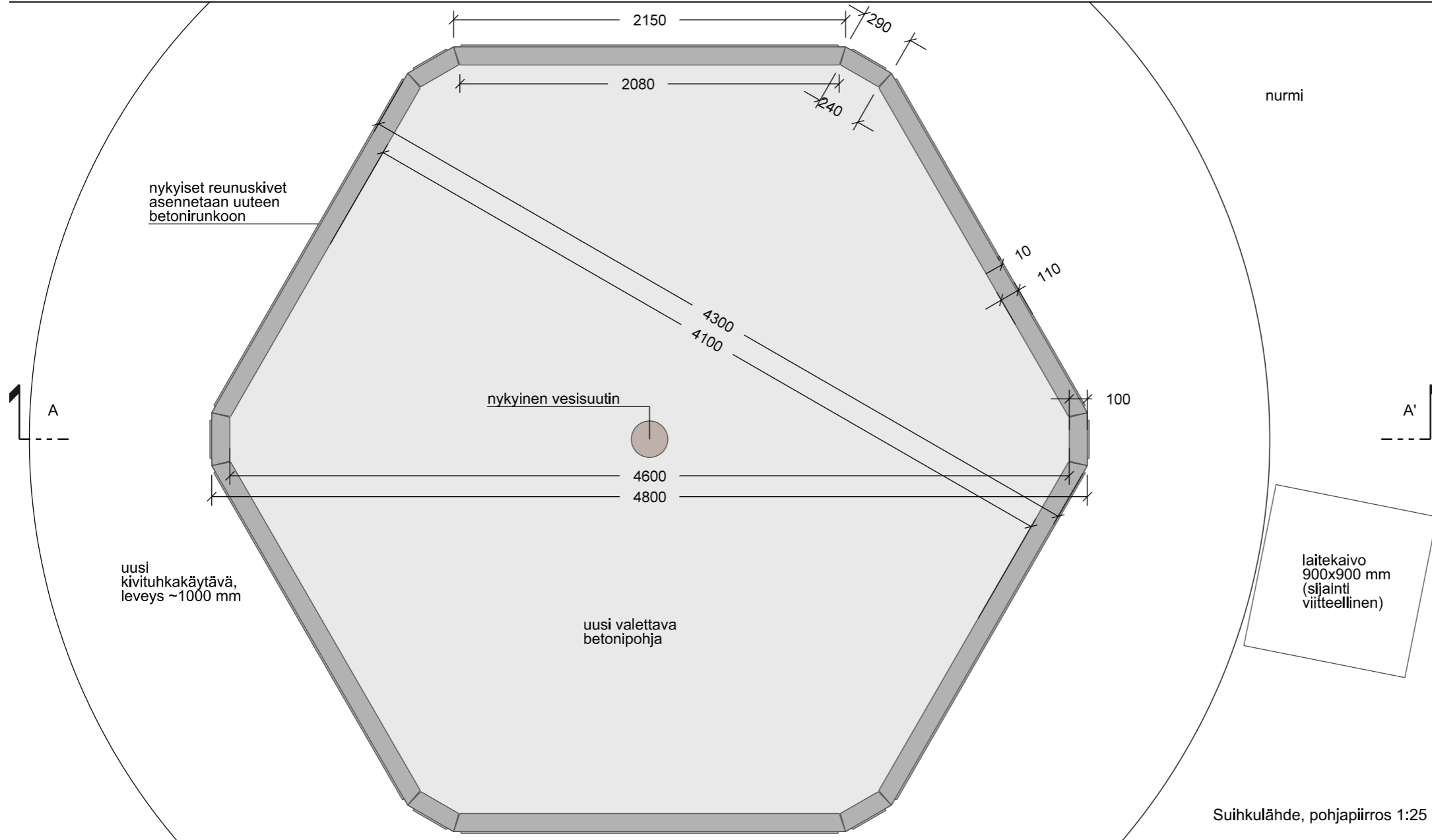
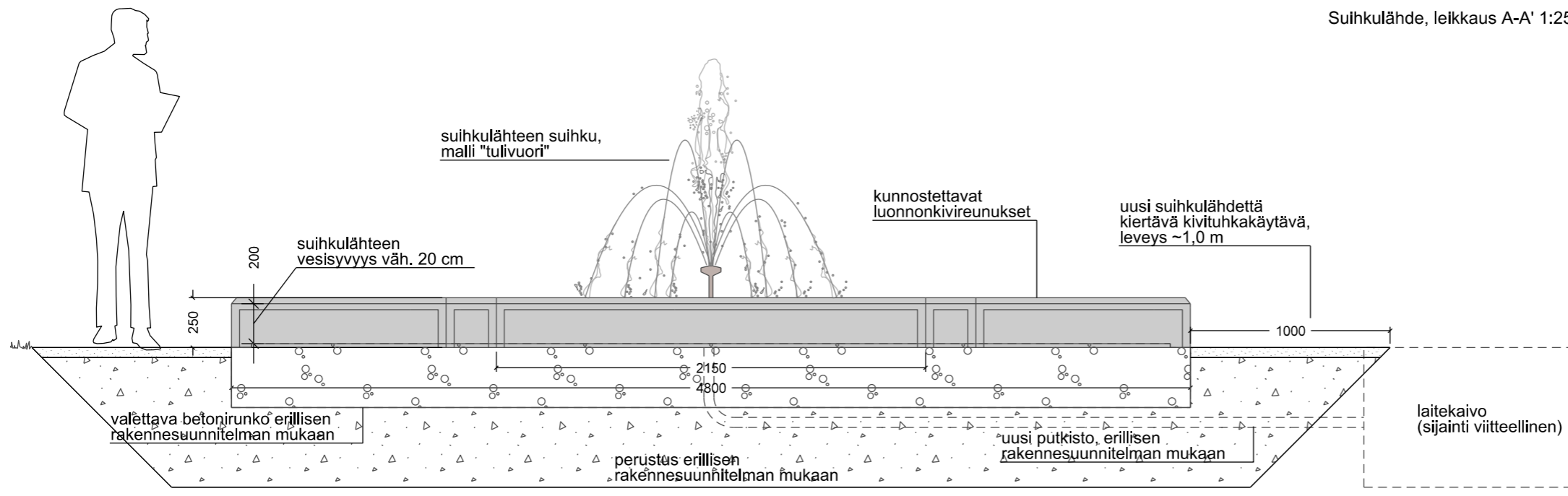

7. OLESKELUPAIKAN KIVIPENGERRYS

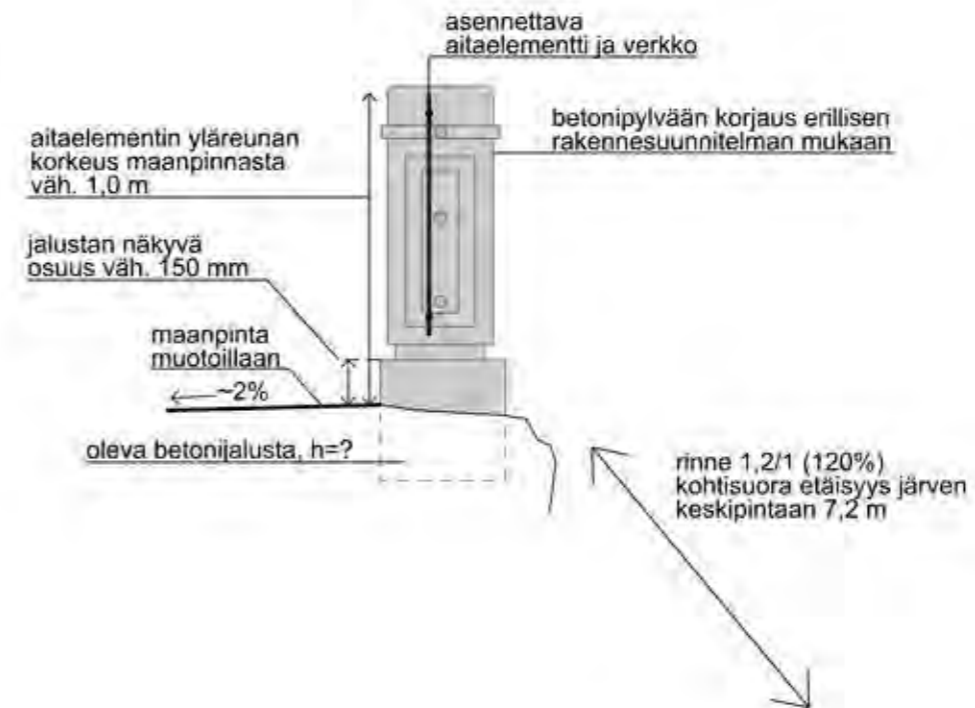
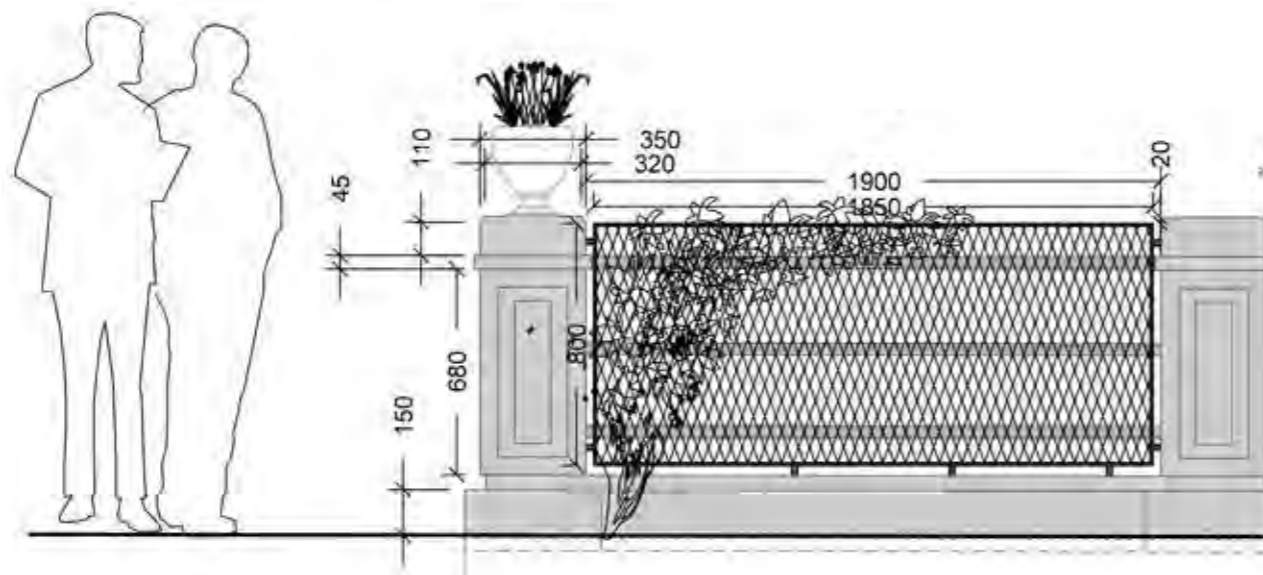
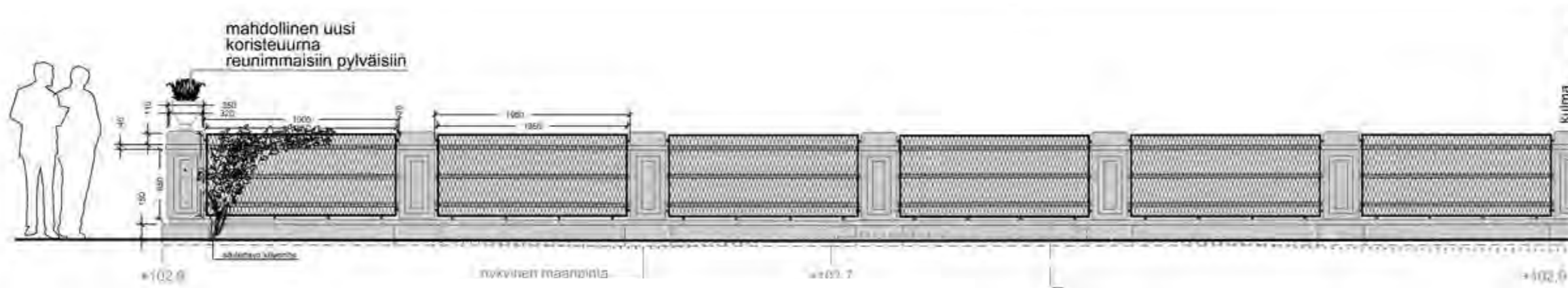
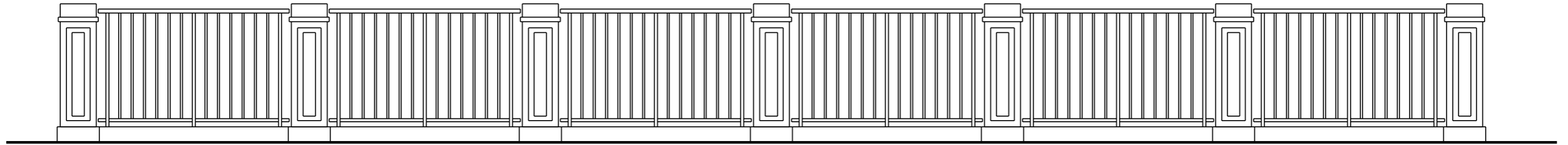
8. LUONNONKIVIMUURI

Suihkulähde, leikkaus A-A' 1:25

Suihkulähde, pohjapiirros 1:25

Suihkulähteen kunnostuksen periaatteet.
Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Näköalatasanteen kaiteen kunnostuksesta laadittuja luonnoksia (piirustukset alla). Alkuperäinen kaide betonirakenteineen todettiin niin huonokuntoiseksi, että sen kunnostamisesta luovuttiin. Alkuperäisen kaiteen paikalle päätettiin asentaa uusi betoninen jalusta ja pylväät sekä niiden väliin uudet pystypienaiset kaideelementit. Kaiteen kunnostussuunnitelmat laadittiin erillisenä suunnittelutyönä maisema-arkkitehdin määrittelemän aitamalin mukaan (ylinnä). Piirustukset Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

4.7 Kalusteet ja varusteet

Kalusteet ja varusteet uusitaan niin, että ne muodostavat yhtenäisen, historiallisen kartanopuiston tyyliin sopivan kokonaisuuden.

Palautettavien kartanopuiston käytävien varrelle sekä näköalapaikoille asennetaan uudet penkit. Penkimallina käytetään kiinteästi asennettavia, Tampereen perinteisiä valkoisia puistosohvia. Tämän tyyppinen penkki näkyy kartanopuistosta otetuissa vanhoissa valokuvissa. Näköalatasanteelle asennetaan puistosohvien tyyliä mukailevat, kiinteästi asennettavat, valkoiset piknikpöydät. Vanhan tammen ympärille asennetaan uusi puurakenteinen, valkoiseksi maalattu puunympäryspenkki.

Nykyiset irtonaiset roska-astiat ja jätessäiliöt poistetaan koko alueelta. Uusia kiinteästi asennettavia roska-astioita asennetaan talvikunnossapidettävien reittien varsille, leikkipaikalle ja pysäköintialueelle. Roska-astiana käytetään Tampere-mallia (Finbin Plaza). Kartanonkujalle asennetaan uudet syväkeräyssäiliöt, joille rakennetaan jäteaitaus. Aitaus rakennetaan puusta ja sävytetään tummaksi.

Pyörätelineet asennetaan pysäköintialueen ja talousrakennuksen väliin. Pyöräpaikkoja asennetaan 28 kpl ja pyörätelineiksi valitaan runkolukittava malli AluShel Arc-L60 -teline. Uusi 10-paikkainen kaupunkipyöräasema asennetaan Tehdaskartanonkadun varrelle, nykyisen niittyalueen reunaan. Uutta asemaa on mahdollista laajentaa, mikäli kartanopuistoon tarvitaan lisää kaupunkipyöräpaikkoja.

Vanhat lipputankojen jalustat puretaan. Mikäli kartanolle halutaan uusi lipputanko, asennetaan se kartanon päärakennuksen tontille.

PENKIT JA PÖYDÄT

RUUKUT

PYÖRÄTELINEET

ROSKA-ASTIAT

JÄTEAITAUS

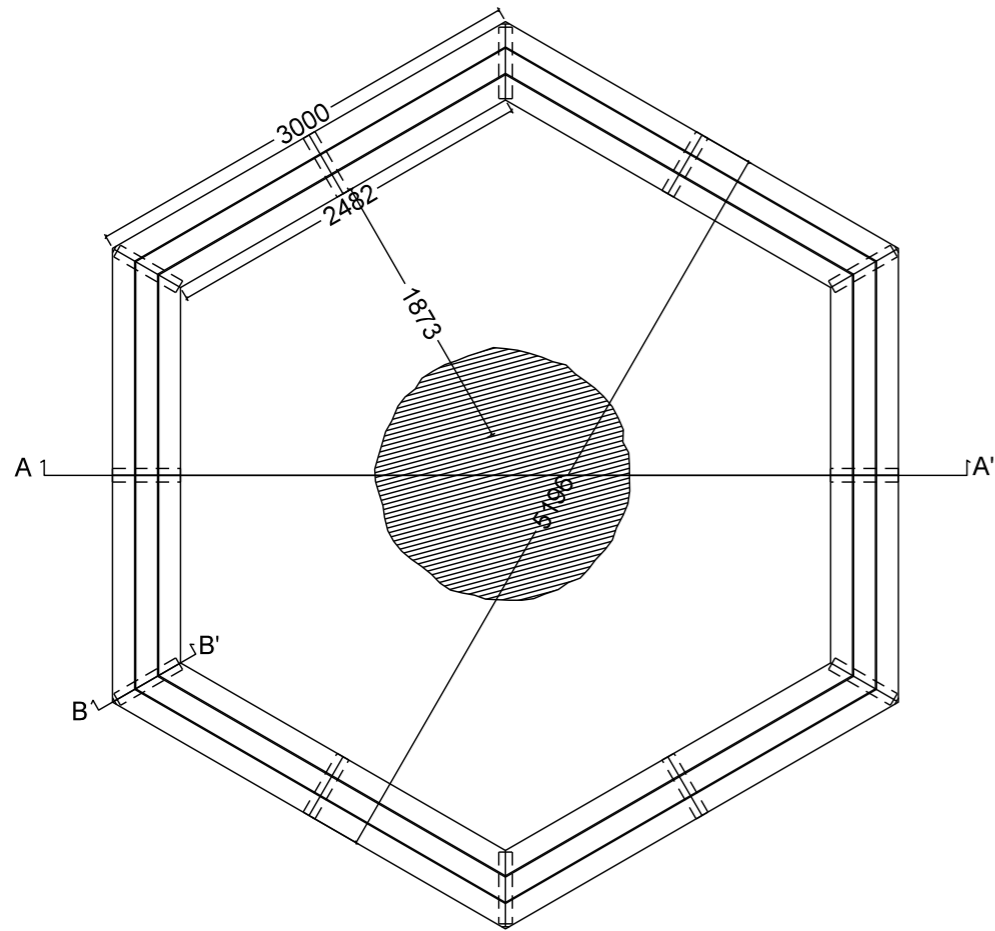

PYSÄKÖINTIALUEEN MATALA AITA

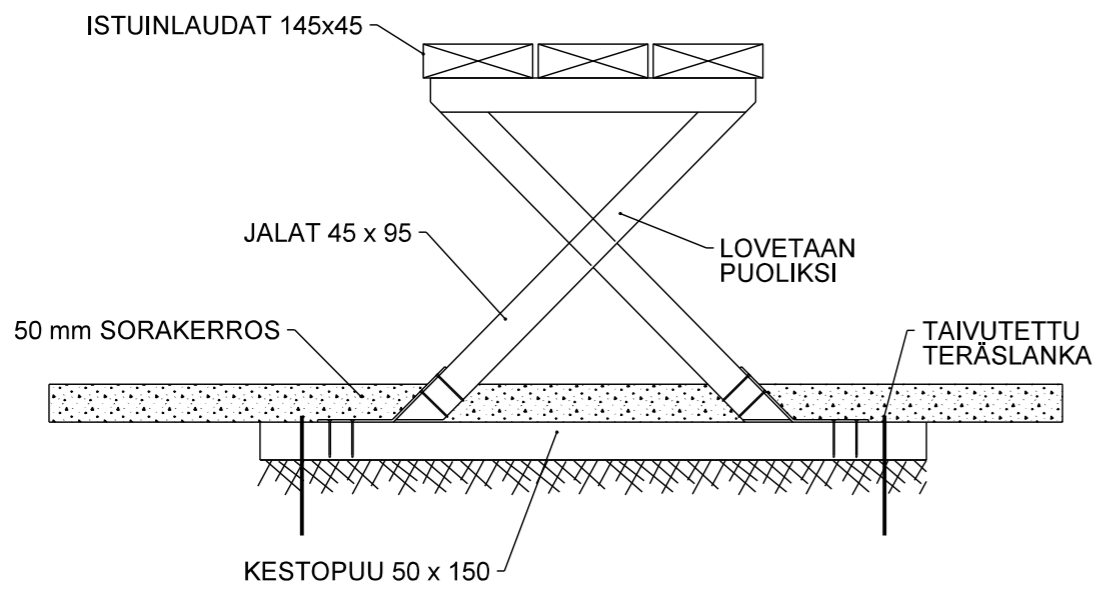

GRILLI

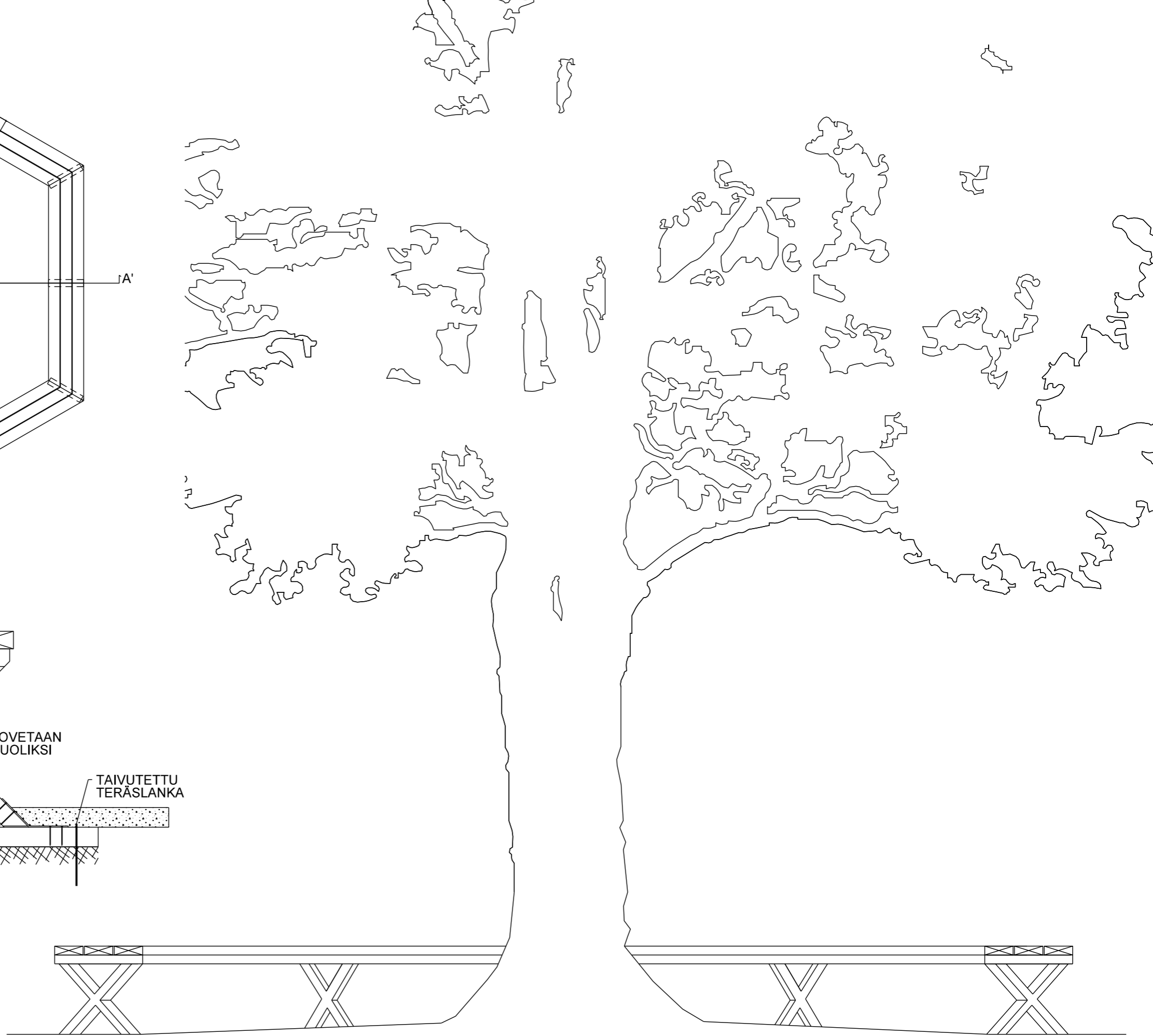

Vanhan tammen ympärille asennettava puunympäryspenkki, pohjapiirros 1:50. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

Vanhan tammen ympärille asennettava puunympäryspenkki, periaateleikkaukset A-A' 1:20 ja B-B' 1:10. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

Lielahden kartanopuiston valaistuksen periaatteet. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy

4.8 Valaistuksen periaatteet

Valaistus toteutetaan erillisen valaistussuunnitelman mukaan. Kartanopuiston alueella valaistaan tärkeimmät pääkulkureitit sekä osa kartanopuiston ydinalueen palautettavista puistokäytävistä. Uusi valaistus asennetaan Kartanonkujalle sekä tapahtumaluetta ja Syötävää puutarhaa reunustaville puistokäytävälle. Lisäksi valaistaan päärakennusta kiertävä puistokäytävä, päärakennuksen pohjoispuolelta pyöreään aukiomaisen oleskelupaikan kautta näköalatasanteelle johtava käytävä sekä rannan suuntainen puistokäytävä, joka johtaa vaahterakujanteelta näköalatasanteen kautta Niemen rantaraitille. Puistokäytävien lisäksi pysäköintialue valaistaan. Maria Lydian polun vaahterakujanteen nykyiset valaisimet säilyvät.

Kartanopuiston puistokäytävillä, Kartanonkujalla ja pysäköintialueella käytetään erillisessä valaistussuunnitelmassa määriteltyä historialliseen ympäristöön ja kartanopuiston muihin kalusteisiin ja varusteisiin sopivaa valaisinmallia Story (AEC Illuminazione).

Leikkipaikan valaistus suunnitellaan leikkipaikan puisto- ja toteutussuunnittelun yhteydessä. Valaistus himmennetään yöaikaan. Leikkipaikalla käytettävä

valaisinmalli on yhteneväinen kartanopuiston muiden valaisinten kanssa.

Erikoisvalaistuskohteena valaistaan kartanon päärakennuksen julkisivut. Julkisivuvalaistus toteutetaan hillittynä ja arvorakennuksen ominaispiirteitä korostavana. Voimakkaat valotehosteet ja värivalot rajoitetaan korkeintaan tapahtumien aikaisiksi erikoisuuksiksi. Nykyiset kartanopuistossa olevat kohdevalaisimet poistetaan. Päärakennuksen julkisivu- ja kohdevalaistuksen suunnittelu toteutetaan erillisenä toimeksiantona.

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa laadittaessa oli Hiedanrannassa käynnissä uudenlaisen älypölyvästekniikan pilotointi. Ensimmäinen älypölyvästekniikka asennettiin alueelle marraskuussa 2019 (tampere.fi). 5G-verkon ja älyteknologian sovittamiseen historialliseen kartanomiljööseen sopivaksi kiinnitetään erityistä huomiota. Älyteknologian integrointi puiston kalustukseen suunnitellaan ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan jo nykyistä valaistusta uusittaessa. Mikäli tekniikkaa joudutaan lisäämään jälkikäteen, huolehditaan siitä, etteivät laitteet erotu kokonaisuudesta häiritsevästi.

Kartanon päärakennuksen tornin koevalaistus. Kuva Esa Horttanainen, Licon-at.

Kartanopuistossa käytettävä valaisinmalli Story (AEC Illuminazione).

4.9 Opasteet

Kartanopuistoon on asennettu sen historiasta kertovat valokuva-/infokyltit. Nykyisiä infokylttejä on yhteensä kymmenen kappaletta, joista kuusi sijaitsee hoito- ja käyttösuunnitelman suunnittelualueella. Nykyiset kyltit säilytetään, mutta osa kylteistä siirretään uuteen paikkaan puiston kunnostuksen yhteydessä. Lisäksi kylttejä mahdollisesti täydennetään uusilla kylteillä kartanopuiston näköalatasanteella sekä vanhan laiturin läheisyydessä. Nykyisin koivukujan varrella sijaitseva historiakylttien pääopaste päivitetään vastaamaan uutta tilannetta kylttien lukumäärään ja sijaintiin sekä sisältöön tehtyjen muutosten jälkeen. Pääopaste siirretään tapahtuma-alueen ja pääsisäänkäynnin väliin toteutettavan uuden kivituhkapintaisen aukion reunaan. Kylttien kunnostus ja uusien kylttien suunnittelu toteutetaan erillisenä toimeksiantona.

Kartanopuiston kulkua ohjaavat opasteet uusitaan erillisen suunnitelman mukaan. Opasteiden tulee olla yhtenäisiä ja ulkonäöltään kulttuurihistorialliseen ympäristöön sopivia. Kulkua ohjaavia opasteita asennetaan alueen sisääntuloon Tehdaskartanonkadun ja Maria Lydian polun risteykseen sekä kartanon päärakennuksen sisäänkäyntien yhteyteen. Opastusta täydennetään ja päivitetään alueen kunnostuksen edetessä ja rakennusten toimijoiden vaihtuessa. Uudelle leikkipaikalle asennetaan oma infotaulu erillisen suunnitelman mukaan.

Historiasta kertovien infokylttien pääopaste. Pääopasteessa oleva kylttien sijaintikartta päivitetään vastaamaan uutta kunnostuksen jälkeistä tilannetta.

Numeroidut infokyltit ovat corten-teräksisiä ja betonijalustaisia.

Kylteissä kerrotaan kartanopuiston historiasta valokuvien ja tekstein.

HIEDANRANNAN HISTORIAA - Kartanopuiston ja sen ympäristön historiasta kertovat kyltit

Suunnittelualueella ja sen ympäristössä on paikan historiasta kertovia corten-teräksisiä kylttejä, jotka säilytetään ja kunnostetaan. Kyltit, joiden ympäristössä tehdään puiston kunnostustoimenpiteitä, otetaan talteen ja asennetaan kunnostuksen valmistuttua nykyiselle paikalleen tai vaihtoehtoisesti uudelle, suunnitelmassa osoitetulle paikalle.

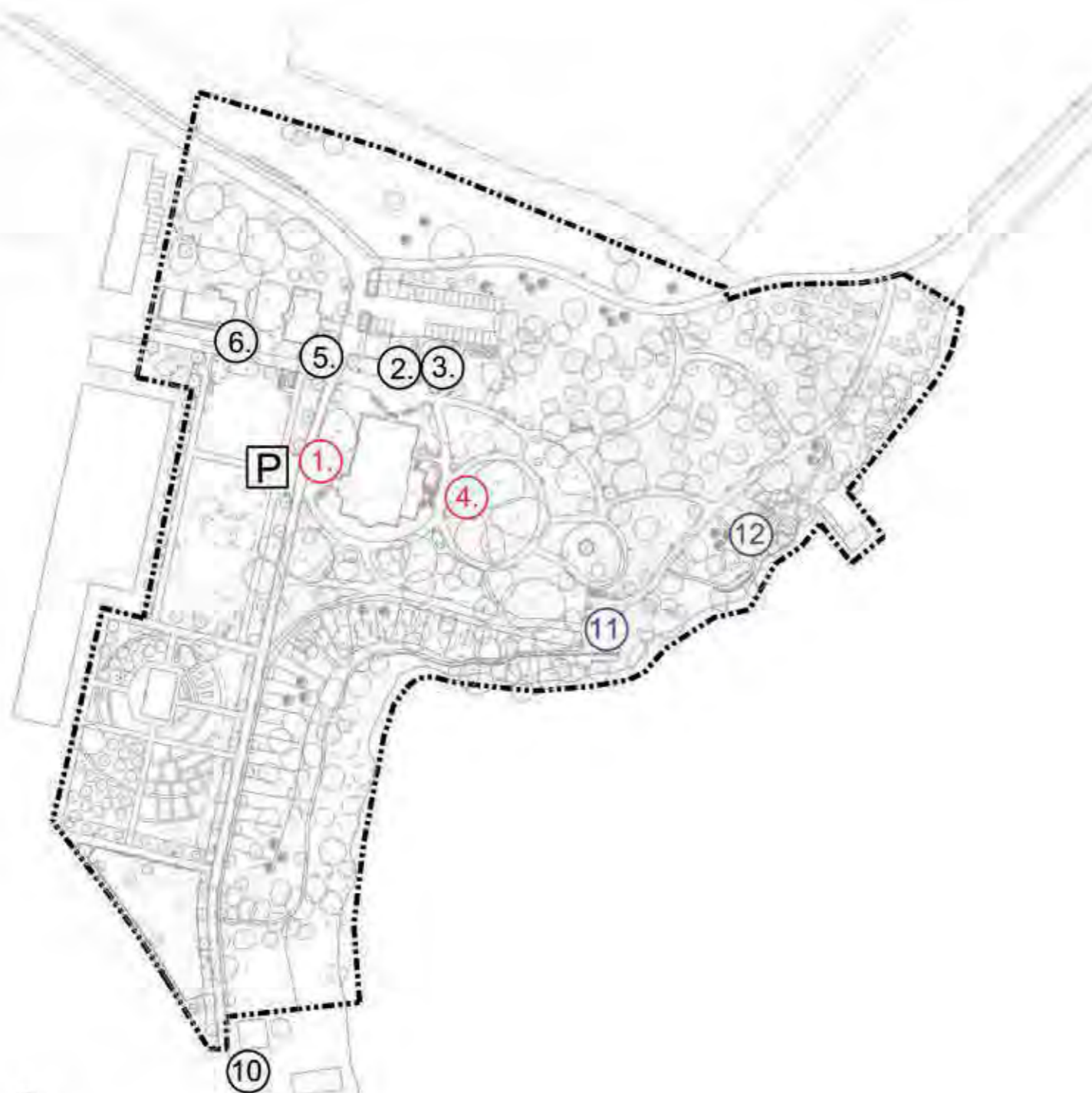
P PÄÄOPASTE - Pääopasteen historiakylttien sijaintikartta päivitetään vastaamaan uutta kylttien sijaintia ja lukumäärää. Myös kartanopuiston yleissuunnitelman suunnittelualueen ulkopuolella olevien historiakylttien (nro:t 7-9) sijainti ja kunto tarkastetaan ja tarvittaessa kyltit kunnostetaan ja niiden sijainti päivitetään pääopasteeseen. Päivitetty pääopaste asennetaan uuteen kartanopuiston yleissuunnitelmassa osoitettuun paikkaan tapahtuma-alueen reunaan.

- Nykyisellä paikalla säilyvä kyltti
- Uuteen paikkaan siirrettävä kyltti
- Mahdolliset uudet numeroidut historiakyltit, kylttien sisältö suunnitellaan erillisenä toimeksiannota

NUMEROIDUT HISTORIAKYLTIT:

1. Kartano
Kyltti siirretään kartanon pääsisäänkäynnille
2. Makasiini ja mankelihuone
Kunnostuksen jälkeen kyltti asennetaan takaisin nykyiselle paikalleen
3. Maakellari ja aitta
Kunnostuksen jälkeen kyltti asennetaan takaisin nykyiselle paikalleen
4. Kartanon puisto
Kyltti siirretään uuden pensasalueen reunaan
5. Suunnittelukonttori
Kunnostuksen jälkeen kyltti asennetaan takaisin nykyiselle paikalleen
6. Kunnossapitokonttori
Kunnostuksen jälkeen kyltti asennetaan takaisin nykyiselle paikalleen
7. Vedenpuhdistuslaitos (ei suunnittelualueella)
8. Sähköinstrumenttiosasto (ei suunnittelualueella)
9. Konepaja ja puutyöverstas (ei suunnittelualueella)
10. Portinvartijan talo ja pumppaamo (ei suunnittelualueella)
Kunnostuksen jälkeen kyltti asennetaan takaisin nykyiselle paikalleen
11. Kartanopuiston näköalatasanne
Uuden kyltin suunnittelu ja asennus
12. Vanha laituri ja näköalapaikka
Uuden kyltin suunnittelu ja asennus

Kartanopuiston kulunohjauksen uusimista ei ole esitetty kartanopuiston yleissuunnitelmassa, vaan siitä laaditaan erillinen opastus- ja viitoitussuunnitelma. Leikkipaikan infotaulu suunnitellaan erikseen. Syötävän puiston nykyinen infotaulu säilytetään.

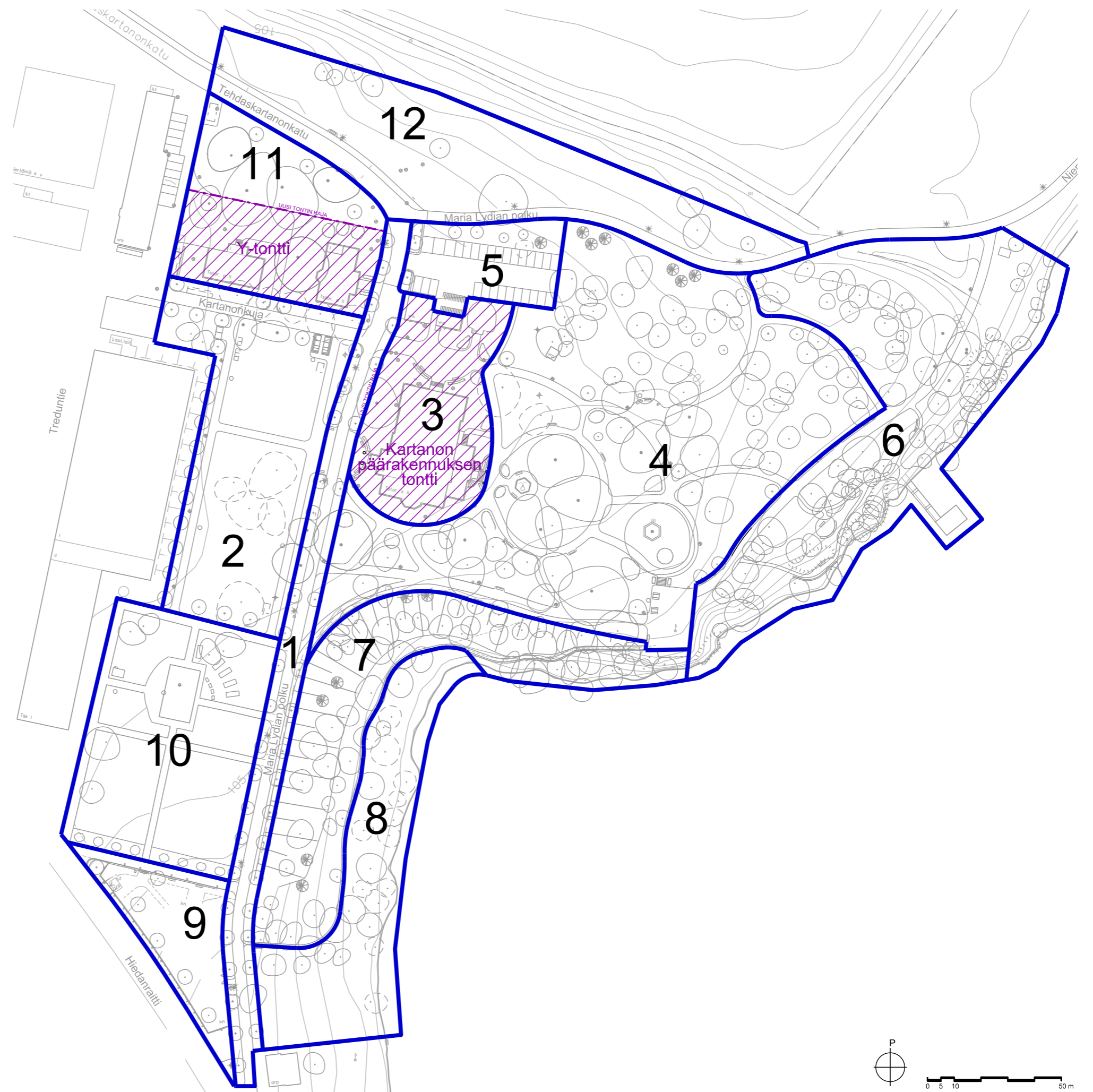

5. TOIMENPIDEKORTIT

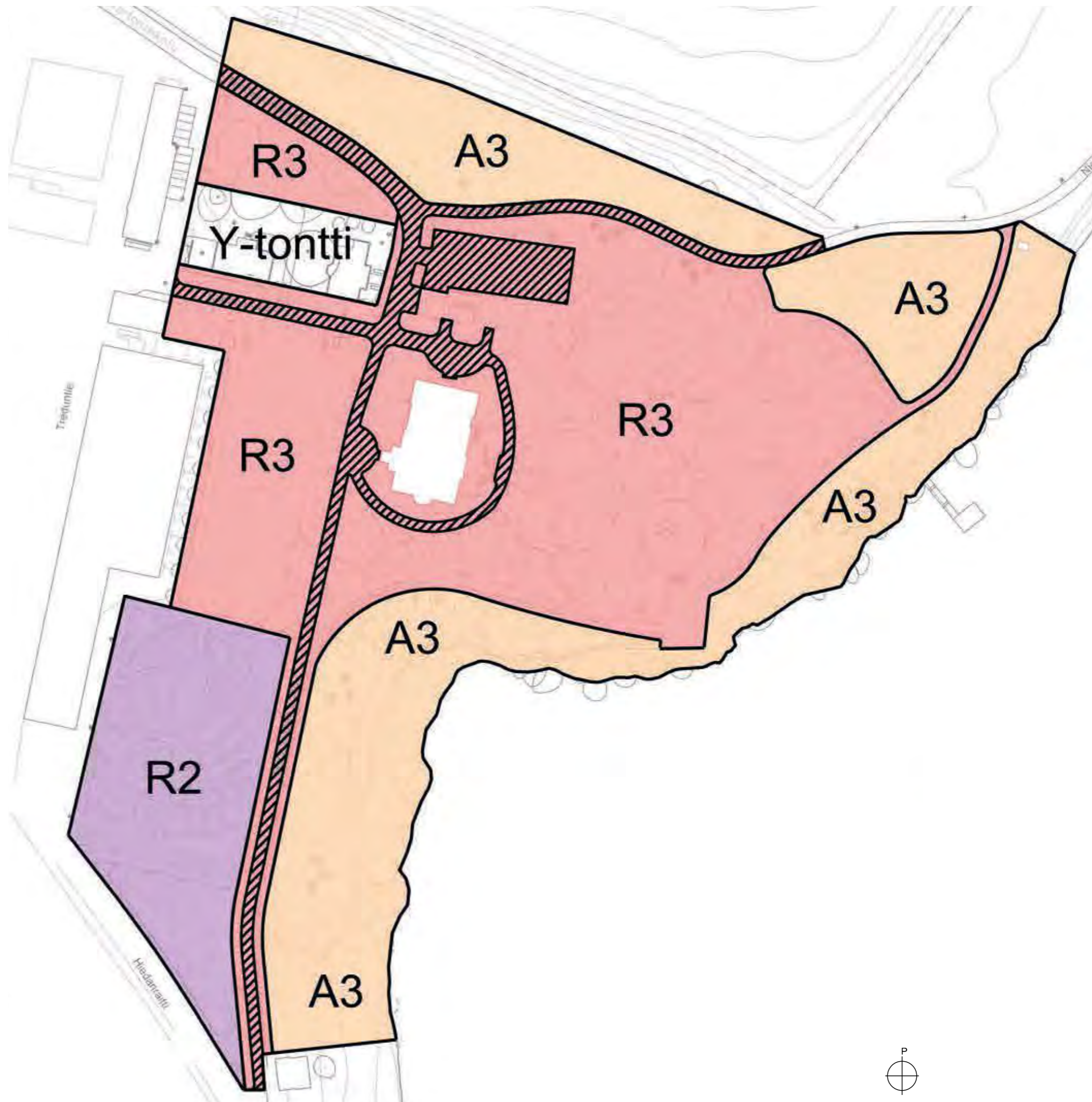
Lielahden kartanopuiston kunnostuksen toimenpiteet on esitetty oheisissa toimenpidekorteissa. Suunnittelualue on jaettu kahteentoista kuvioon, joista jokaisesta on kuvattu nykytilanne, arvot, haasteet ja ongelmat sekä tavoitteet ja toimenpiteet. Toimenpiteet on jaoteltu välittömiin kunnostustoimenpiteisiin sekä säännöllisesti toistuviin hoitotoimenpiteisiin.

Toimenpidekorttien kuviorajat

- Toimenpidekuvion raja
- Uusi tontti

Lielahden kartanopuiston hoito- ja käyttösuunnitelman kuviojako, kuvat 1-12. Uudet tontin rajat on esitetty vino- viivoituksella. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Viheralueiden kunnossapitoluokat

- Kunnossapitoluokka-alueen raja
- R2 Toimintaviheralue
- R3 Käyttöviheralue
- A3 Maisemaniitty
- ▨ Talvikunnossapito

Lielahden kartanopuiston hoito- ja käyttösuunnitelman viheralueiden uuden kunnossapitoluokituksen (RAMS) mukaiset kunnossapitoluokat. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

1. Vaahterakujanne

Nykytila

Kuvio on likimain pohjoiseteläsuuntainen, kartano-puiston lävistävä vaahterakujanne ja kivituhkapin-tainen reitti. Kuvio rajautuu idässä puustoiseen rintee-seen ja lännessä Syötävän puutarhan -viljelyalueeseen. Pohjoisessa kuvio rajautuu kartanon päärakennuksen edustalle, virkamiestalon tonttiin, pysäköintialueeseen sekä Tehdaskartanonkatuun. Kuviolla kulkeva reitti on melko vilkas kevyen liikenteen yhteys kartanoalueen läpi. Vanha vaahterakujanne on osittain uusittu, mutta osittain riveissä on vielä jäljellä kujanteen vanhoja vaahterayksilöitä.

Arvot

Vaahterakujanne on kartanopuutarhan merkittävä puutarhataiteellinen elementti. Kuvio on tärkeä saapu-misreitti kartanoalueelle sekä merkittävä kevyen liikenteen yhteys kartanoalueen läpi.

Haasteet ja ongelmat

- Kujanteen vaahterat on arvioitu kunniltaan kohtalaisiksi ja tarkkailtaviksi. Osalle vaahteroista on tehty latvuksen vajerituenta. Lähitulevaisuu-dessa nykyiset vaahterat tulevat väijäämättä elin-kaarensa päähän.
- Vaahterakujanteen riveihin kujannepuiden latvus-alueelle on kasvanut muita puulajeja.

Tavoitteet

Kuviolla on yhtenäinen vaahterakujanne, joka jatkuu Portinvartijan talolta Tehdaskartanonkadun risteyk-seen. Kujanteen reunustama reitti johdattaa kartanon pääsisäänkäynnille sekä etelän että pohjoisen suun-nasta. Reitti on valaistu jalankulun ja pyöräilyn väylä.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Nykyiset jäteastiat poistetaan.
- Vaahterakujanteen puiden latvusalueelta pois-tetaan muut puulajit. Kujanteessa säilytetään kaikista edustavimmat muuta lajia kuin vaahteraa olevat puut: kujanteen keskivaiheilla kasvavat kaksi lehmusta sekä kujanteen eteläpäässä kasvava mänty. Kujannetta ei täydennetä kartanon päärakennuksen vieressä kasvavien tammen ja lehmuksen latvusten kohdalla. Myöhemmin,

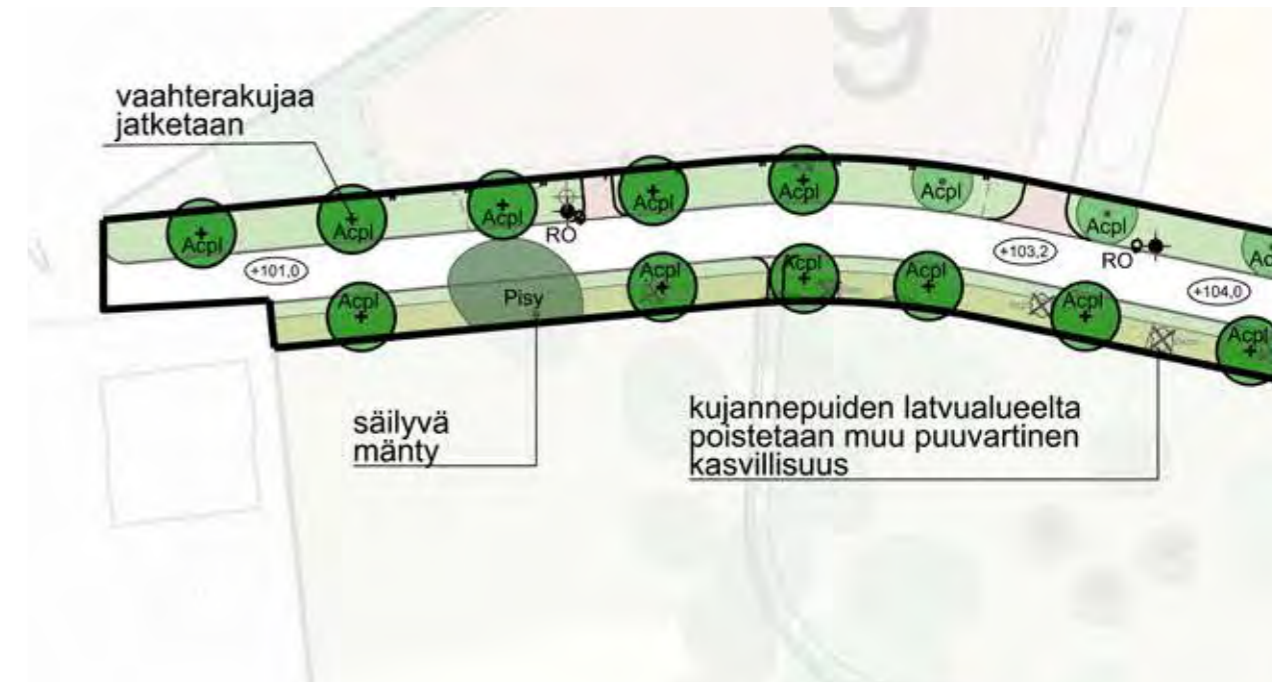
kun mainitut puut tulevat elinkaarensa päähän, täydennetään puurivit näiden puiden kohdalla uusilla vaahterantaimilla.

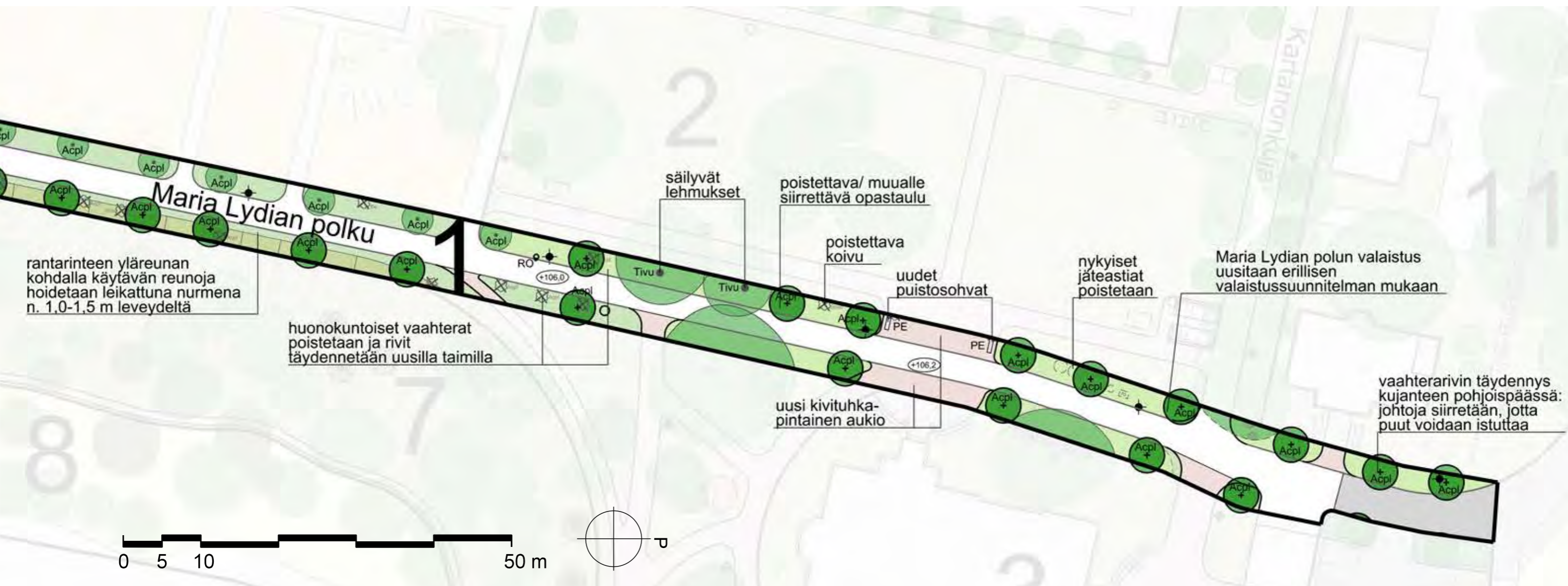
- Nykyiset huonokuntoiset vaahterat poistetaan ja niiden tilalle istutetaan uudet taimet suunnitelmassa osoitettuihin paikkoihin. Kujannetta täydennetään uusilla istutuksilla niin, että se jatkuu Tehdaskartanonkadulle saakka. Kujanteen pohjoispäässä tarkistetaan kaapeleiden paikat ja tarvittaessa kaapeleita siirretään niin, että puut voidaan istuttaa.
- Ilmajohto ja puinen sähköpylväs poistetaan kuvion eteläosasta, tarvittaessa sähkölinja kaive-taan maahan.
- Rantarinteen kohdalla käytävän reunaa aletaan hoitaa nurmena noin 1,0-1,5 metrin leveydeltä käytävän reunasta. Muualla puurivit sijaitsevat uusilla tai kunnostettavilla nurmialueilla.
- Kartanon pääsisäänkäynnin edustalle, käytävän länsipuolelle asennetaan penkit.
- Maria Lydian polun varrelle asennetaan uudet roska-astiat.
- Reitin valaistus uusitaan erillisen valaistussuunni-telman mukaan.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.
- Vaahterakujanteen riveihin ja kujanteen puiden latvusalueelle kylvääntyvä puusto poistetaan säännöllisesti.

Näkymä vaahterakujanteelta etelän suuntaan. Etualan vanhat vaahterat on arvioitu kunniltaan kohtalaisiksi.

Kuvio 1, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

2. Tapahtumanurmi

Nykytila

Kuvio on avoin nurmialue, joka rajautuu etelässä Syötävään puistoon, lännessä entisen vedenpuhdistuslaitoksen rakennukseen ja sitä reunustavaan maapengereseen, pohjoisessa Jukolan ja Virkamiestalon rakennuksiin ja idässä puistokäytävään. Kuvion luoteisreuna rajautuu kesällä 2019 valmistuneeseen Hiedanrannan yhteisölliseen saunaan ja terassiin. Kuvion pohjoisosassa on itä-länsisuuntainen, vanhaa kartanopuiston käytävältä noudattava Kartanonkuja, joka johtaa tehdasalueelta kartanon päärakennuksen pohjoiselle sisäänkäynnille.

Kartanonkujan varressa kasvaa koivuja sekä kaksi suurikokoista puistolehmusta. Kuvion nurmialueilla kasvaa koivuja yksittäin, ryhmissä ja rivissä. Kuviolla on ollut kartanon tenniskenttä, jonka reunaan kuviolla nykyisin kasvava koivurivi on todennäköisesti aikoinaan kylväytynyt. Vastapäätä päärakennuksen sisäänkäyntiä on ollut portti tenniskentälle. Metallisen portin maanalaiset osat ovat edelleen paikoillaan. Nurmialueen keskellä on ovaalin muotoinen perennapenkki. Nurmialueen keskellä on kaksi kurturuusupensaikkoo. Päärakennuksen ovelta nurmikokan keskelle johtaa nurmettunut liuskevivipolku.

Entistä vedenpuhdistuslaitosta reunustaa maapenger, jossa kasvaa horsmaa ja lehtipuuvesakkoa sekä muutamia kylväytyneitä lehtipuita. Maapenger ja rakennus olivat kesällä 2019 erotettu kartanopuistosta metallisella työmaa-aidalla.

Kuvion koillisreunassa, puistokäytävän reunassa on kartanon nykyiset jäteastiat (pintakeräys). Kuvion pohjoisosassa on väliaikainen pyöräteline. Kartanonkujan varrella on alueen historiasta kertovat infotaulut.

Arvot

Kuvion pohjoisosan vanhat lehmukset. Historia kartanon keittiöpuutarhana ja vapaa-ajanviettopaikkana.

Haasteet ja ongelmat

- Nurmi on epätasainen ja paikoin hyvin kulunut. Suuret koivut kuivattavat ja imevät voiman nurmen kasvualustasta.

- Rajautuminen vanhan vedenpuhdistuslaitoksen rakennukseen on epäsiisti.
- Kuviolla olevat roska-astiat aiheuttavat takapihaimaisen vaikutelman. Pintakeräysastiat aiheuttavat hajuhaitan kartanon päärakennuksen sisäänkäyntien lähelle. Jätteenkuljetusauto joutuu peruuttamaan kevyen liikenteen väylällä roska-astioiden tyhjentämiseksi.
- Erilaiset valaisimet ja irralliset kalusteet luovat sekavan vaikutelman.
- Nurmella kasvava kurturuus on haitallinen vieraslaji.
- Perenna-alue on jäsentymätön ja irrallinen elementti nurmen keskellä.
- Yhteisöllisen Saunan rajautuminen kartanopuistoon on viimeistelemätön.

Tavoitteet

Kuvion on avoin nurmialue, jota reunustavat puistutukset. Kuvio on yleisötapahtumien järjestämispaikka, jossa huollon ja tapahtumien vaatimat toiminnot liittyvät eleettömästi ympäröivään kartanomiljööseen. Kuvion pohjoisosa on kartanopuiston edustava sisääntuloalue lännen suunnasta.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Perennapenkki ja kurturuusukasvustot poistetaan ja perustetaan nurmeksi.
- Entisen tenniskentän reunoille kylväytyneet koivut sekä vanhan vedenpuhdistuslaitoksen lähellä kasvavat koivut ja vaahterat poistetaan.
- Huonokuntoinen hopeapaju poistetaan yhteisöllisen saunan edustalta.
- Nykyiset pyörätelineet poistetaan.
- Nurmialueen keskellä kasvava koivuryhmä säilytetään toistaiseksi. Kun koivut tulevat elinkaarensa päähän, puut poistetaan, eikä niiden tilalle istuteta uusia puita.
- Nurmialueen molemmin puolin sekä kartanon pääsisäänkäynnin jatkeelle palautetaan 2,5 metriä leveät puistokäytävät. Pääsisäänkäynnin eteen palautetaan kivituhkapintainen aukio.
- Tapahtuma-alueen nykyinen nurmialue kunnostetaan. Nurmen korjattavista kohdista kuoritaan pois oleva nurmi ja pintamulta. Puiden juuri-

- alueella nurmi kuoritaan ohuelti ja lapiotyönä. Mahdolliset kuopat ja painuneet alueet tasoitetaan maa-aineksella. Tasatun pohjamaan päälle levitetään nurmen kasvualustaa ja kylvetään uusi nurmi. Tarvittaessa nurmi perustetaan uudelleen vahvistettuna nurmena. Tällöin nykyinen nurmi kuoritaan pois ja pohjamaa tasataan niin, että maanpinta viettää kohti reunoja. Nurmialueelle levitetään noin 200 mm uutta kasvualustaa, johon on sekoitettu 1/3 sepeä, raekoko 6-32 mm.
- Lehmusrivi (*Tilia vulgaris*) Kartanonkujan puistokäytävän eteläreunassa täydennetään suunnitelmapiirustuksen mukaan. Myös Kartanonkujan pohjoispuolelle istutetaan lehmus. Nykyinen koivurivi säilytetään toistaiseksi, mutta koivujen tullessa elinkaarensa päähän, istutetaan Jukolan pihakäytävän ja Kartanonkujan risteykseen lehmuspari.
- Vanhan vedenpuhdistamon seinustan suuntaisesti

perustettavan käytävän varteen istutetaan koivurivi (pirkkalankoivu, *Betula pendula* f. *bircalensis*).

- Kuvion pohjoisosaan, Kartanonkujan varteen rakennetaan uusi jäteaitaus ja syväkeräysastiat.
- Tapahtumanurmen reunoille asennetaan uudet tapahtumasähköpisteet erillisen valaistussuunnitelman mukaan. Kentän pohjoispäähän asennetaan uusi vesipiste.
- Tapahtumanurmen reunaan asennetaan päivitetty kartanopuiston historiasta ja kertova pääopaste. Kartanonkujan varrella olevat Jukolan ja virkamiestalon edustan infokyltit asennetaan kunnostuksen jälkeen nykyiselle paikalleen.
- Läntinen puistokäytävä valaistetaan erillisen valaistussuunnitelman mukaan.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.

Kuvion nykyistä nurmialuetta ja koivuja. Nurmen keskelle jätetään toistaiseksi säilyvä koivuryhmä.

Kuvio 2, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Vanhan vedenpuhdistuslaitoksen julkisivun suuntaisesti perustetaan uusi puistokäytävä. Käytävän ja rakennuksen väliin istutetaan koivurivi.

Nykyinen käytävä Jukolan ja virkamiestalon eteläpuolella. Käytävän kuvassa näkyvän kauimmaisimman pään linjaus suoritetaan samaan linjaan muun käytävän kanssa. Reitin vasemmalla puolella olevien, toistaiseksi säilyvien koivujen tilalle istutetaan myöhemmin lehmuspari.

3. Kartanon päärakennuksen ympäristö

Nykytila

Kuvio käsittää kartanon päärakennuksen välittömän lähiympäristön sekä kartanoon liittyvän talousrakennuksen, nykyisin autotallina käytetyn makasiinirakennuksen sekä maakellarin. Kuvio rajautuu idässä ja etelässä kartanon puistoon, lännessä vaahterakujanteeseen ja pohjoisessa pysäköintialueeseen.

Kartanon sisäänkäynnit sijaitsevat päärakennuksen kolmella sivulla. Vanha pääsisäänkäynti on rakennuksen länsipuolella. Päärakennuksen itäpuolella on ulkoterasseja, josta on käynti kahvilan tiloista kartanopuistoon portaita pitkin. Terrassille johtava käytävä pysäköintialueen suunnasta. Pohjoispuolella on sisäänkäynti, joka johtaa työskentelytiloihin. Kartanon pohjoispuolisella piha-alueella on tehty Hiedanrannan alueen kunnallistekniikan rakentamiseen liittyviä töitä kesällä 2019.

Kartanon päärakennusta ympäröivät nurmialueet. Sepelireunus rajaa rakennuksen sokkelin nurmikosta. Kartanon länsipuolella kasvaa komea vanha lehmus. Kartanon ja makasiinin seinustalla on korkeat villiviinit. Makasiinin eteläseinustalla kasvaa terttuselja. Maakellarin katolla on rehevää niittymäistä kasvillisuutta: heiniä, nokkosta ja horsmaa.

Pääsisäänkäynnin edusta on betonikivetty ja sinne on tuotu terrakotat värisiä istutusruukkuja. Kuviolla on teräsjalustaisia opaskylttejä, joissa kerrotaan kartanon historiasta. Kalusteina on irrallisia penkkejä. Kartanon seinustalla ja nurmialueilla on muovisia jäteastioita.

Arvot

Koko kuvio on merkittävä arvorakennusta kehystävä puiston osa. Kuvion arvoja ovat kartanon säilyneet rakennukset. Kuviolla on vuonna 1893 valmistunut, kulttuurihistoriallisesti arvokas ja kaupunkikuvan säilymisen kannalta tärkeä kartanon päärakennus. Lisäksi kuviolla on kartanon entisiä talousrakennuksia: tiilinen makasiini, talousrakennus ja maakellari. Kuviolla kasvaa vanha lehmus.

Haasteet ja ongelmat

- Kulku kartanoon ei ohjaudu selkeästi pääsisäänkäynnin kautta. Pohjoispäädyn sisäänkäynti korostuu liikaa.
- Rakennuksen pohjoispuolella oleva piha-alue on liian avoin ja reunoiltaan jäsentymätön.
- Nurmialueet ovat paikoin pahoin kuluneita.
- Kartanon päärakennuksen ympäristön nykyiset kalusteet eivät muodosta yhtenäistä kartanomiljööseen sopivaa kokonaisuutta. Irtonaisia kalusteita on tuotu alueelle ilman kokonaisvaltaista suunnitelmaa.
- Nykyiset kohdevalaisimet pylväineen eivät sovi kartanopuiston tyyliin.
- Seinustan villiviinit kasvavat räystään alla oleviin puurakenteisiin.
- Maakellarin reunat ja katolla oleva kasvillisuus ovat epäsiistejä.

Tavoitteet

Kuvio on historialliseen kartanomiljööseen sopiva arvorakennuksen lähiympäristö. Kulkureiteillä ja sisäänkäynneillä on selkeä hierarkia. Kartanon terasilta ja eteläpäädyn ikkunoista avautuu järvinäkymä.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Pääsisäänkäynnin edustan betonikiveys puretaan. Pääsisäänkäynnille perustetaan kaareva kivituhka-päällysteinen aukio.
- Kulku terrassille ohjataan uuden puistokäytävän kautta (kuviolta 4), josta perustetaan noin 1,5 metrin levyinen käytävä terrassin portaille.
- Räystään alla oleviin puurakenteisiin kasvavat villiviinin haarat poistetaan. Tiiliseinällä kasvavat köynnöksen osat säilytetään.
- Sisäänkäyntien ja terrassin portaiden yhteyteen tehdään uudet perennaistutukset. Perennalajeina käytetään kestäviä perinneperennoja, esim. päivänliljoja (*Hemerocallis*).
- Puistokäytävien risteyskohtiin istutetaan pensaita.
- Nykyinen nurmikko kunnostetaan ja päärakennuksen pohjoispuolella olevia nurmialueita laajennetaan.

- Pääsisäänkäynnin ja terrassin edustalle sijoitetaan istutusruukut kausi-istutuksille.
- Sisäänkäyntien yhteyteen asennetaan puistsohvat.
- Rännien alla olevat muoviset sadevesikeräimet vaihdetaan paremmin kartanomiljööseen sopiviksi, esim. valurautaisiksi.
- Kartanon pohjoispuolella oleva infokyltti siirretään pääsisäänkäynnille. Makasiinin ja mankelihuoneen sekä maakellarin ja aitan infokyltit asennetaan takaisin nykyisille paikoilleen kunnostuksen jälkeen.

- Päärakennuksen ympäristöön asennetaan valaisimet erillisten kartanopuiston valaistus- ja kartanon julkisivun valaistussuunnitelmien mukaan.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.
- Villiviinit leikataan säännöllisesti niin, ettei köynnös pääse kasvamaan räystään alla oleviin puurakenteisiin.
- Maakellarin katto hoidetaan leikattuna nurmena.

Lielahden kartanon päärakennus kuvattuna lounaasta. Vaahterakujanteelle avautuva sisäänkäynti on rakennuksen alkuperäinen pääsisäänkäynti.

Kuvio 3, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Kartanon pohjoispään sisäänkäynti on aikoinaan avautunut talouspihan suuntaan. Nykyisin sitä kautta on käynti toimisto- ja työtiloihin.

Kartanon talousrakennuksia. Etualalla maakellari, sen vieressä puinen talousrakennus sekä tiilinen makasiini, jota käytetään nykyisin autotallina. Taustalla Virkamiestalo ja pysäköintialue.

4. Kartanopuiston ydinalue

Nykytila

Kuvio on kartanon päärakennuksen itäpuolella oleva, kartanon 1890-luvun englantilaistyyllisen maisemapuiston ydinalue. Se on osittain nurmipintaista hoidettua puistoaluetta ja osittain niittypohjainen, vähäisemmälle hoidolle jäänyt puustoinen alue.

Kartanopuiston alkuperäiset käytävät ovat kasvittuneet umpeen. Vanhojen käytävien paikat ovat osittain ympäröivää maastoa korkeammalla ja niiden linjauksia on mahdollista hahmottaa maastossa. Nurmi-alueiden kohdalla maa on todennäköisesti painunut, sillä myös puistopuiden tyvillä maasto on koholla.

Kuvion maasto viettää kohti rantaa etelässä ja idässä sekä pohjoiseen niemen vanhan rantaviivan suuntaan. Kuvion keskiosassa on ympäröivää maastoa korkeampi kohta, jossa on vanhan karttamateriaalin perusteella ollut pieni avoin kenttä kolmen puistokäytävän risteyksessä.

Kuviolla kasvaa vanhoja tammia, lehmuksia, mäntyjä ja koivuja. Lisäksi kuviolla kasvaa lehtikuusia ja vaahteroita. Kartanon eteläpuolella kasvaa iäkäs pensasmainen tuija, luultavasti *Thuja occidentalis*. Kuvion koillisosa on vähemmän hoidettu puustoinen alue, jossa kasvaa mm. koivua, mäntyä, haapaa ja vaahteroita. Lisäksi puustoisella alueella kasvaa muutamia kuusia ja pihlajaa. Pensaskerrossa on lehtipuuvesakkoa (haapa, pihlaja, vaahtera) ja nuoria tammia. Alueen ruohovartista kasvillisuutta ovat heinät, saniaiset ja maitohorsma. Kuvion koillis- ja eteläosassa, hoidetun kartanopuiston reunassa on korkeaa horsmaa, nokkosta ym. ruohovartista kasvillisuutta, vadelmaa ja lehtipuuvesakkoa. Kuvion keskiosissa kasvaa idänvirpiangervoa.

Kartanopuiston alkuperäisistä rakenteista ovat säilyneet luonnonkiviset portaat, näköalatasanteen luonnonkivinen muuri sekä betoninen kaide. Historiallisen kuva-aineiston perusteella näköalatasanteen muuri on ollut osa nykyistä kartanon päärakennusta edeltäneen

puuhuvilan perustuksia. Lisäksi kartanon päärakennuksen itään aukeavan terassin portaiden edustalla on kuusikulmainen suihkulähteen allas sekä suihkulähteen putkiston jäänteet. Suihkulähteelle on johtanut myöhemmin rakennettu liuskekipolku.

Kuvion pohjoisosassa, lähellä pysäköintialuetta, on 1910-1930-luvulla kartanopuistoon siirretty aittarakennus.

Nurmialueen reunassa on grilli, jonka ympärille on kerätty penkkejä ja pöllejä istuimiksi. Kuviolla on irtonaisia puistosohvia ja roska-astioita.

Arvot

Kuvio on melko hyvin alkuperäisessä hahmossaan säilynyt kartanon maisemapuiston ydinalue. Kuviolla on komeita, kartanopuistoon istutettuja puuyksilöitä. Kuviolta avautuu laaja järvinäkymä Näsijärvelle ja keskustan suuntaan. Kuviolla on säilynyt kartanopuiston alkuperäisiä rakenteita.

Haasteet ja ongelmat

- Kartanonaikaiset käytävät ovat nurmeltuneet ja hävinneet. Koska reittejä ei ole, nykyiset nurmi-alueet ovat paikoin pahoin kuluneet, sillä niiden poikki kuljetaan vapaasti.
- Näköalatasanteen kaide ei täytä nykyisiä turvallisuuskriteereitä. Kaiteen betonirakenne on rapautunut.
- Suihkulähteen allas on hajonnut ja putkisto ruostunut käyttökelvottomaksi.
- Alueen nykyiset kalusteet eivät muodosta historialliseen kartanomiljööseen sopivaa kokonaisuutta.
- Kuvion puustoisemmat osat ovat alkaneet vesa-koitua. Varsinkin haapavesakkoa on runsaasti.
- Maria Lydian polun kevyen liikenteen väylän varrella kasvava korkea ruohovartinen kasvillisuus sekä vesakko peittävät näkyvyyden reitillä.

Tavoitteet

Kartanopuiston ydinalueen restaurointi ja alkuperäisen sommitelman osittainen palauttaminen. Kuvio on avoin puistonurmi, jossa kasvaa elinvoimaisia puistopuita. Kuviolta avautuu näkymä Näsijärvelle. Kuvion koillisosa on kartanopuiston ydinaluetta kehystävä, nurmipohjainen puistoalue.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

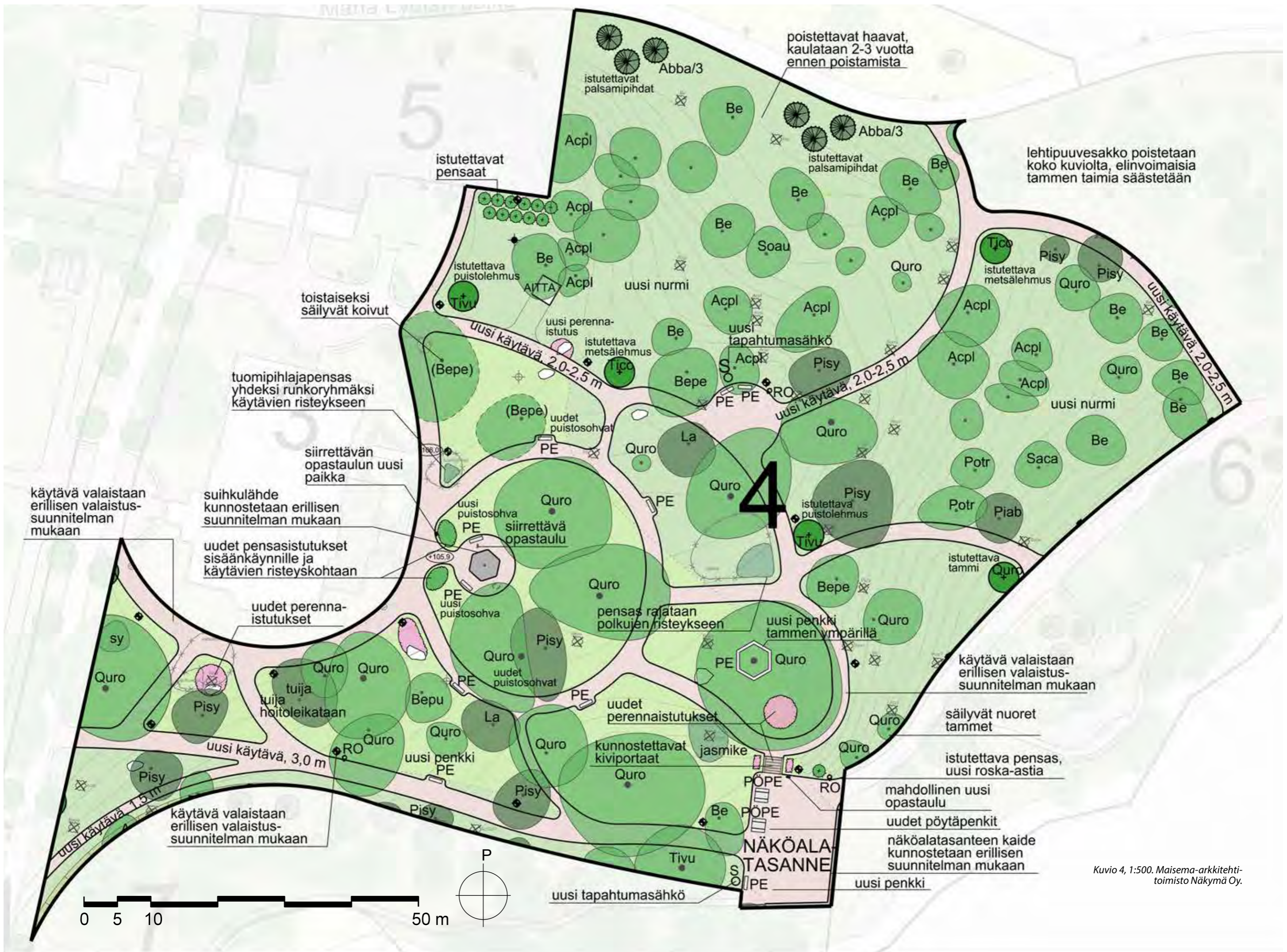
- Huonokuntoinen suihkulähte puretaan ja rakennetaan uudelleen erillisen kunnostussuunnitelman mukaan. Suihkulähteelle johtava liuskekipolku poistetaan. Kunnostetun suihkulähteen ympärille perustetaan noin kaksi metriä leveä puistokäytävä. Suihkulähteen ja päärakennuksen terassin välisen käytävän varteen tehdään pensasistutukset.
- Kartanonaikaiset käytävät palautetaan likimäärin alkuperäisille paikoilleen. Käytävät perustetaan 2-2,5 metriä leveiksi. Päärakennusta kiertävä käytävä sekä rannan suuntaisesti, vaahterakujanteelta näköalatasanteen kautta pohjoiseen Niemen rantaraitille kulkeva käytävä perustetaan 3,0 metriä leveiksi pääreiteiksi.
- Näköalatasanteen kaide puretaan ja rakennetaan uudelleen erillisen kunnostussuunnitelman mukaan.
- Kiviportaat kunnostetaan asentamalla liikkuneet porraskivet takaisin paikoilleen.
- Koko kuviolta poistetaan lehtipuuvesakko. Vesakon poistossa jätetään kasvamaan elinvoimaisia tammen taimia.
- Kaikki kuvion haavat poistetaan. Haavat kaulataan 2-3 vuotta ennen kaatamista vesakon kasvun hillitsemiseksi.
- *Spirea*-pensas rajataan pienemmälle alueelle käytävien risteyskohtaan. Kartanon terassin edustalla kasvava tuomipihlaja rajataan pienemmälle alueelle yksittäiseksi runkoryhmäksi.
- Tuija hoitoleikataan ja sen alle levitetään puistokatetta.
- Kartanopuiston nykyiset nurmet kunnostetaan. Nurmen korjattavista kohdista kuoritaan

pois nykyinen nurmi ja pintamulta. Mahdolliset kuopat ja painuneet alueet tasoitetaan maa-aineksella. Tasatun pohjamaan päälle levitetään nurmen kasvualustaa. Korjattavilla nurmialueilla käytetään ensisijaisesti kartanopuistosta talteen otettua, vanhaa nurmen kasvualustaa, joka sisältää vanhan nurmikon siemenpankin.

- Kartanopuiston ydinalueen koillispuolelle perustetaan uusi leikattava nurmi. Uuden nurmen alueelta kuoritaan pintamaa ja kivet, kannot ja juuret poistetaan. Maanpinta tasataan pohjamaalla. Tasatun pohjamaan päälle levitetään noin 200 mm kerros uutta nurmen kasvualustaa ja kylvetään nurmi.
- Jos puiden juuret ovat pinnassa kunnostettavien ja uusien nurmien alueella, multa kuoritaan ohuelti ja lapiotyönä. Vanhojen puiden latvusalueella kuorintatyöt on tehtävä erittäin varovasti.
- Kuviolle istutetaan uusia puistopuita suunnitelma-kartassa esitetyn mukaan.
- Kiviportaiden reunoille ja portaiden jatkeelle nurmialueen keskelle perustetaan perennaistutukset.
- Pysäköintialueen (kuvion 5) reunaan istutetaan pensaita näkösuojaksi.
- Puistokäytävien varrelle ja suihkulähteen ääreen asennetaan puistosohvia.
- Nykyinen opastaulu siirretään uuden pensasalueen reunaan.
- Nykyinen grillipaikka poistetaan. Mikäli kartanopuistoon halutaan uusi grillipaikka, perustetaan se Syötävään puistoon, kuviolle 10.
- Suunnitelmassa merkityille puistokäytävälle toteutetaan valaistus erillisen valaistussuunnitelman mukaan.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.

poistettavat haavat, kaulataan 2-3 vuotta ennen poistamista

lehtipuuvesakko poistetaan koko kuviolta, elinvoimaisia tammen taimia säästetään

toistaiseksi säilyvät koivut

tuomipihlajapensas yhdeksi runkoryhmäksi käytävien risteykseen

siirrettävän opastaulun uusi paikka

käytävä valaistaan erillisen valaistus-suunnitelman mukaan

suihkulähde kunnostetaan erillisen suunnitelman mukaan

uudet pensasistutukset sisäänkäynnille ja käytävien risteyskohtaan

uudet perenna-istutukset

uusi käytävä, 3,0 m

käytävä valaistaan erillisen valaistus-suunnitelman mukaan

käytävä valaistaan erillisen valaistus-suunnitelman mukaan

säilyvät nuoret tammets

istutettava pensas, uusi roska-astia

mahdollinen uusi opastaulu

uudet pöytäpenkit

näköalatasanteen kaide kunnostetaan erillisen suunnitelman mukaan

uusi penkki

uusi tapahtumasähkö

NÄKÖALATASANNE

Kuvio 4, 1:500. Maisema-arkkitehti-toimisto Näkymä Oy.

Kartanopuiston puustoa. Kartanon terassi toimii kesäisin kahvilan ulkotarjoilualueena.

Kartanon terassilta avautuu näkymä kartanopuistoon ja Näsijärvelle. Vanha suihkulähde kunnostetaan nykyiselle paikalleen.

Vanha aitta on siirretty kartanopuistoon Killinkoskelta.

Näköalatasanteen rapautunut kaide kunnostetaan nykyisten turvallisuusnormien mukaiseksi.

5. Pysäköintialue

Nykytila

Kuvio on asfalttipintainen pysäköintialue. Pysäköinti-
paikkoja kahdessa rivissä yhteensä 34 kpl. Makasiinin
seinässä on kaksi sähköautojen latauspistettä. Pysä-
köintialue rajautuu Maria Lydian polusta reunakivillä
rajatuilla, sepelipäällysteisillä saarekkeilla. Kartano-
puiston opasteet on asennettu saarekkeisiin. Pysäköin-
tialue rajautuu etelä- ja pohjoisreunaltaan nurmialuee-
seen ja itäreunastaan puistometsään. Kuviolla kasvaa
koivu sekä vuonna 2019 istutetut kaksi koivua ja palsa-
mpihtaa.

Arvot

Kuvio sijaitsee entisen kartanon väenpihan paikalla.
Hallittu pysäköinti kartanoalueella.

Haasteet ja ongelmat

- Pysäköidyt autot näkyvät kartanopuistoon ja kartanon terassille.
- Kulku pysäköintialueelta kartanolle on huonosti ohjattu.

Tavoitteet

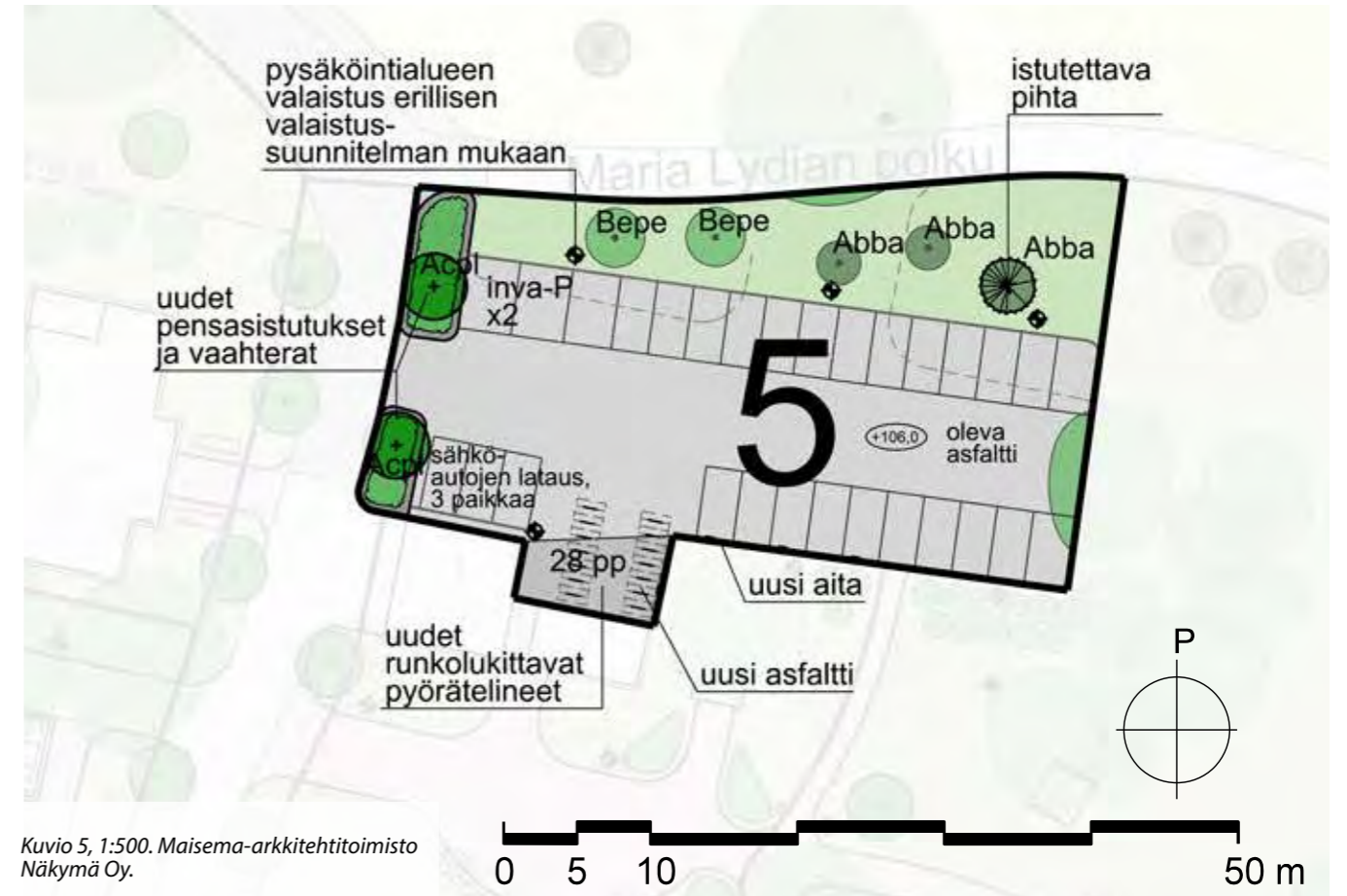
- Kuvio on jäsentynyt, kartanopuistosta selkeästi erilleen rajautuva pysäköintialue.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Talousrakennuksen pohjoispuolelle asennetaan runkolukittavat pyörätelineet.
- Pysäköintialue rajataan kuvion 3 rakennusten kohdalla matalalla aidalla.
- Pysäköintialueen sisäänajon kohdalla oleviin saarekkeisiin tehdään istutusalueet, joihin istutetaan vaahterat ja matalaa koristepensasta.
- Pohjoisreunan puuryhmiä täydennetään istuttamalla pihtaryhmään kolmas pihta.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.

Kuvio 5, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkömä Oy.

Kartanopuiston pysäköintialue on kunnostettu vuonna 2019.

Makasiinin seinustalla on sähköauton latauspisteet.

6. Kallioinen rantarinne

Nykytila

Kuvio on kartanopuiston valoisa mäntyvaltainen osa-alue, jonka rantaan viettävät rinteet ovat kallioiset ja paikoin jyrkät. Kuvio rajautuu etelässä näköalatasanteen muuriin, lännessä kartanopuiston ydinalueeseen, idässä Näsjärveen ja pohjoisessa muuntamon ympäristöön. Rannan suuntaisesti kartanopuiston ja Sellupuiston välille on muodostunut paljon käytetty polku. Kuviolla on myös rantaan johtavia polkuja. Rannassa on vanhoja kartanopuiston kivipengerryksiä.

Kuviolla kasvaa iäkkäitä mäntyjä. Lisäksi kuviolla on koivuja sekä nuoria mäntyjä. Osa koivuista on kallistunut kasvamaan järven päälle. Lehtipuuvesakko on hillittykasvuisempaa kuin muilla kartanopuiston puustoisilla kuvioilla, mutta kuviolla on jonkin verran haapa-, vaahtera- ja pihlajavesakkoa sekä tammen taimia. Kenttäkerros on niittymäinen ja siinä kasvaa heiniä, puna-apilaa, keltamoia, niittynätkelmää ja mustikkaa. Kuvion pohjoisosasta on kartoitettu vuoden 2016 kasvillisuusinventoinnissa pölkkyruohoa, keltamaksaruohoa ja kesämaksaruohoa.

Arvot

Kuviolla on avokallioita ja siellä kasvaa iäkkäitä mäntyjä. Kuviolta avautuu järvinäkymä. Kuviolla on säilynyt vanhoja kartanopuiston kivipengerryksiä ja betoninen laiturirakenne.

Haasteet ja ongelmat

- Kuviolla on paljon läpikulkua, mutta alueella ei ole selkeää reittiverkostoa.
- Vesakoituminen.
- Kiviset pengerrykset ovat huonokuntoisia ja kasvittuneita.

Tavoitteet

Kuvio on valoisa niittypohjainen kartanopuiston reunavyöhyke, jonka valtapuuna on mänty. Kuvion läpi kulkee virkistysreitti. Kuviolta on pääsy veden ääreen.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Laiturirakenteen eteläpuolella olevalta rantakalliolta poistetaan vesakko ja kallio puhdistetaan karikkeesta.
- Koko kuviolta poistetaan lehtipuuvesakko. Vesakon poistossa jätetään kasvamaan elinvoimaisia tammen taimia.
- Kuviolle istutetaan mäntyjä.
- Näköalatasanteen kautta pohjoiseen Niemen rantaraitille kulkeva käytävä perustetaan 3,0 metriä leveäksi pääreitiksi.
- Puistokäytävältä rantaan perustetaan noin metrin levyiset polut.
- Vanhat kivipengerrykset kunnostetaan. Huonokuntoiset pengerrykset puretaan osiin tarvittavin osin ja niistä poistetaan puuvartinen kasvillisuus. Kunnostettavat pengerrykset ladotaan entisen korkuisiksi.
- Vanhan oleskelu-/näköalapaikan kivipengerryksen eteen asennetaan suojakaide. Näköalapaikalle asennetaan mahdollinen uusi infokyltti.
- Kuvion läpi kulkeva pääkäytävä valaistetaan erillisen valaistussuunnitelman mukaan.
- Pitkän tähtäimen tavoitteena on uimapaikan perustaminen vanhan laiturirakenteen läheisyyteen. Uimisen mahdollistaminen vaatii järven pohjan puhdistamista uppotukeista ja nollakuidusta. Rantaan rakennetaan uusi uimalaituri, tai vaihtoehtoisesti vanha laituri kunnostetaan turvalliseksi uimalaituriksi. Laiturin suunnittelu on erillinen toteutussuunnittelukohde.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka A3, maisemaniitty. Reitin kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.
- Kuvio niitetään kerran vuodessa.

Kuvion läpi kulkeva nykyinen polku ja rannan kasvillisuutta. Rantavyöhykkeellä kasvaa luonnonpuustoa, mm. komeita mäntyjä ja elinvoimaisia koivuja. Polku on epävirallinen, mutta suosittu virkistysreitti.

Nuorta lehti- ja havupuustoa kuvion pohjoisosassa. Puusto harvennetaan niin, että rantaan kehittyy valoisa metsikkö, jonka läpi avautuu näkymä järvelle.

Kuvio 6, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

7. Puustoinen rantarinne

Nykytila

Kuvio on etelään ja itään avautuva puustoinen rinne. Kuvio rajautuu lännessä vaahterakujanteeseen, pohjoisessa kartanopuiston ydinalueeseen ja etelässä ja idässä Näsijärveen ja rantaniittyyn.

Kuvion itäosassa on kivipenkereen päällä kulkeva polku, joka johtaa näköalatasanteelta rannan suuntaisesti koko kuvion läpi Maria Lydian polulle. Kivipengerrys on rakennettu nykyistä kartanon päärakennusta edeltäneen puuhuvilan edustalle.

Rinteessä kasvaa vanha rantamännikkö. Mäntyjen lisäksi kuviolla kasvaa koivuja, haapoja ja vaahteroita. Pensaskerroksessa on runsaasti lehtipuuvesakkoa. Kuviolla, varsinkin sen valoisassa länsireunassa, on paljon kylvätynettä tamentaimia. Lisäksi pensakerroksessa kasvaa vadelmaa ja terttuseljaa. Näköalatasanteen alapuolella kasvaa syreenejä ja siperianhernepensasta. Kenttäkerroksessa kasvaa horsmaa, vuohenputkea, kieloja, saniaisia, keltanoa ja heiniä.

Arvot

Rinteessä kasvavat vanhat männyt. Kivipengerpolku 1800-luvulta.

Haasteet ja ongelmat

- Kivipenkereeltä on yli metrin korkuinen pystysuora pudotus, jota ei ole rajattu kaiteella. Pengerryksen kivet ovat osittain sortuneet.
- Voimakas vesakoituminen.
- Rinteen pohjoisreunaa käytetään lehtikompostina.

Tavoitteet

Kuvio on valoisa niittypohjainen puustoinen rinne, jonka valtapuuna on mänty. Kuvion läpi aukeaa näkymiä Näsijärvelle.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Vanha kivipengerrys kunnostetaan ja sen päälle asennetaan kaide.
- Nykyinen polku päällystetään hakkeella tai soralla noin metrin leveydeltä.
- Hentokasvuiset ja mäntyjen latvusalueella kasvavat vaahterat ja koivut poistetaan.
- Kuvion 1 vaahterakujanteen vaahteroiden latvusalueelta kasvavat puut poistetaan.
- Haavat kaulataan ja poistetaan.
- Koko kuviolta poistetaan lehtipuuvesakko. Vesakon poistossa jätetään kasvamaan elinvoimaisia tammen taimia.
- Rinteessä oleva kompostijäte siivotaan pois.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka A3, maisemaniitty.
- Kuvio niitetään kerran vuodessa.
- Kuviolla kasvavan vesakon kasvu hillitään poistamalla vesakko hoidon alkuvuosina 3 kertaa kasvukaudessa.
- Jatkossa maisemanhoito mahdollisesti laiduntamalla.

Rantapuustoa ja näköalatasanteelle johtava polku kunnostettavan kivipengerryksen päällä. Pengerrys on 1800-luvun peruja.

Näkymä näköalatasanteen suunnasta rantaan. Polun alkupäässä sen varteen asennetaan suojakaide erottamaan polku pystysuorasta pudotuksesta.

Kuvio 7, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

8. Rantaniitty

Nykytila

Kuvio on loivasti kohti Näsijärveä viettävä harvapuustoinen rantaniitty. Se rajautuu etelässä portinvartijan taloon, idässä Näsijärveen ja pohjoisessa sekä lännessä kartanopuiston jyrkkään puustoiseen rinteeseen.

Kuviolla kasvaa muutamia mäntyjä ja koivuja sekä yksittäisiä haapoja ja vaahteroita. Kuviolla on runsaasti nuorta lehtipuuvesakkoa, erityisesti haapaa. Rannassa kulkevan polun eteläpuolella on laaja viitapihlaja-angervokasvusto (*Sorbaria sorbifolia*). Kenttäkerroksessa kasvaa mm. vuohenputkea, horsmaa ja keltamo. Rannassa on rantaniittyä ja ruovikkoa, jossa kasvaa mm. keltakurjenmiekkää (*Iris pseudacorus*).

Arvot

Kuviolta aukeavat näymät Näsijärvelle ja kaupungin silhuettiin, järven pinnan muodostama vesipeili.

Haasteet ja ongelmat

- Kuvion eteläosa on haapavesakon valtaama.
- Kuvion eteläosassa kasvava viitapihlaja-angervo on maavarsien avulla voimakkaasti leviävä haitallinen vieraslaji.
- Kuviolla oleva risukomposti näkyy vaahterakujan-teelle ja luo epäsiistin vaikutelman.

Tavoitteet

Kuvio on avoin ja valoisa rantaniitty. Kuvion läpi avautuu järvinäkymiä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on perustaa kuviolle uimaranta.

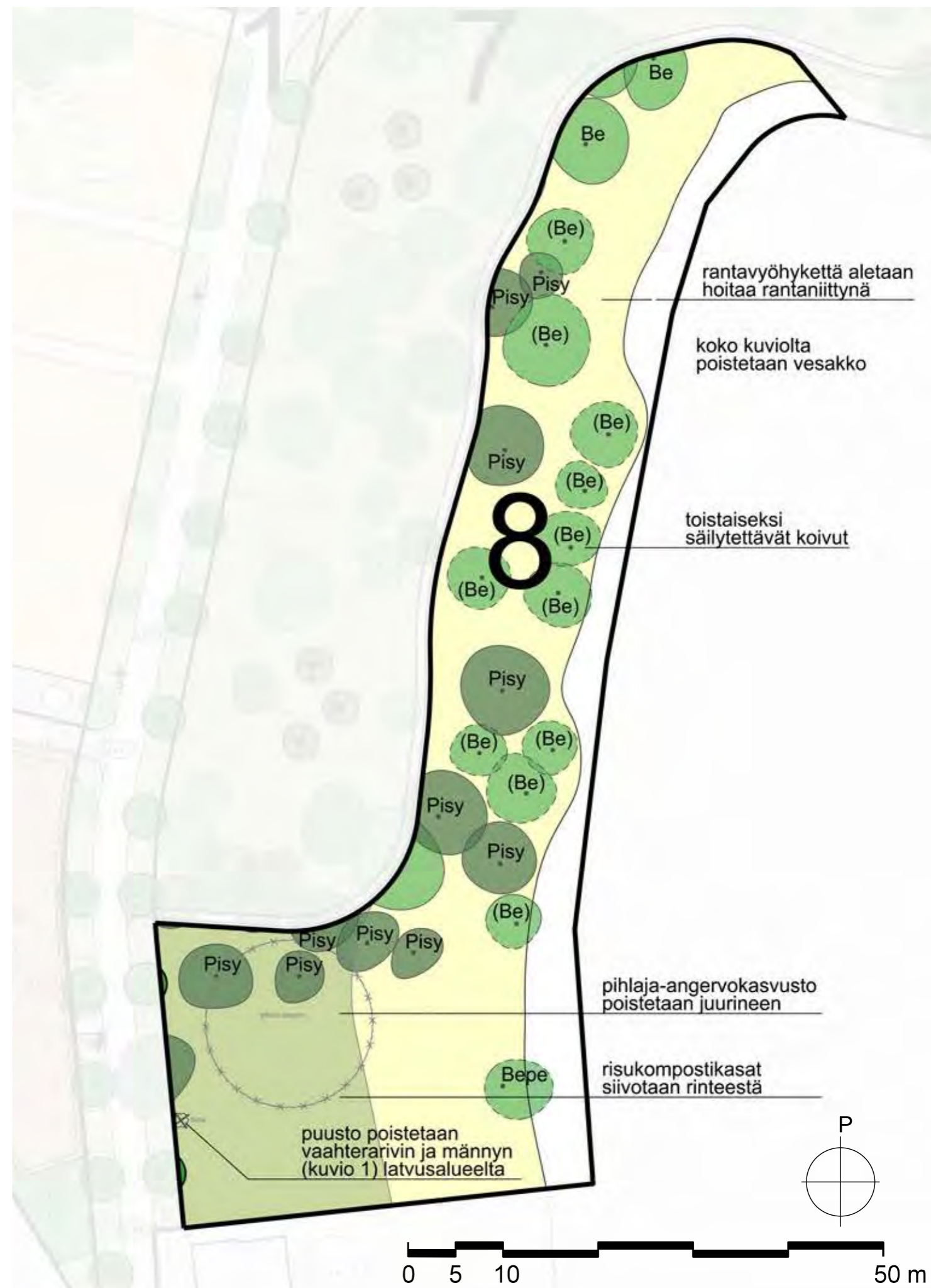
Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Huonokuntoiset puut sekä iäkkäiden mäntyjen latvusalueella kasvavat puut poistetaan.
- Kuviolla kasvavan lehtipuuvesakon kasvu hillitään poistamalla vesakko hoidon alkuvuosina 3 kertaa kasvukaudessa koko kuviolta.
- Viitapihlaja-angervokasvusto poistetaan juurineen mahdollisimman huolellisesti niin, että pienetkin maavarren palaset saadaan poistettua. Pihlaja-angervon varret ja juuret hävitetään sekajätteenä.
- Kuviolla oleva risukompostikasa siivotaan pois.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka A3, maisemaniitty.
- Kuvio niitetään kerran vuodessa.
- Kuviolla kasvavan vesakon kasvu hillitään poistamalla vesakko hoidon alkuvuosina 3 kertaa kasvukaudessa.
- Jatkossa maisemanhoito mahdollisesti laiduntamalla.

Kuvio 8, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Rantaniittyä kuviolla 8. Pitkän tähtäimen tavoitteena on uimarannan perustaminen kuvion suojaisaan poukamaan.

Rantavyöhykkeessä vesakon kasvu on voimakasta. Lehtipuuvesakko poistetaan, jotta järvinäkymä vaahterakujanteelta säilyy. Jatkossa säännöllinen niitto pitää vesakon kurissa.

9. Leikkipaikka

Nykytila

Kuvio on nykyään osa Hiedanrannan Syötävää puistoa. Kuvio rajautuu vaahterakujanteen, Hiedanraitin ja Syötävän puiston pohjoisosan muodostaman kolmion sisään. Alue on erotettu Hiedanraitista lahoppuaidalla. Alueen maanpinta viettää loivasti etelään päin.

Kuviolla on kahdeksan kasvihuonetta. Kasvihuoneissa toimii vuoden 2019 aikana yhteisöllinen Active Refugees in the Community -viljelyhanke. Viljelyn lisäksi kasvihuoneet muodostavat pimeään aikaan valaistun tilataideteoksen, Hiedanrannan valokorun. Kuvion luoteisreunassa on Syötävän puiston tarvikevaja.

Arvot

Kuvio sijaitsee vanhan kartanon hyötytarhan paikalla. Syötävällä puistolla on sosiaalinen arvo yhteisöllisyyden, toiminnan ja kohtaamisen paikkana.

Haasteet ja ongelmat

Maasto on viettävä, mikä vaikuttaa leikkialueen suunnitteluun. Kuvion kahdella sivulla on tulevaisuudessa vilkkaat kevyen liikenteen yhteydet.

Tavoitteet

Kuvio on tulevaisuudessa kaupunginosapuiston leikkipaikka. Tavoitteena on, että leikkipaikka toteutetaan vuoteen 2025-2030 mennessä.

Kunnostustoimenpiteet

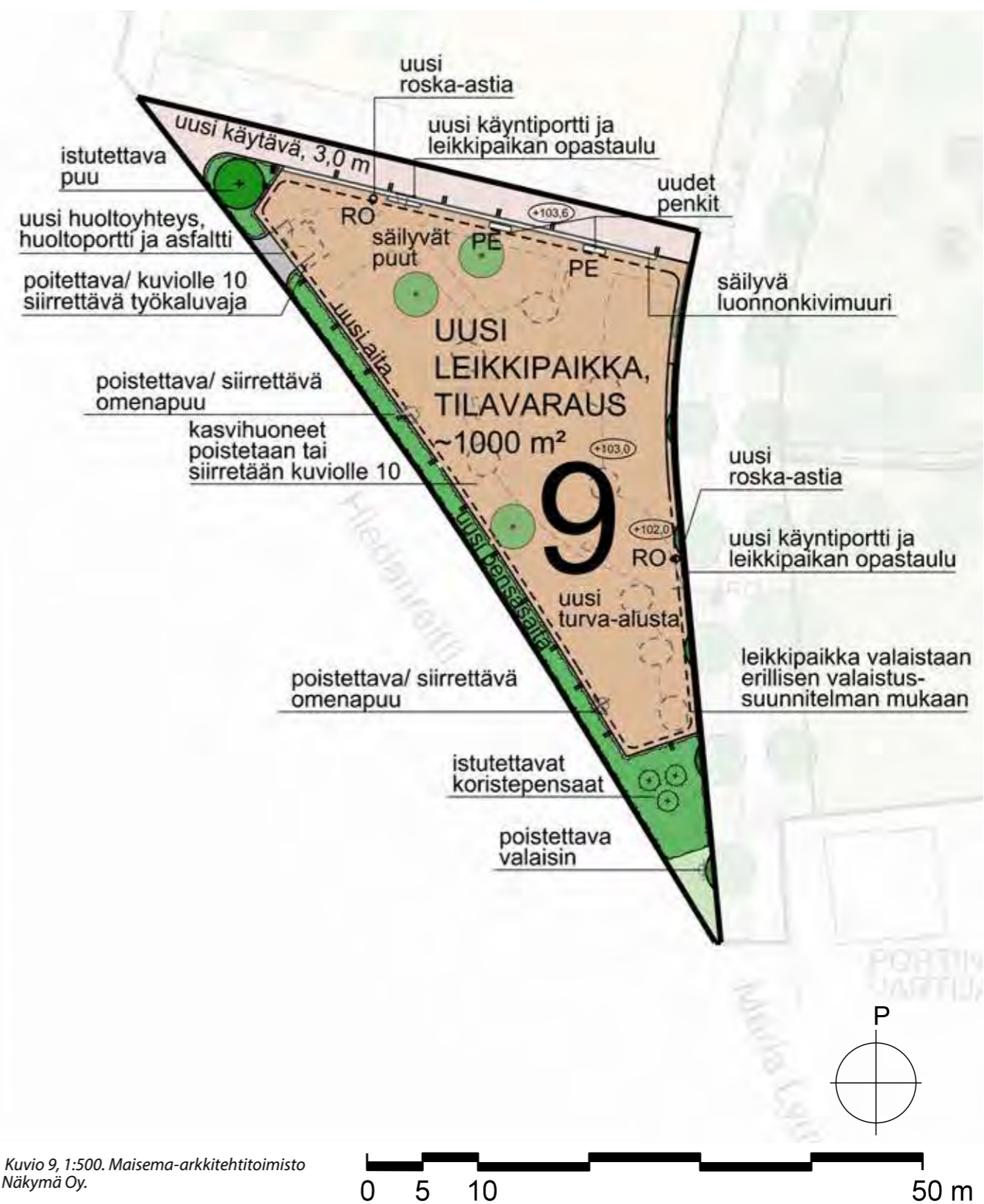
- Toistaiseksi säilyvät kasvihuoneet ja muut nykyiset rakenteet puretaan tai siirretään muualle ennen leikkipaikan rakentamista. Kasvihuoneita voidaan hyödyntää Syötävän puiston alueella kuviolla 10.
- Toistaiseksi säilyvä tarvikevaja puretaan ennen leikkipaikan rakentamista. Tarvittaessa nykyinen vaja voidaan siirtää kuviolle 10.
- Kuviolle rakennetaan uusi leikkipaikka, jonka vetovoimatekijänä on suuri monitoimikiipeilyväline. Leikkivälineen kohdalla maanpinta tasataan esim. porrastuksen tai leikkielementtinä toimivan

rinteen avulla. Vaihtoehtoisesti valitaan valmis tai kustomoitu leikkiväline, joka on mahdollista asentaa kaltevalle alustalle. Turva-alustana käytetään historialliseen miljööseen ulkonäöltään ja ominaisuuksiltaan sopivaa materiaalia, esim. turvakatetta/-soraa.

- Leikkipaikan ympärille rakennetaan aita, jossa on käyntiportit Maria Lydian polulta ja Syötävän puiston suunnasta. Leikkipaikan huolto järjestetään Hiedanraitin puoleisen sivun kautta. Jatko-suunnittelussa huoltoyhteyden sijainti tarkennetaan. Leikkipaikan suunnitelmat laaditaan erillisenä toimeksiantona.
- Leikkipaikka rajataan Hiedanraitista pensasaidalla.
- Maria Lydian polun ja Hiedanraitin risteyskohdassa istutetaan koristepensaita.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R2, toimintaviheralue.

Kuvio 9, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy.

Kasvihuoneita nykyisen Syötävän puutarhan eteläosassa.

Esimerkkejä uuden leikkipaikan mahdollisista monitoimileikkivälineistä. Valittavan leikkivälineen tyyli voi vaihdella linjakaasta metallivälineestä esittävämpään puumateriaalista valmistettuun välineeseen. Leikkivälineessä käytetään historialliseen ympäristöön sopivia hillittyjä värisävyjä. Esimerkkeinä ylhäällä vasemalla leikkiveistos 'Kastanjat', keskellä monitoimiväline 'Jättiläisruoko' ja oikealla kiipeilyverkko 'Bumerangi'. Kuvat Kompan

10. Syötävä puisto

Nykytila

Kuviolla on kesäkuussa 2019 käyttöön otettu yhteisöllinen puisto- ja viljelyalue, ns. Syötävä puisto. Siellä on erilaisia viljelyalueita ja niiden välinen käytäväverkosto. Alueen keskellä on kohtaamispaikka, joka on luonnonkivipaasilla ympäristöstään korotettu, murskeella päällystetty aukio. Aukio sijaitsee puretun Bobrikovin mökin paikalla. Syötävässä puistossa kasvatetaan hedelmäpuita ja marjapensaita, lisäksi siellä on vihannesmaita, yrtti- ja kukkatarha sekä kasvilavat. Työkaluvaja, vesipiste ja kompostit sijaitsevat kuvion lounaiskulmassa.

Syötävä puisto rajautuu idässä vaahterakujanteeseen, pohjoisessa kartanopuiston nurmialueeseen, lännessä tehdasrakennukseen ja etelässä väliaikaisten kasvihuoneiden alueeseen.

Arvot

Kuvio sijaitsee vanhan kartanon hyötytarhan paikalla. Syötävällä puistolla on sosiaalinen arvo yhteisöllisyyden, toiminnan ja kohtaamisen paikkana.

Haasteet ja ongelmat

- Osa hedelmäpuista on kärsinyt kuivuudesta.
- Kuvion epäsiisti rajautuminen tehdasrakennuksen puolella.

Tavoitteet

Kuvio on selkeästi rajattu, hoidetun vaikutelman antava kaupunkiviljelyalue. Keskusaukio on pienimuotoisten, viljelyyn liittyvien tapahtumien pitopaikka.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Kuvion luoteisreunasta raivataan horsmakasvusto.
- Kuolleet hedelmäpuut korvataan uusilla taimilla.
- Mikäli kartanopuiston alueelle halutaan jatkossa grillausmahdollisuus, sijoitetaan grillipaikka kaupunkiviljelyalueen yhteyteen.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

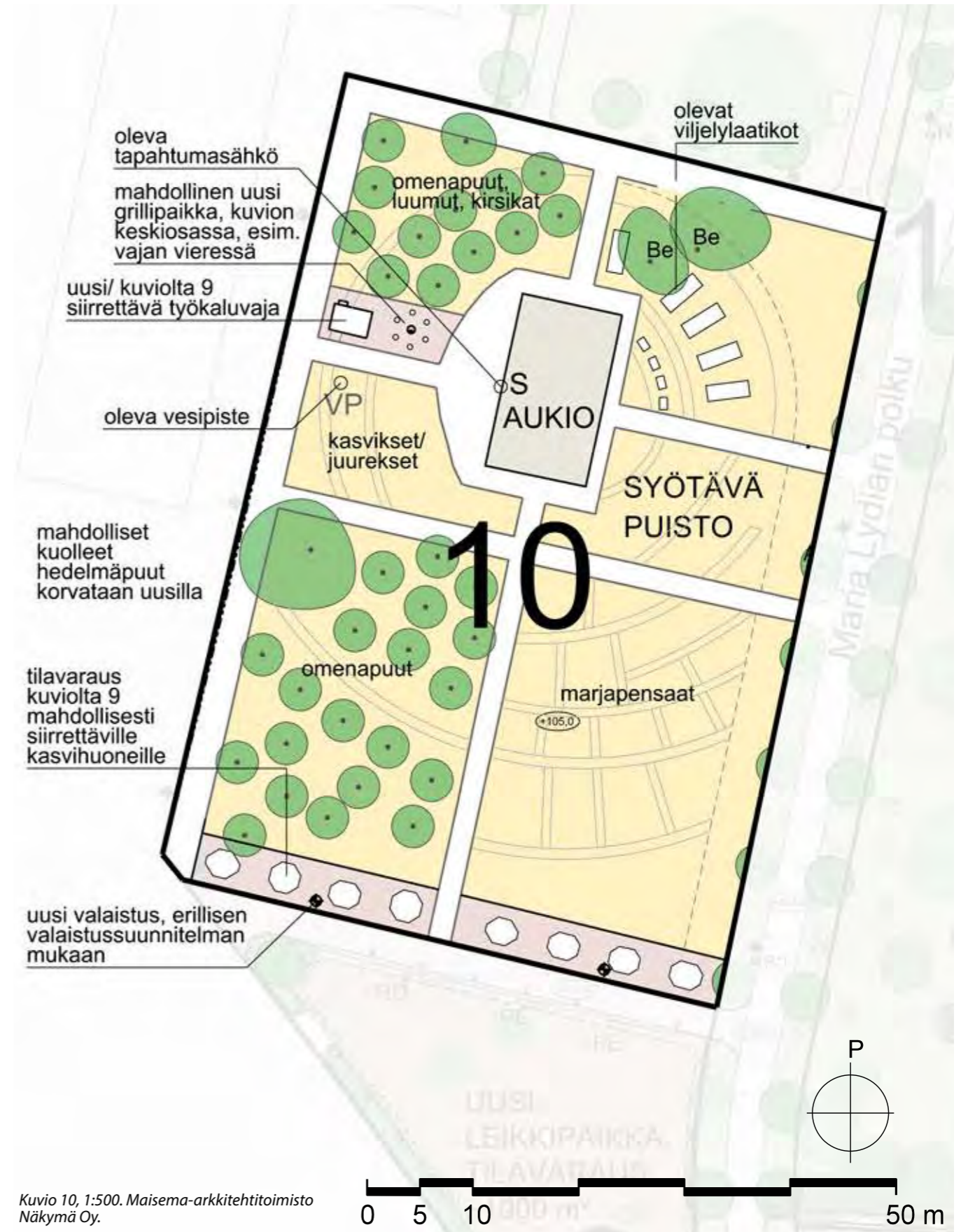
- Kunnossapitoluokka R2, toimintaviheralue.

Syötävän puiston vastaistutettuja hedelmäpuita.

Kuva Syötävän puiston keskiaukiolta etelään. Etuallalla vihannespalstat, taustalla marjapensaita, hedelmäpuita ja kasvihuoneet.

11. Jukolan ja suunnittelukonttorin ympäristö

Nykytila

Kuvio on Jukolan ja Virkamiestalon piha-alue. Kuvio rajautuu lännessä tehdasrakennukseen, jossa toimii Hiedanrannan paja, pohjoisessa Tehdaskartanonkatuun, idässä Maria Lydian polkuun sekä etelässä rakennusten seinälinjaan ja puistokäytävää reunustavaan koivuriviin.

Jukolan rakennus piha-alueineen on kunnostettu kesällä ja syksyllä 2019. Rakennuksen pohjoispuolelle on perustettu uusi kivituhkapäällysteinen piha-alue. Jukolan rakennuksen ympärille on perustettu uudet nurmialueet. Rakennusten välissä on uusi käytävä, joka johtaa kuvion eteläpuolella olevalle puistokäytävälle. Kartanonkujan puolelle on tehty uusi kivimuri. Tehdaskartanonkadun varteen on asennettu jätekatos vuonna 2019.

Virkamiestalon ympärillä on hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen aikaan vuonna 2019 metalliset työmaa-aidat. Rakennuksen lahovaurioita on alettu korjata ja ikkunoita kunnostaa. Työmaa-aitojen sisäpuolella oleva piha-alue on hoitamaton.

Kuviolla kasvaa kaksi vanhaa tammea, kaksi saarnea ja lehmus sekä kaksi koivua ja vaahtera. Suunnittelukonttorin pohjoispuolella olevalla nurmella on alas leikatut, vesovat vanhat syreenipensaat.

Arvot

Vanhat puistopuut. Historia osana kartanon talouspihaa ja säilyneet rakennukset.

Jukolan vastakunnostettu piha-alue. Takana Virkamiestalon rakennus, jonka alustavat kunnostustoimenpiteet oli aloitettu alkuvuodesta 2020. Virkamiestalon edustalla oleva vanha lehmus säilytetään.

Haasteet ja ongelmat

- Saarnien kunto on kohtalainen ja puissa on kuivuneita oksia.
- Keskeneräinen työmaa sekä työkoneiden- ja välineiden varastointi kuviolla.

Tavoitteet

Kuvio on jäsenelty puistomainen piha-alue osittain omalla tontillaan (kaavamerkintä Y-tontti). Kartanopuistoon Tehdaskartanonkadun suunnasta saavuttaessa kuvio näyttyy avoimena nurmialueena, jolla kasvaa elinvoimaisia puistopuita.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Tehdaskartanonkadun varressa olevalle nurmialueelle istutetaan kolme uutta jalopuuta, esim. tammea (*Quercus robur*) tai saarnea (*Fraxinus excelsior*).
- Alas leikattujen syreenipensaiden uudiskasvua ohjataan hoitoleikkauksin.
- Virkamiestalon itäpuolelle perustetaan perennaitutukset.
- Kuvion länsiosassa nurmialueen reunaan istutetaan koristepensaita.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

- Kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.

Kuvio 11, 1:500. Maisema-arkkitehtitoimisto Näkömä Oy.

12. Pohjoisosan reunaniitty

Nykytila

Kuvio on Tehdaskartanonkadun ja Maria Lydian polun rajaama avoin reuna-alue kartanopuiston pohjoispuolella. Pohjoisessa kuvio rajautuu Sellupuistoon.

Kuviolla kasvaa muutamia koivuja. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen aikana kuviolta raivattiin kasvillisuutta ja se perustettiin niityksi.

Kuvion käytävät on valaistu metallisin pylväsvalaisimin. Tehdaskartanonkadun varrella on vihreä Tampereen mallia oleva penkki. Valaisinpylvääseen on asennettu roska-astia. Tehdaskartanonkadun ja Maria Lydian polun risteyksessä on opastekyltit ja sähkökaappi.

Arvot

Kuvion läpi avautuu näkymiä kartanopuistosta Sellupuistoon, sitä ympäröiville asuinalueille sekä Niemen kartanon kulttuuriympäristöön ja historiallisiin rakennuksiin. Kuvio yhdistää kartanopuiston ja Sellupuiston.

Haasteet ja ongelmat

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen aikaan kuviolta on tehty kunnostustöitä. Kuvio on ilmeeltään keskeneräinen ja viimeistelemätön. Kesällä kuvion pohjoisreunaan kasvava lehtipuuvesakko peittää kaukonäkymiä.

Tavoitteet

Kuvio on huoliteltu kartanopuiston sisäänkäyntiä ja pysäköintialuetta reunustava, avoin maisemaniitty-alue. Kuviolla kasvaa muutamia yksittäisiä maisempuita.

Välittömät kunnostustoimenpiteet

- Vuonna 2019 perustetun niityn kasvuunlähtö varmistetaan ja tarvittaessa tehdään paikkauskylvöjä. Niittyaluetta laajennetaan suunnitelman mukaan.
- Oleva sähkökaappi maalataan / puhdistetaan töhryistä.
- Kuviolle istutetaan maisemapuiksi kolme lehtikuusta (*Larix sibirica*).
- Tehdaskartanonkadun varteen asennetaan uusi 10-paikkainen kaupunkipyöräasema. Tarvittaessa asemaa on mahdollista laajentaa, mikäli kartanopuistoon tarvitaan tulevaisuudessa enemmän kaupunkipyöräpaikkoja.

Säännöllisesti toistuvat hoitotoimenpiteet

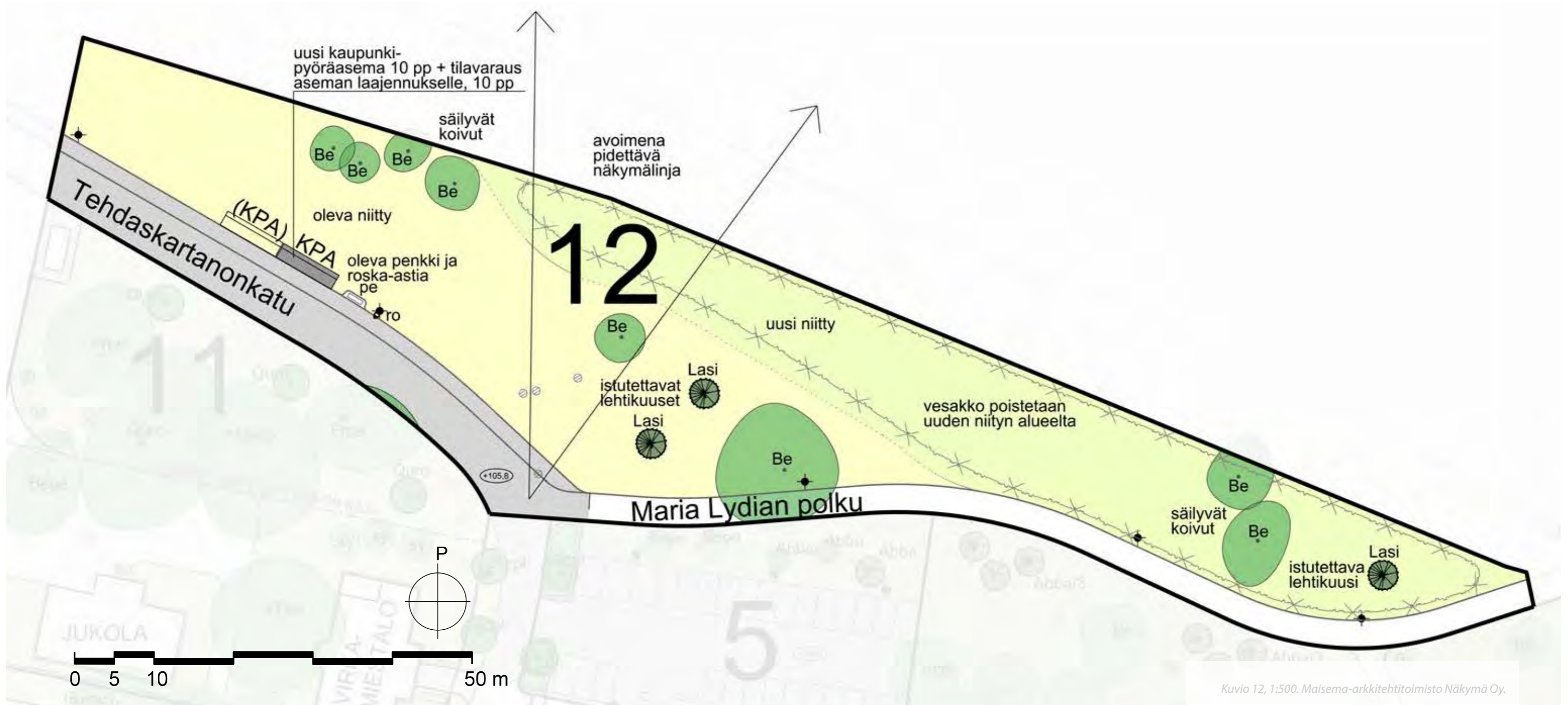
- Kunnossapitoluokka A3, maisemaniitty. Reitin kunnossapitoluokka R3, käyttöviheralue.
- Niittyalueet niitetään kerran vuodessa.

Tehdaskartanonkadun ja Maria Lydian polun risteys. Kuviolle on perustettu niitty ja asennettu kalusteita loppuvuodesta 2019.

Nykyistä niittyaluetta laajennetaan kuvion koillisosaan. Nykyinen lehtipuuvesakko poistetaan. Taustalla näkyvä koivurymä säilyy.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Korte, Kari, Kosonen, Lasse. 2003. Tampereen arvokkaat luontokohteet 2003. Ympäristövalvonnan julkaisuja 4/2003.

Perälä, Tiina, Liski, Matti, Ruoff, Eeva. 2012. Kartanopuiston kunnostuksen työtapoja Helsingissä. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2012:5 / Katu- ja puisto-osasto.

Tampereen kaupunki, ympäristönsuojeluyksikkö. 2013. Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelma 2012-2020. Ympäristönsuojelun julkaisuja 1/2013.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Haapasaari Mirku, Tiusanen Pauliina. 2011. Tampereen Niemen kartanon alue – Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi.

Heiskanen Jari, Niukkanen Kirsi. 2016. Hiedanrannan rakennetun ympäristön selvitys, osat A-F. Tampereen kaupunki.

Korte Kari. 2016. Hiedanrannan eliöstö- ja biotooppiselvitys. Tampereen kaupunki.

Maa- ja metsätalousministeriö. 2012. Kansallinen vieraslajistrategia. Helsinki.

Raninen Sami. 2015. Tampere Lielahden Hiedanranta arkeologinen inventointi 2015. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Tampereen kaupunki. 2017. Kantakaupungin liito-oravaselvitys 2016. Kaupunkiympäristö, maankäytön suunnittelu.

Tampere.fi. Hiedanrannan älypylväs. Innovaatioiden Hiedanranta. Viitattu 21.4.2020.

<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu-ja-rakentamishankkeet/innovaatioiden-hiedanranta/teemastatoimeen/hankkeet-ja-kokeilut.html>

Tampere.fi. Hiedanrantaan on rakentamassa kaikille avoin puisto- ja viljelyalue. Viitattu 21.4.2020.

https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/tiedotteet/2018/12/21122018_1.html

KUVA- JA KARTTALÄHTEET

Hiedanranta Tampere. Flickr-kuvapalvelu. <https://www.flickr.com/photos/155675798@N06/albums>

Museokeskus Vapriikin kuva-arkisto (VK). Siiri-kuvapalvelu. <http://vapriikki.fi/kuva-arkisto/siiri-kuvapalvelu/>

Tampereen avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://kartat.tampere.fi/tp/kartta>

Tampereen karttapalvelu Oskari. www.kartat.tampere.fi

Tampereen kaupunginarkisto (TKA). M-Realin arkisto.

Nykytilan valokuvat: Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy/Matti Liski ja Katri Tikkanen, ellei toisin mainita

TAMPERE

Maisema-arkkitehtitoimisto
NÄKYMÄ Oy

Maisema-arkkitehtitoimisto Näkymä Oy / Matti Liski ja Katri Tikkanen
Lielahden kartanopuiston yleissuunnitelma sekä hoito- ja käyttösuunnitelma
2020